Die Postgebühr bar bezahlt.
Poštnina plačan v gotovini.

Slovenski dom

PREIS - CENA L 1.50

Leto IX. — Štev. 25

TEDNIK ZA POLITIČNA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Sobota, 24. junija 1944

Nauk naše slave

Boj našega naroda za življenje in pravico je bil vse čase trd in krvav. Tak je še danes. Vihar krvi in žrtev, hkratu pa vihar nezlomljive vere in upanja — to je bil in je še ta boj. Vanj nas je od davnih vekov dalje gnala potreba po ohranitvi obstanka na tem, toliko zavidanem kosu zemlje, težnja po uresničenju naših želja, hrepenenje po dostojnem uveljavljenju, prepričanje, da bo zmaga konec koncev, naj pride prej še kar hoče, nazadnje le pripadla evropskim narodom, ki se bore tudi za našo resnico in našo pravico, zakaj zavedali smo se, da moremo ostati živi samo kot Slovenci in da nas komunistični sovražnik hoče zbrisati s površja te naše zemlje samo zato, ker smo mu kot Slovenci tukaj napoti.

S takim prepričanjem o svoji pravici in nevarnosti, s takim hrepenenjem po obstoju in s tako voljo do življenja so naši očetje pred tristo petdesetimi leti zagrabili za orožje, da bi odbili nevarnost, ki je pretila pogubiti jih. V bitki pri Sisku, kjer se je kakor simbol za današnje dni razbila sila rdečih tesov ob mečih slovenskih vojakov, je šlo za vse, kakor gre danes. Šlo je za zunanje in duhovno življenje slovenskega naroda, za ohranitev njegovih vrednot in pravic in njegovo bodočnost.

Zato bo dan 22. junija 1593, dan, ko ima sv. Ahac svoj god, ostal v spominu vseh Slovencev kot dan, ko si je naš narod prvič rešil življenje pred nevarnostjo od vzhoda.

22. junij nam bo ostal za zmeraj eden največjih in najsvetlejših dni v naši zgodovini kot spomin naše vojaške slave, naše zrelosti in zavednosti, ki smo ju pokazali s tem, da smo kakor en mož zagrabili za meč, ko je od vzhoda pritisnila nevarnost za vse naše dežele in za vse naše ljudi.

Hkratu nam mora ta dan biti nauk, za marsikaj, kar nam je danes potrebno nič manj, kakor nam je bilo potrebno pred tristo petdesetimi leti.

Bolj kakor surova sila in zamah meča je zmagal tedaj bojevit duh, ki ga je porajala jeza nad strašnimi dejanji, ki jih je sovražnik počenjal po naši zemlji. Trezna presoja položaja, zavest o pomenu turške nevarnosti ter neizprosni zakon želje po življenju, vera in prepričanje: to je zmagalo sile železa in števila. Če ne bi, bi bila naša dežela tisto, kar so postale druge pokrajine, ki se niso mogle ali znale postaviti tej dušeči vzhodni sili po robu.

V stiski današnjih dni nam ta, za nas tako slavna in za naš narod odločilna bitka ter junaštvo naših očetov daje dvojen nauk.

Prvi izhaja iz dejstva, da so naši predniki pravilno gledali na nevarnost, jo še bolj pravilno ocenjevali in se dobro zavedali, kaj bi bilo, če bi zmagala sila z vzhoda. Zavedali so se, da bi jih ta sila zbrisala z njihove zemlje, uničila dom vseh in slehernika izmed njih ter jim vsilila svoj evangelij. To je bil en pogoj za slavno in odločilno zmago.

Drugi nauk je dejstvo, da so se naši predniki v tedanji veliki nevarnosti strnili v močno celoto, zavedajoč se, da je le v slogi moč in zmaga. Združili so se pod enotnim vodstvom Andreja Turjaškega, ki je to bitko s svojim mečem zapisal kot največji dogodek v našo zgodovino.

Storil je ne samo kot človek, ki mu je bila uradno naložena dolžnost, da skrbi za blagor zaupanega mu ljudstva, temveč tudi kot mož, ki je gledal nevarnost v pravi luči in videl daljnosežne posledice, ki bi jih turška oblast nad Slovenci prinesla za vso Evropo in s tem za ves krščanski omikani svet.

Morda se naši očetje pomena tega boja politično — po današnjih pojmih — niso docela zavedali. Toda šlo je končno za to, da se pokaže, ali je v njih kot Slovencih še živ tisti gon po samoohranitvi, ki je prvo in osnovno poroštvo slehernega narodnega obstanka. Dokazali so, da je tako, saj so šli v boj, ne da bi se ozirali na položaj, ki je bil zanje, bodisi glede prostora, bodisi glede števila, bodisi glede orožja, zelo neugoden. Bilo jih je malo in naše zemlja je tedaj že nad sto let trpela in krvavela pod turškim mečem. S tem, da so navzlic vsemu temu planili v boj, so pokazali, da so še zdravi, da so še življenja voljni, da so še drevo, ki ima korenine globoko v svoji zemlji. Pokazali so to tako, da se moramo mi, njihovi potomci, v stiski in boju današnjih dni od njih samo učiti.

Z bitko pri Sisku smo Slovenci vse to dokazali. Dokazali pa smo tudi že tedaj, da se zavedamo, da nam je obstanek možen samo na tej zemlji in samo v slovenski skupnosti. Izpričali smo to zavest in to zrelost s tem, da smo z orožjem nastopili za obrambo te svoje zemlje in te svoje skupnosti. Pokazali smo, da smo tedaj, kadar gre za lastno zemljo in za latsno bodočnost, vojaki, ki so kos večjemu številu in hujšemu orožju. Zato je obletnica zmage pri Sisku praznik našega narondega zdravja in praznik naše slave.

Povedali smo že, da moramo iz tega slavnega dejanja in velikega dne črpati dva nauka za današnje čase. Danes pritiska drugič v štiristo letih na nas nevarnost od Vzhoda; tokrat s še hujšo silo, še z večjim, bolj zagrizenim in bolj organiziranim številom janičarjev. Naš narod, ki se je pri Sisku in še pozneje večkrat: za Napoleona in v trinajstih ofenzivah ob Soči bil kakor lev, ker je vedel, da se bije za lastno zemljo, lastni obstanek in lastno bodočnost, je navzlic razklanosti, navzlic neugodnemu zunanjemu položaju, navzlic neštetim domačim zavoram spet prijel za orožje in krvavi v boju za svojo zemljo in za svoje življenje. V ta boj so ga pognale iste zdrave, notranje sile, kakor pred tristo petdesetimi leti. Kakor tedaj, se je tudi danes zavedel nevarnosti, ki mu grozi od Vzhoda.

Tedaj smo Slovenci zmagali, ker smo v uri nevarnosti pustili vse ozire in prepire ter vse svoje sile vrgli v oboroženi boj proti tistemu, ki nas je ogražal kot celoto. Strnili smo se okrog enega poveljnika in nismo vprašali, kdo je in kakšen je; dovolj nam je bilo, da nas je pripravljen voditi v tistem, kar je bilo tedaj edino in najbolj važno. Ker smo združili vse sile okrog enega poveljnika, smo se rešili za nadaljnih tristo petdeset let in vse, kar nam je bilo v tem času danega.

Če je danes nevarnost enaka, mora biti tudi naše ravnanje enako. Pred dvema letoma je naše ljudstvo samo od sebe, zapuščeno, če ne celo izdano od raznih »vodnikov« prijelo za orožje ter se vrglo v tedaj brezupen boj proti komunizmu. Videli smo pa zlasti po lanskem septembru, da ta boj ne bo kronan z zmago, če ne bo organiziran in uravnavan po enotnem vodstvu. Organizirano obliko tega boja smo dobili s slovenskim domobranstvom, ki mu tvorijo osnovno jedro prve zdrave sile slovenskega ljudstva — nekdanje Vaške straže. In ko je bil čas za nas najhujši, ko se je vse rušilo in podiralo, je vstal med nami mož, ki se ni oziral ne na levo ne na desno, temveč se je zavedal, da mora te zdrave sile peljati v odločilni boj proti rdečim tolpam, če hočemo, da se bo naš narod v sedanji vihri ohranil, ozdravil ter iz starih, toda že načetih korenin rasel v novo bodočnost.

Kdo je ta mož, vemo vsi. To je naš sivolasi predsednik general Rupnik. In da je sposoben Slovence, če bomo združeni in če bomo strnili vse sile, povesti do zmage nad današnjo nevarnostjo, ki nam grozi od Vzhoda, je dokaz besno sovraštvo, ki ga kažejo do njega komunisti in komunistični zavezniki. Veliko sovraštvo velja zmeraj samo nevarnemu in močnemu. In če se tega zavedajo naši sovražniki, se moramo zavedati tudi mi ter se vsi strniti okrog njega za svojo prvo in veliko zgodovinsko nalogo: za uničenje komunizma.

Slovensko domobranstvo si je dan sv. Ahaca izbralo za svoj praznik. S tem je pokazalo, da je zvesto našim najlepšim in najslavnejšim narodnim in vojaškim izročilom in da hodi po isti poti ter za istimi vzori, kakor so hodili pred tristo petdesetimi leti slovenski borci, ki jih je Andrej Turjaški povedel pred Sisek.

Sv. Ahac je tako tudi uradno, prvič v naši zgodovini praznik naše slave in naših vojaških vrlin. Naša dolžnost je pa, da si iz te slave vzamemo nauk, ki smo ga omenili poprej. Tako nam bo obletnica naše velike vojaške in narodne zmage ne samo spomin, temveč tudi simbol in geslo za novo bodočnost!

22. Juni — slowenische Heldengedenkfeier. Der Festakt am Grabe der Landeswehrmänner auf der Laibacher Burg. — 22. junij, dan sv. Ahaca, spominski dan slovenskih junakov. Slovesnost na predvečer praznika ob grobovih padlih domobrancev na ljubljanskem Gradu. (Foto Pavlovič.)

Glejmo samo na narod in njegovo bodočnost!

Klic predsednika generala Rupnika ob prazniku slovenske vojaške slave, na dan sv. Ahaca

Slovenci in Slovenke!
Slovenska mladina!

Okrog dve stoletji so turške armade naskakovale Evropo in prinašale narodom evropskega jugovzhoda nedopovedljivo trpljenje.

Tudi naša ožja domovina — prav posebno pa Dolenjska — je morala prestati mnogo nadlog. V nekako petdesetih letih je bilo preko 200.000 Slovencev deloma pobitih, deloma odvedenih v sužnost; cele pokrajine so bile opustošene in neštevilne slovenske domačije razdejane.

Dolgo je trajalo, preden so se evropski narodi zedinili in ojunačili, da bi se obranili turške nevarnosti in pahnili sovražnika nazaj.

Tudi naši slovenski predniki so se uvrstili med borce, da so tako zadostili svoji dolžnosti, ki so jo imeli do naroda in domovine. Bilo jim je usojeno, da so se prav posebno odlikovali v odločilni zmagi.

Bilo je na dan sv. Ahaca dne 22. junija 1593. leta, ko so naši hrabri predniki pod poveljstvom kranjskega grofa in cesarskega generala Andreja Turjaškega ter kranjskega plemenitnika Adama Ravbarja v naglem pohodu pohiteli rešit trdnjavo Sisek. Presenečenje, ki ga je izvedlo le 4—5000 mož, je bilo popolno.

Sisek je oblegala 38.000 mož močna turška vojska pod poveljstvom izredno brezobzirnega bosenskega Hasanapaše. Ta je nagnal 10.000 mož v trikot med rekami Savo—Kolpo—Odro, da bi se z njimi uprl prodirajočemu Turjačanu. Toda v bitki, ki je trajala samo eno uro, so bili Turki docela potolčeni. Le okrog tisoč mož se je rešilo. Večina Turkov je utonila v Kolpi. Med njimi je bil tudi sam Hasan-paša.

Tako je bila izvojevana odločilna zmaga, ki je rešila za obrambo važni Sisek in za vselej odstranila turško nevarnost od zahodne Hrvaške in od slovenskih predelov.

Krščanska Evropa je znova zadihala. V naši domovini pa je zavladalo največje veselje, ki je našlo izraza v vročih zahvalnih molitvah za čudežno zmago. V ljubljanski stolnici in v cerkvi sv. Ahaca pri Turjaku sta bili ustanovljeni ustanovni sv. maši na čast sv. Ahacu v spomin na uničeno turško nevarnost in za krepitev krščanstva.

In danes praznujemo spominski dan te zmage. Slovesno ga praznujemo vsi, prav posebno pa naše hrabro, mlado slovensko domobranstvo.

Zakaj so dogodki, ki so se za slovenski narod tako slavno in častno odigrali pred 351 leti, tudi za sedanji rod važni? Zakaj praznujemo 351. letnico onih junaških časov in jih kličemo v spomin prav posebno naši mladini?

Tudi takrat so ogrožale Evropo, vso krščansko kulturo in omiko horde, ki so pridrle iz stepe.

Tudi takrat so se dvignili k boju skoraj vsi evropski narodi, da bi obvarovali svojo staro in slavno, pa vendar vedno mladostno ustvarjajočo celino.

Tudi takrat so nosili nemški vojaki glavno težo obrambe in nemški vojskovodje so vodili vojsko, ki je bila sestavljena iz mnogih narodov, — in zmagali, kakor so že tudi prej vselej evropski narodi premagali velikanske horde, ki so iz stepe naskakovale Evropo.

Tudi takrat so končno bili pri sovražniku janičarji, kakor so danes v našo sramoto slovenski izmečki v hlapčevski ali biriški službi judovskega boljševizma in judovskega gangsterstva, da svoj lastni narod morijo in svojo lastno deželo ropajo in pustošijo.

Navzlic vsem podobnostim pa je razlika med tedanjim in današnjim bojem temeljna.

Tedanji sovražnik je bil hraber, divji in grozen. Hotel je osvajati, pripeljati nas k svojemu bogu; povsod je hotel zasejati seme polmesca. — Sedanji sovražnik — Jud — pa je strahopeten, podel in zahrbten. Ne bori se sam. Zastrupil in poneumil je druge narode, da se zanj tepejo, zanj krvavijo in zanj mrjo. Ne zasramuje samo vere v Jezusa Kristusa, temveč tudi vse druge vere. Da; vsem, ki niso Judje, odreka pravico do verovanja v Boga. Zakaj samo Judje naj bi bili izvoljeno ljudstvo, ki bi mu morale biti na razpolago vse dobrine, vse zlato in vsi užitki zemlje. Mi vsi drugi pa naj bi bili po njihovem zapisani satanu in bi kot živali morali biti vpreženi v judovski jarem.

Zločinski sadizem Judov in uničevalni bes narodov, ki jih vodi judovstvo, gresta zato že preko nesmisla in sta brezmejna. Otroci, žene, starci, bolnišnice, šole, cerkve, cela mesta, stari, slavni kulturni spomeniki največje vrednosti, z eno besedo, vse, kar je človek in človeško in ne Jud in judovsko, mora biti pomorjeno, mora biti porušeno, pa naj je z njimi ali proti njim!

Tako upa lakomna in oblasti željna judovska zver, da bo postala gospodarica nad vsemi narodi na zemlji in si tako izsilila obljube svojega namišljenega »svetega pisma«. Ta pohlep je edini veljavni judovski zakon.

Tudi malemu slovenskemu narodu judovsko besnenje ne misli prizanesti. Če bi zmagal Jud, bi z drugimi narodi počasi izginil tudi naš narod.

Ker pa je pravi, resnični, pravični in vsemogočni Bog tisti, ki ga nosijo v svojih srcih časti ljubni, pametni, pravicoljubni in hrabri ljudje in narodi, bo On, pa čeprav po najtrši preizkušnji, izbral te narode, da bodo na zemlji v blagor človeštva hodili Njegova pota.

Glejmo, da bomo med njimi tudi mi!

Na temeljih, ki ohranjajo in dajejo življenjske sile našemu narodu, strnimo vse svoje pozitivne, tvorne narodne moči v enoto! Glejmo samo na narod in na njegovo bodočnost; vse drugo pustimo na strani! Časi so hudi; zmagovati jih moremo le strnjeni in disciplinirani.

Ne vemo, kaj nam more Previdnost še nameniti. Eno pa je gotovo! Vse hude preizkušnje in vse težave bomo laže prestali in vse se bo za nas tem ugodneje izteklo, čim bolj bomo strnjeni in enotni. Za sebičnost, sumničenje in nezaupanje med nami ne sme biti prostora. Kdor s pozitivnimi sredstvi dela za narod v najhujših časih, narodu le koristi! In pri tem delu je treba zares vse poštene sodelavce združiti v enoto. Naj bi med nami ne bilo nikogar, ki bi zaradi ozkosrčnih, po strankarstvu in klikarstvu dišečih strasti moral vzeti nase prekletstvo, ki bi mu ga zgodovina slovenskega naroda sicer naprtila.

Kakor pred 350 leti, tako bo tudi v tej borbi božja Previdnost popeljala k zmagi one narode, ki bodo v službi dobrega in pravice zastavili vse svoje moči in do kraja izpolnili svojo dolžnost. Na tej osnovi šele more dobiti vse naše delo in ves naš trud svoj smisel.

Kakor je dolžnost vsakega, po judovsko-boljševiški zaroti ogroženega naroda, za zmago dobrega moliti, delati, boriti se in v to zmago tudi verovati, tako veže ista dolžnost vsakega Slovenca. Še več. Mi moramo poleg tega ustvariti še enotnost. Tako bomo tudi mi deležni blagoslova, ki bo brstel iz zmage.

IZ VSEBINE:

Stran 1:
Nauk naše slave
Stran 2:
Invazija v Evropo po 15 dneh od prvega izkrcanja
Stran 3:
»Naj živi Stalin!« ali »Naj živi Peter II.!« — kaj je res? (Nova dokazila o komunističnem značaju in komunističnih ciljih slovenske Osvobodilne fronte)
Stran 7:
Zelimlje — dolina smrti
Stran 8:
Guernsey — otok sredi ognjenega morja (Slike o otoku, ki leži sredi današnjih bojev na Zahodu)

Naša nova narodna pesem

Josip Vidmar, predsednik Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, ki se na literaturo razume skoraj tako kakor na Osvobodilno fronto, je nekoč zapisal, da bo slovenska nova umetnost črpala svojo snov iz sedanjega boja. Ni znano, če je Vidmar mislil pri tem na jalovce iz svojega kroga, ki so razglasili »kulturni molk«, res pa je, da se njegova napoved uresničuje, četudi ne tam, kjer je on mislil.

Med slovenskimi domobranci, temi požrtvovalnimi borci za svobodo in bodočnost slovenskega naroda, že nastajajo nove pesmi, ki zajemajo snov iz tega boja. To so narodne pesmi v pravem in resničnem pomenu besede, saj nihče ne ve, kdo jih je spesnil, pač pa jih, zlasti po Dolenjskem, prepevajo vsi. Ena izmed njih je naslednja:

»Mi slovenski mladi fantje
poteptani smo bili,
rod slovenski je zatiran,
rešit hočemo ga mi!

Mirno preje smo živeli,
tolovaji so prišli.
Z noži, puškami in streli
radi nas pobili bi.

Pa je naša kri zavrela,
skupaj fantje smo prišli,
z neba jasnega ko strela
v bran smo se postavili.

Puške naše se glasijo,
strojnice regljajo že,
domobranci se borijo,
narod zdaj za tebe lé.

Prvi pa med domobranci
smo dolenjski fantje mi,
v prah poderemo sovraga,
kadar v boj hitimo vsi.

Ko za drago očetnjavo
v borbo gre junaški roj,
pesem kakor na zabavo
vodi nas v krvavi boj.

Draga nam je domovina,
drago nam slovensko ime,
boj bojujemo s sovragom
za svetinje narodne.«

»Lik maršala Tita«

Josip Vidmar, predsednik Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, nekdaj apostol »čiste umetnosti« in najodločnejši borec proti malikovanju kakršnih koli, zlasti političnih ter vojaških veličin, je v založbi IOOF izdal spisek »Lik maršala Tita«. V njem pobožanstvuje bivšega kaznjenca in tatu Josipa Broza počastil z naslednjimi navdihnjenimi slavospevi:

»Kdo je Tito, kakšen je njegov notranji lik, njegova človeška podoba. Kdo je..., ki je ustvaril ogromno in čudežno enoto narodno osvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije..., vso prežeto z enotnim, narodno revolucionarnim in pravljično junaškim duhom? Kdo je Tito? sem se spraševal in ga v mislih primerjal z junaškimi osebnostmi iz zgodovine drugih narodov, za katerimi voditelj naše osvobodilne borbe v ničemer ne zaostaja. Primerjal sem ga... z mehikanskim junakom Juarezom, z orleansko junakinjo Ivano D'Arcovo in s podobnimi zgodovinskimi heroji in sem pri vsakem od njih mogel ugotoviti, da ni noben v tako težkih okoliščinah dosegel takih uspehov kakor Tito.

Poznal sem nekaj njegovih slik, fotografij in grafik. Nobena izmed fotografij o njegovi osebnosti mi ni kdo ve kaj razodela. Bile so medle, kazale so obraz, ki je imel nekoliko tujo izrazitost, nikakor pa ne pravega pečata veličine... energijo, ne pa tudi duha ali kakršne koli višje človečnosti... vse te slike so me navdajale samo z neko skrbjo, z nekim nemirom, kdo in kaj je ta človek, ki vodi našo veliko stvar? Ali je v njem dragocenost, veličina, ki ni zgolj energija in moč?«

Po teh, po našem upravičenih skrbeh in pravilnih vtisih je Josip Vidmar, iska-

Dalje na 2. strani.

Invazija v Evropo po 15 dneh od prvega izkrcanja

Z vdorom na evropsko celino so se Angleži in Amerikanci spustili v silno tvegan nastop, ki bi jim moral uspeti, če nočejo narediti križa čez svoje zavojevalne načrte glede Evrope. Ko so začeli vdor, so morali zatisniti oči in ušesa pred poročili o strahotah bojev in obilici žrtev, na katerih hočejo postaviti prvi temelj za svoje nadaljnje napade.

Dosedanji 15 dnevni boji na ozkem vdornem področju so potekali v znamenju neutrudne, uspešne in udarne nemške obrambe, ki se odlikuje po svoji prožnosti. Zaradi nje morajo Angleži in Amerikanci metati v boj ogromne sile, ne glede na izgube, da bi se obdržali na svojih predmostjih.

Na prostor, ki je širok približno sto kilometrov, **ki pa ne predstavlja kake povezane in strnjene bojne črte, temveč sestoji iz posameznih vdornih gnezd, med katerimi pa še delujejo nemške obrambne postojanke,** so morali Angleži in Amerikanci vreči okrog 30 divizij vseh vrst vojske. Zaradi uporabe ogromnega števila najboljših in najbolje izurjenih izkrcevalnih čet je jasno, da so vdorniki pri svojih nastopih naleteli na ovire, na katere v svojih načrtih niso računali. Nemški vojaški strokovnjaki pravijo, da so vojni nastopi v prvem tednu vdora dali slutiti, da je general Montgomery, ki zavezniško izkrcevanje in vdor vodi, namenil za osvojitev prvih potrebnih mostišč deset do dvanajst divizij, ostale pa, ki jih je moral potem uporabiti že za dosego tega prvega cilja, pa je imel v rezervi za izkrcanja na drugih mestih oziroma za razbremenilna izkrcanja, do katerih bi prišlo, brž ko bi prvi oddelki, vrženi na celino, dosegli zapovedane naloge.

Tudi to je dokaz, da so imeli vdorniki ogromne izgube. Uradna poročila zatrjujejo, da se suče število teh izgub okrog osem do deset divizij. Izpadek tolikšnih napadalnih sil se nujno pozna na bojišču in pri poteku bojnih nastopov. Zavezniško letalstvo je moralo zaradi tega nastopiti z vso silo, prav tako se tudi angleška in amerikanska vojna mornarica ni smela ozirati na občutne izgube, če je hotela pomagati k uspehu prvega zavezniškega sunka na celino.

Bitka v razvoju.

General Montgomery je ves ta čas nepretrgoma metal v boj nove čete in novo težko orožje z letali in ladjami. Nemška obramba je medtem s spretnimi premeščanji svojih sil iz zaledja zoževala mostišča in zapirala pot napadalcu **proti Caenu in Cherbourgu.** V obojem je v obrambnem oziru uspela, kajti nasprotniku ni pustila, da bi razširil svoja predmostja, razen tega pa je njeno obrežno topništvo preprečevalo postavitev novih izkrcevališč ob morju. Angleži in Amerikanci so iz svojih izkrcevališč silili na vse strani in so pri tem uporabljali najtežje orožje. Pot jim je utiralo številno letalstvo, izza hrbta pa so topovi največjih bojnih ladij delali zaporni ogenj proti branilcu.

V dveh smereh so skušali vdorniki zabiti kline za vsako ceno: **v mesto Caen in od Carentana proti zahodni obali polotoka Cotentina,** na čigar konici leži trdnjava in pristanišče **Cherbourg.** Posebno za slednjega se najbolj trudijo, kar je povsem razumljivo. Če ga dobe v last, si s tem ustvarijo oporišče, na katero bodo mogli z mornarico dovažati svojim divizijam vse potrebno v vsaki množini.

Zato so bili na teh odsekih boji posebno srditi. Sunki, izvedeni z najtežjimi oklepniki in podporo letalstva proti **Tillyju, Caumontu in Balleroyu,** so zapovrstjo obtičali v mreži nemške obrambe. Posrečili so se manj globoki klini, toda bili so kmalu zajezeni in odpravljeni. Hkrati je napadalec metal v zaledje prve nemške obrambne črte številne padalce, toda Nemci so te naklepe prekrižali in po daljših bojih ozemlje očistili.

Da bi razbremenili obe krili in privezali naše obrambne sile, so se vdorniki takoj nato vrgli proti cesti, ki veže **Bayeux** (ki ga imajo napadalci v lasti) z mestom **St. Lô.** Vendar se jim je posrečilo, da so v teh bojih pridobili nekaj ozemlja zahodno in severno od kraja **Ste. Mere-Eglise,** nekaj kilometrov severozahodno od **Carentena.** Neutrudno je napadalec poskušal udariti od Carentana proti jugozahodu, da bi prispel na zahodno obalo polotoka Cotentina. Tod so bili boji silno hudi, polni izprememb in izgub. Sunek, naperjen proti zahodu, se je 18. junija posrečil pri **Ste. Mere-Eglise** ter so napadalci tako dosegli področje **Sauveur-Le Vicomte.** Nemško uradno poročilo je 19. junija o tem odseku povedalo tole:

»Središče bojev v Normandiji je bilo preteklega dne na področju St. Sauveur-Le Vicomte. Tu se je posrečilo sovražniku z uporabo topništva ter letalstva predreti naše zaščitne postojanke ter **doseči zahodno obalo polotoka Cherbourg pri Barnevillu sur Mer.** Južno in severno od tod so naše čete zajezile sovražnikovo napredovanje.«

Naslednji dan so s tega odseka uradno poročali tole: **»Na polotoku Cherbourgu ni prišlo do večjih bojev. Sovražnik je otipaval le z oklepniškimi ogledniškimi silami južno bojišče pri trdnjavi Cherbourg.«**

Nemško vrhovno poveljstvo je v sredo sporočilo: »V Normandiji smo nadalje zožili predmostje zahodno od Orne. Sovražnikove napade jugozahodno od Tillyja smo odbili in pri tem uničili 16 oklepnikov.

Nasprotnikovi napadi severno od Vologneesa so se ponesrečili. Proti južnim črtam trdnjave Cherbourg je sovražnik tipal s slabšimi silami, ki so bile zavrnjene.«

Prodor na zahodno obal polotoka Cotentina je britanski tisk bučno proslavljal, da bi s tem preglasil tesnobo in nemoč spričo neprestanega obstreljevanja Londona in Južne Anglije z novim nemškim orožjem. O tem prodoru smo v »Deutsche Adria Zeitung« brali:

»Res je, da si je nasprotnik z množično uporabo topništva in bombnikov od St. Sauveurja-Le Vicomteja odprl tesno pot do Barnevilla ob morju. Tako je po 13 dneh strahovitih bojev zasedel točko, katero bi moral imeti po izpovedih ujetnikov v rokah že drugi dan vdora.«

Tesno in nevažno ribiško pristanišče Darneville, pred čigar vhodom je polno čeri, ima majhen pomen in nikakor ni sposobno sprejemati večjih ladij. Za te naloge je na vsem polotoku sposoben le Cherbourg. Ta in njegove zaščitne utrdbe pa so še vedno v nemških rokah.

Nepristranska poročila iz nasprotnikovega tabora pravijo, da so nemške čete zahodno od Sauveurja nudile zagrizen odpor, a samo z zaščitnicami. To dokazuje, da vidi nemško poveljstvo pravo nevarnost le na južnem robu vdornega mostišča, kjer so nemške sile izbojevale odlične obrambne uspehe. Tudi nadaljevanje bojev proti Amerikancem, ki so prodirali proti Barnevillu, to potrjuje. Ko je tukaj nasprotnik poskušal kreniti proti jugu, je takoj naletel na srdit odpor. Med obrežjem in bližnjimi močvirji so mu nemške enote prizadele hude izgube in ga prisilile, da je svoje vrste preuredil. Na obeh straneh tega prodora pa stoji neokrnjena nemška obramba.

Ti amerikanski napadi pri Sauveurju so napadalčeve sile vezali v tolikšni meri, da so izostali vsi napadi od St. Mere-Eglise proti severu in od Carentana proti jugu. Sunek proti St. Lôju pa je izpodletel, tako da je moral nasprotnik naglo privleči svoje rezerve, da je sploh mogel izvesti reden umik.

Vdorniško predmostje vzhodno od reke **Orne** se ni moglo razviti ne v širino ne v globino, temveč je bilo nasprotno še zoženo. Prav tako doslej niso imeli uspeha **napadi na obeh straneh Tillvia** ter pri **Livryju,** čeprav niso bile sile, ki so skušale predreti obrambo, majhne. Tod je bil docela uničen nek sovražnikov bataljon, njegov štab pa ujet.

Siloviti boji — žrtve nič manjše.

Najbolj nazorno sliko o silovitosti bojev in nenehnega poseganja vseh vrst orožja v spopad podajajo uradna poročila o letalskem napadu, ki so ga angloameriške sile uprizorile na primer na mesto **St. Lô.** Po nekaj napadih je bilo mesto spremenjeno v prah in pepel.

Po drugi strani so omembe vredne naslednje številke o uspehih proti invazijski mornarici:

Dne 15. junija je nemško vrhovno poveljstvo sporočilo: »Ostrina bojev in zgledno vedenje naših čet vseh delov vojske se zrcali v doslej doseženih podatkih o uspehu: V prvih desetih dneh sovražnikovega invazijskega napada so uničile naše čete preko **400 oklepnikov** in preko **1000 letal...** Pri tem niso vračunani številni oklepniki, topovi ter težko orožje vseh vrst, ki je bilo potopljeno pri napadih enot naše vojne mornarice ter letalstva proti sovražnikovi izkrcevalni mornarici.

Skupno so potopili letalstvo, vojna mornarica in obalne baterije vojske in mornarice od pričetka invazije **dve križarki, devet rušilcev, dva hitra bojna čolna, 23 tovornih ali prevoznih ladij** s 131.400 tonami, in **12 oklepniških izkrcevalnih ladij** z 10.300 tonami. Razen tega sta bili z bombnimi, torpednimi in topovskimi zadetki težko poškodovani dve težki križarki, tri križarke, 16 rušilcev, 8 hitrih bojnih čolnov, 58 trgovskih in prevoznih ladij za 235.000 ton, dve izkrcevalni ladji s 4000 tonami in en parnik srednje velikosti. Sovražne izgube na vojnih in izkrcevalnih ladjah zaradi minskih zadetkov pa zelo zvišujejo te številke.

Krvne izgube sovražnika, posebno njegovih izbranih oddelkov ter divizij, pripeljanih z letali, so mnogokrat višje od naših lastnih izgub.«

Dne 19. junija smo brali v uradnem poročilu glede nasprotnikovih izgub naslednje: »Oddelki bojnih letal so potopili pred predmostjem **dve trgovski ladji** z 18.000 tonami ter **en rušilec.** Štiri nadaljnje ladje z 29.000 tonami ter trije rušilci so bili težko poškodovani. Mornariške obalne baterije so zahodno od Cherbourga poškodovale nek sovražnikov rušilec.«

Dne 20. junija navaja poročilo naslednje: »Daljnostrelne baterije vojne mornarice so v pretekli noči v Rokavskem prelivu zažgale s svojimi izstrelki več ladij iz neke sovražnikove spremljave, ki je plula proti zahodu. Pri že javljenem napadu nemških borbenih letal v noči od 18. na 19. junij sta bila po končnih poročilih potopljena še dva trgovska parnika z 18.000 tonami ter en rušilec. Razen tega je bil hudo poškodovan en rušilec, ena petrolejska ladja z 8000 tonami in en tovorni parnik s 7000 tonami.«

Nasprotnik govori brez utvar.

Šest dni po začetku vdora je general Montgomery, vodja vseh zavezniških nastopov, povabil k sebi časnikarje in jim glede bojev za predmostja na francoski obali povedal med drugim:

»Nemška obrežna obramba se je bila odločno in vztrajno. Doslej so Angleži in Amerikanci izbojevali le bitko za obalo. Toda jaz ne potrebujem enega predmostja, temveč cel most za pot v Francijo. Predmostje sega v celino na najglobljem mestu,« je pristavil Montgomery, »samo 18 kilometrov. Srditi in izprememb polni boji potekajo le za razširitev tega obrežnega pasu, da bi ga mogli potem uporabiti kot operacijsko področje. Boji so trdi in terjajo hude izgube, kajti obrambo imajo v rokah odločni nemški vojaki, ki se znajo odlično boriti. Še zmerom so na ozemlju, ki smo ga osvojili, posamična nemška oporišča in ta oporišča se silno zagrizeno drže.«

Britanski častnik William Cook iz Leicestra, ki so ga Nemci ujeli, je povedal tole: »Mislili smo, da smo daleč za bojiščem, pa so na lepem pridrle nad nas nemške oklepniške sile. Po kratkem boju sem se moral vdati. Sedaj bom končno živel v miru. Vtisa zadnjih šestih dni ne bom vse življenje nikoli pozabil. Naše izgube so bile strašne. Na bojišču leže Kanadci in Britanci tako na gosto, kakor da bi smrt naše vojake kosila sredi pohoda. Številke padlih presegajo vse, kar si je človek sploh mogel misliti. Sedaj nimamo še nobenega pravega pregleda nad izgubami. **Dve tretjini sil,** ki smo jih vrgli v boj, moramo šteti za izgubljene, pa bodisi da so padli, bili ranjeni ali prišli v ujetništvo.«

Številke o izgubah.

Nemški vojaški strokovnjaki so o izgubah nasprotnika napisali tole:

»Izgube, s katerimi so si zavezniki izbojevali dosedanje uspehe, lahko prikažemo v naslednjih številkah: 415 oklepnikov je bilo zbitih. To število je še večje, ker je bilo potopljenih več ladij, ki so vozile to orožje na bojišče, in so tanki ležali na morskem dnu. Človeške izgube daleč presegajo izgube, ki so jih Angleži in Amerikanci doslej imeli v Afriki in Italiji. V bojih na kopnem je kakih 30.000 mož izgubilo življenje. Po vojnih izkušnjah je treba število ranjencev pomnožiti s pet, in tako dobimo številko 150.000. Okrog 50.000 mož je po nemških cenitvah izgubilo življenje pri potopitvah prevoznih in izkrcevalnih čolnov. Tako so imeli zavezniki v prvih desetih dneh **okroglo 230.000 mož izgub.** K temu je treba prišteti še 50.000 ujetih častnikov in vojakov. Všteto pa seveda ni moštvo na ladjah in vojnih ladjah, ki so padli v bojih, in tudi ne posadke letal, ki so jih zavezniki izgubili v boju za osvojitev normandijske obale. Najmanj desetih divizij dejansko ni več, nekaj drugih pa je zaradi izgub ob toliko udarne sile, da jih med udarne enote ne moremo več šteti.«

Boji med mornaricama: Goliat proti Davidu.

Nad vse važno vlogo igra pri vdoru na francosko obalo tudi vojna mornarica, ki ne varuje le trgovske prevozne mornarice, temveč s svojimi topovi utira pot oddelkom, ki se poskušajo iz ladij povzpeti na kopno. Tudi nemška vojna mornarica, ki sicer nima toliko in tako velikih bojnih enot kot nasprotnikova, je brez oklevanja posegla v boj in se ob vsaki priliki spopadala z močnejšim in težje oboroženim nasprotnikom. Dobro sliko o teh spopadih podaja poročevalec dr. Reinhardt, ki pravi med drugim:

Ako potegnemo črte trikotnika, čigar celinska ogla sta na rtiču Cap de la Hague (zahodno od Cherbourga) in na rtiču Cap d'Antifer (severno od le Havrea), tretji ogel pa sega v angleško vojno pristanišče Porthsmouth, potem smo približno začrtali trikot in področje, na katerem se merita obe mornarici in kjer je prizorišče srditih napadov in bojev.

Sredi tega trikotnika se od severa proti jugu vale dolge vrste zavezniških prevozov. V tej smeri je prvo noč vdora okrog 200 angleških iskalcev min, vlačilcev, ribiških čolnov, čistilcev in jaht brez ozira na hude izgube utrlo pot svojim ladjam in pretrgalo obrežno minsko zaporo. Po morski poti, ki je sedaj označena s plovci, prihajajo in se vračajo noč in dan izkrcevalni čolni in prevozne ladje s četami in vojnim blagom.

Ko so si pod varstvom pomorskih enot naredili odprtine, so angleške in ameriške vojne ladje dobile drugo nalogo, namreč varovati oddelke, ki so imeli namen razširiti izkrcevališče, in pa tudi varovati prevozne enote, ki so dovažale važno preskrbo in vojake. Čim bliže evropski celini so prihajali izkrcevalni čolni, ki so se proti napadom nizko letečih letal zavarovali z mrežo balonskih zapor in s tem prihajali na domet nemškega pomorskega orožja, toliko tesnejši je postajal stik med varujočimi nasprotnikovimi vojnimi ladjami in nemškimi lahkimi vojnimi enotami.

Ker je močan oddelek nemških rušilcev tičal v Biskajskem zalivu, česar angleška ogledniška letala pač niso spregledala, je britansko pomorsko poveljstvo poslalo močne zaščitne enote prav na zahodno stran preliva. Na tem odseku je bilo več križark in velikih rušilcev, ki so imeli nalogo prestreči nemške ladje, ako bi hotele pripluti do izliva Seine. Med tem oddelkom in nemškimi vojnimi ladjami, ki so od vzhoda prodrle v Rokavski preliv, je prišlo v noči na 9. junij do spopada iz neposredne bližine blizu Isle de Bos, pri čemer je bila izgubljena ena nemška ladja, britanske vojne ladje pa so imele škodo zaradi granatnih in torpednih zadetkov.

Hkrati so na morju vzhodno od zgoraj označenega trikotnika nemški hitri čolni in stražne ladje prišle v spopad z britanskimi vojnimi edinicami. V ta spopad so posegle tudi nemške daljnostrelne obrežne baterije, ki so s svojimi silnimi topovi razganjale velike prevoze, ki so pluli proti zahodu.

Zaščita pomorskih prevozov v Rokavskem prelivu in v bližini izliva Seine se je izkazala vzlic velikemu številu uporabljenih rušilcev kot nezadostna. Uspehi nemških hitrih čolnov in torpedovk proti zaščiti prevozov so prisilili nasprotnika do novih ukrepov. Že naslednjo noč so se pred nemškimi vodami prikazale skupine motornih topničark in motornih torpedovk, ki so imele namen spoprijeti se z nemškimi lahkimi enotami, če bi se te prikazale zunaj svojih pristanišč.

To sredstvo je nasprotnik izpopolnil še z uporabo dveh drugih orožij. Najprej je precej plitvo obrežje pred Seino posejal s tako imenovanimi akustičnimi minami. Drugo orožje so bili lovski bombniki, ki so nemške enote napadali s točo bomb, ko so zavile na odprto morje. Proti temu se je nemško poveljstvo branilo tako, da je s protiletalskim topništvom stalno ustvarjalo zračno zaporo in preprečevalo nizko letenje napadajočih lovcev in lovskih bombnikov.

Da bi pa svoje prevoze temeljito zavaroval in izločil lahke nemške enote iz boja, je nasprotnik poslal na bojišče tudi najtežje ladje iz angleške in ameriške mornarice. Ob skupini težkih bojnih ladij, proti katerim se je že prvo noč borila skupina torpedovk pod vodstvom korvetnega kapitana Hoffmanna, je plulo zaradi varstva 15 do 20 rušilcev, nad njo pa letala, ki so ob nevarnosti takoj začela spuščati umetno meglo okrog velikih ladij. Te velike amerikanske in angleške ladje so bile na bojišče poslane v glavnem zato, da bi s svojimi daljnostrelnimi topovi podprle izkrcavanja, posebno pa z zapornim ognjem varovale izkrcevalcem boke. Tako so v boj posegle bojne ladje »Nelson«, »Ramillies« in »Warspite« ter britanske križarke »Scylla«, »Glasgow«, »Enterprise« in »Mauritius«, vrh tega pa sta bili še težko oboroženi ladji »Mento in »Robberts«. Amerikanska skupina je štela naslednje enote: bojne ladje »Arkansas«, »Newada« in »Texas«, dve težki križarki ter križarki »Montcalm« in »Georges Leygues«, ki sta nosili De Gaulleovo zastavo.

Te ladje so z mesta, ki je bilo izven dosega nemških obrežnih baterij, nepretrgano obstreljevale obrežje. Noč in dan so jih varovale močne jate dnevnih in nočnih lovcev. Letala, ki so vzletavala s krovov, so naravnavala topovski ogenj na posamezne cilje.

Proti temu kopičenju nasprotnikovih sil je imelo nemško mornariško poveljstvo na razpolago poleg iskalcev min in stražnih ladij le lahke edinice, ki so mogle nastopati z obeh strani izkrcevalnega področja. Bližina nemških pristanišč je imela prednost v tem, da je ležala pod zaščito obrežnih baterij. Te lahke ladje so noč in dan od obeh strani vpadale v močno zaščiteno invazijsko pomorsko cesto in se spopadale ne le z močnimi ladjami, temveč so jih oblegali tudi roji nasprotnikovih motornih čolnov in rušilcev. Mesečna noč prvega vdornega dne je prišla nasprotniku silno prav, ker je lahko od daleč opazil nevarnost nemških torpednih čolnov in drugih podobnih ladij.«

Novo nemško orožje - veliko presenečenje sedanje vojne

V trenutku, ko so angleške in amerikanske sile vdrle na evropsko celino in so na drugi strani Rokavskega preliva čakale še druge številne čete, da izpolnijo vrzeli in posežejo v boj, je začelo nad Londonom in južno Anglijo delovati skrivno novo nemško orožje. »Letala brez posadk« — je v angleški spodnji zbornici to stvar razlagal notranji minister Morrison. Poročevalci raznih listov iz nevtralnih držav so označevali novo orožje, ki je padalo na angleška tla s silnim razstrelilnim učinkom, kot »dinamitne meteorje«, »peklenske pse« itd.

Nihče še ni tega orožja, ki je začelo v obliki nekakih raket deževati nad London v noči od 15. na 16. junij ob 23.04 uri, točnega popisa, kajti vsak tak z razstrelivom napolnjeni predmet je padel na tla in se razletel. Angleški listi so poročali, da je en sam tak predmet, ki je padel na londonsko mestno področje, naredil lijak, ki je bil 25 metrov širok ter več metrov globok.

Prvi učinek v Londonu je bil porazen. Ljudstvo je moralo bežati v zavetišča in tam tičati dolgih 30 ur, kajti eksplozije so se ponavljale tako podnevi kakor ponoči. Dan na dan in noč na noč je to novo orožje trgalo hiše in palače v Londonu in druge cilje v južni Angliji. Oblasti niso mogle pomiriti ljudstva, ker same niso vedele, kakšno je prav za prav novo orožje, vrh tega pa tudi niso imele sredstev, da bi dolet teh izpodnebnikov preprečevale. Poskušali so z zapornim protiletalskim ogniem, toda poskus se ni obnesel, ker je novo orožje letelo s silno brzino in v raznih višinah.

Nemška ogledniška letala, ki so iz zraka opazovala učinek novega orožja, so poročala, da je bilo že po dveh dneh in nočeh obstreljevanja ogromno ozemlje v južni Angliji povsem zavito v dim in da zato ni bilo mogoče narediti posnetkov, iz katerih bi se razvidela povzročena škoda. Nastale so zmede v prometu. Angleška vlada je bila prisiljena zapovedati izselitev civilnega prebivalstva iz mest, posebno iz Londona. Angleška letala so se vrgla na iskanje kraja, od koder leta novo nemško orožje. Strah, ki se je polotil angleškega prebivalstva, je našel odmev tudi v Ameriki, kjer so ljudje začeli nekoliko trezneje gledati na bodočnost in se otresati vročičnega navdušenja, s katerim so spremljali dogodke ob vdoru v Evropo.

Pristojna nemška oblastva ne dajejo nobenih podatkov o obliki ter sestavi novega orožja, pač pa pravijo, da ima to orožje le namen povrniti Angležem milo za drago: njihovo nečloveško bombardiranje nemških mest in civilnega prebivalstva. Tako bodo Angloameričani, ki so poveličevali neusmiljeno pobijanje žen in otrok, prišli do spoznanja, da ima vsaka palica dva konca in da se zmaga ne bo dala izvojevati s takšnimi sredstvi, marveč s silo in močjo orožja na bojiščih.

TEDEN V SVETU

Boji v Srednji Italiji potekajo v znamenju načrtnega premika nemške vojske, ki zadaja pri tem nasprotniku čim večje izgube, obenem pa ga s spretno taktiko na slehernem strategično pomembnem prostoru prisili, da se vnovič razvršča v bojno črto, čeprav se potem največkrat izkaže, da so se nemške edinice tudi od tod premaknile neopaženo. Tako se je mnogokrat primerilo, da je nasprotnikovo topništvo ure in ure obdelovalo z vso silovitostjo nemške postojanke, ne da bi vedelo, da so tiste postojanke že prazne. Vsi nemški premiki potekajo v popolnem redu, ne da bi jih nasprotnik mogel ovirati ali zmesti. Prav tako so spodleteli vsi poskusi, da bi posamične nemške bojne skupine obkolili ali odrezali. Obe armadi iz skupine maršala Kesselringa se odmikata na nove postojanke, glede katerih nasprotnik ugiba, kje bodo, vendar nemško poveljstvo o tem ne daje nobenega najmanjšega migljaja. Zadnje dni so bili trši boji severno od Bolsenskega jezera in pri Grosettu ter Peruggi. Nemške zaščitnice so pritiskajočemu nasprotniku z močnim odporom preprečile nagle vdore ali razbitje fronte in mu s tem onemogočile vse pričakovane presenetljive udarce.

Novi oblastniki v Rimu in bližnjih pokrajinah so si za prvo in zelo važno dolžnost naložili delo, da očistijo vse urade takšnih ljudi, za katere mislijo, da so bili fašisti.

Angleški komunisti ne kažejo nobenega veselja nad vdorom, ka kar so poželi očitke drugega časopisja, ki jim zamerja, da ne vedo povedati nič pohvalnega na račun Angležev in Amerikancev. Zamerijo jim tudi, da je njihov tednik »The Week« začel izhajati v skrčeni obliki z izgovorom, da bo prištedene strani prihranil za drugo primernejšo številko. Angleški listi menijo, da komunistični list še ni dobil potrebnih navodil iz Moskve in zato ne zavzema k vdoru nobenega določenega stališča.

Prijavo vseh umetniških predmetov so Angleži in Amerikanci ukazali v Rimu. Ne gre le za umetniške predmete v javnih zbirkah, marveč tudi za zasebne. Obenem so začeli pogajanja z Vatikanom glede umetnin, ki so bile iz varnostnih ozirov prenešene tjakaj. Poučeni krogi pravijo, da gre za očitno načrtno ropanje umetnin, katere bi porabili za pokritje bodočih vojnih odškodninskih zahtevkov držav, ki jim je Italija napovedala vojno.

Vse jude so v Budimpešti preselili v določeni mestni predel. Vse hiše, ki so bile v ta namen izbrane, morajo imeti nad vhodom narisano veliko Davidovo zvezdo. Preselitev judovskih družin se bo morala izvesti do 30. junija. Za vsako družino so odredili le po eno sobo.

Nadaljevanje s 1. strani.

lec človeške dragocenosti in žlahtnosti pri morilcih, zagledal Tita v naslednji nadzemeljski poveličanosti:

»Obraz biede polti, obrit, lasje plavi, na sencih rahlo osiveli, čelo visoko, oči mu leže globoko, svetlo modre so in nekoliko zastrte ter utrujene, a polne moči, nos izrazito upognjen, izraz ust **nepregledno kompliciran (?!),** brada krepka, celoten izraz obraza je energičen in očarljiv, **nekaj napoleonskega (?!) je v njegovi teži, a mogel bi biti tudi obraz umetnika.** Vprašanja, ki so me navdajala na poti z nemirom in skrbjo, so bila zdaj odgovorjena. Ne znal bi tedaj odgovoriti zakaj, že sem si bil na jasnem, da se v tem možu družita **energija in čar, energija in neka fascinirajoča moč, ki je dana samo dragocenim in žlahtnejšim naravam (!!!?).** Čutil sem v njem nekaj zanosnega in vznesenega, nekaj trdo realnega in hkrati vzvišenega... Bil je srečen in prevzet, toda... to ni bila sreča osebne zadoščenosti, temveč sreča nad uspehom stvari. In to je velika in visoka sreča. Izmed vseh močnejših vtisov je ta najmočneje potrdil moj vtis... ker sem z vso gotovostjo vedel, da je vodstvo naše zgodovinske stvari v pravih rokah... v rokah človeka, **ki je posvečen (!?).** Resnično velika dela nastajajo samo iz posvečenosti. Lik maršala Tita priča o veličini naše borbe, je upravičeno njen simbol. Prejel je od nje svojo veličino in zdaj jo tudi ona prejema od njega...«

Niti Otonu Župančiču, niti Tolstoju, niti vrsti svojih nekdanjih drugih malikov ni ta oboževalec dragocene človečnosti napisal take hvalnice kakor največjemu balkanskemu morilcu, kar jih zgodovina pozna.

Angleški časnikar **John Talbot,** ki je bil pred kratkim zajet v Titovem glavnem stanu, pa je o tem Vidmarjevem maliku povedal dosti bolj redkobesedno, krajšo in nič pesniško sodbo. »Lik maršala Tita« je po besedah tega svetovno razgledanega Angleža naslednji:

»S Titom sem imel razgovor. Iz varnostnih razlogov živi v neki skalni votlini, kjer smo ga obiskali. Na bistvena vprašanja sploh ni odgovarjal ter je naredil **le nekaj bedastih dovtipov. Za maršala bi si jaz predstavljal moža drugačnega kova!«**

Ker Ljubljana, zlasti pa njena razumniška gospoda, verjame Angležem vse, upamo, da bo verjela tudi temu prikazu o »liku maršala Tita«, ne pa Vidmarjevi zgubljeni poeziji...

Maršal brez hlač

Pri zadnjih domobranskih vojaških nastopih proti Titovim tolpam na našem ozemlju so zajeli nekaj prisilnih mobilizirancev, ki so imeli na sebi samo italijanske plašče, spodaj pa so bili brez vsega, celo brez hlač...

Nič čudnega, če so v rdeči vojski zdaj brez hlač navadni prostaki, ki jih politični komisarji gonijo v prve črte in je banditskemu poveljstvu pač vseeno, če so pobiti v hlačah ali brez njih. Huje je to, da je brez hlač, in sicer brez slovesnih, povsem novih, rdečih maršalskih hlač ostal celo — Tito sam!

Ko so v začetku junija nemški padalci uničili Titov glavni stan in njegovo telesno stražo, so poleg drugega zasegli tam tudi maršalsko uniformo tega pobeglega kaznjenca. Uniforma je imela rdeče hlače z generalskimi progami, bluza pa je bila iz sivega blaga z zlatimi sovjetskimi maršalskimi znamenji in vsa obtkana z lovorjem. Znamenja na uniformi so bila iz pravega zlata. Ni bilo moči ugotoviti, ali je sovjetsko kakor Titov maršalski naslov, ali pa izvira samo iz pokradenih cerkvenih plaščev in kelihov. Drži samo to, da ta znamenja niso narejena iz take snovi kakor znamenja slovenskih političnih komisarjev in brigadnih komandantov, namreč iz pločevine, iz katere so narejene škatle za sir, ki ga dobivajo slovenski domobranci.

In tako je tudi maršal Tito ostal brez hlač kakor njegovi vojščaki.

Kdor ne verjame, se lahko pelje na Dunaj. Titove hlače namreč visijo tam, na razstavi »Bojno področje jugovzhod«...

„Naj živi Stalin!“ ali „Naj živi Peter II.“ — kaj je res?

Nova dokazila o komunističnem značaju in komunističnih ciljih slovenske Osvobodilne fronte

Na prvem zasedanju »slovenskega narodno osvobodilnega sveta«, kakor se po novem imenuje vrhovno vodstvo komunistične Osvobodilne fronte, je dne 19. februarja 1944. Edvard Kardelj, podpredsednik »Nacionalnega komiteta osvoboditve Jugoslavije«, z drugo besedo Titove komunistične vlade, podpredsednik Izvršnega odbora Osvobodilne fronte in član Centralnega komiteta Komunistične partije Slovenije, imel govor z naslovom »Drugo zasedanje AVNOJa in slovenski narod«. V njem je razpravljal o sklepih tega zasedanja in dejal:

»Prirodno je, da so vsi ti sklepi v popolnem nasprotju s tem, kar so hotele doseči protiljudske in antidemokratske ter ostale reakcionarne klike v Jugoslaviji in v emigraciji. Zato je tudi razumljivo, da resnični predstavniki narodov Jugoslavije (komunistični AVNOJ in pri nas komunistična Osvobodilna fronta, op. pis.) ne bi mogli prinesti takih sklepov, če ne bi istočasno tudi formalno odvzeli tem reakcionarnim klikam (to je begunski jugoslovanski vladi v Kairu in bivšemu kralju Petru, op. pis.) vsako pravico, da bi jih še dalje predstavljale pred zunanjim svetom.

To je bilo tem potrebneje napraviti, da bi se ostudna izdaja nacionalnih interesov s strani teh klik... tudi pravično kaznovala in ožigosala. **Beguncem v Kairu je zato na drugem zasedanju AVNOJa formalno** (uradno, op. pis.) **odvzeta pravica, ki so jo faktično** (dejansko, op. pis.) **že davno prej izgubili, da bi namreč nastopali še dalje kot zakonita jugoslovanska vlada. Istočasno je bil kralju, ki je sokriv za vse storjene zločine proti interesom narodov Jugoslavije, prepovedan povratek v Jugoslavijo...** S temi sklepi prehajajo vse pravice jugoslovanske vlade na Nacionalni komitet osvoboditve Jugoslavije, a predsedstvo AVNOJa je postalo najvišji nosilec in izvrševalec suverenitete naših narodov.

Važno je podčrtati še... imenovanje tovariša Tita za maršala Jugoslavije... Maršalski naziv, ki je bil podeljen tovarišu Titu, pomeni zasluženo priznanje, ki so ga narodi Jugoslavije preko svojih predstavnikov podelili tvorcu in voditelju nove Jugoslavije, svojemu najboljšemu sinu... Uspeh te borbe je bil mogoč samo zaradi tega, ker so narodi Jugoslavije vedeli, da je ta Titova zastava obenem zastava resnične ljudske demokracije in narodne enakopravnosti... Imenovanje tovariša Tita za maršala Jugoslavije je obenem odgovor narodov Jugoslavije klevetnikom Komunistične partije Jugoslavije, iz katere je Tito zrasel, katere vodnik je postal«...

S temi besedami je pooblaščeni zastopnik Titove rdeče vlade in slovenske Osvobodilne fronte v imenu teh ustanov z drugimi besedami uradno povedal naslednje:

Kralj Peter II. je s tem, da mu je prepovedana vrnitev v Jugoslavijo, dejansko odstavljen. Vse njegove pravice, to je, biti najvišji nosilec in izvrševalec suverenitet jugoslovanskih narodov, so prešle na predsedstvo AVNOJa, Nacionalni komitet osvoboditve Jugoslavije, kar je drugo ime za začasno komunistično jugoslovansko vlado, pa je poleg oblasti na svojem ozemlju prevzel tuđi vse pravice, ki jih je do tedaj imela jugoslovanska vlada v Kairu. Edina zastava za ti ustanovi ni morda kaka jugoslovanska zastava, temveč Titov rdeči prapor s srpom in kladivom ali v najboljšem primeru jugoslovanska zastava, onečaščena s sovjetsko rdečo zvezdo. Novi vodnik nove Jugoslavije je Josip Broz-Tito, vodnik jugoslovanske Komunistične partije, ki bo torej delal ne za jugoslovanske, temveč za komunistične cilje.

S to izjavo je tudi slovenska Osvobodilna fronta povedala svoje stališče do bivšega jugoslovanskega kralja in vlade, česar se je do teđaj iz propagandnih razlogov zvito ogibala, vedoč, da bi zlasti v začetku njenega rovarjenja tako stališče, ki ga je dejansko kot komunistična ustanova že itak imela, odbilo od nje marsikaterega zaslepljenca, ki je menil, da gre pri Osvobodilni fronti res za narodno osvoboditev, za obnovitev bivše Jugoslavije, za kralja in kar je še podobnih idealov. AVNOJ in slovenska Osvobodilna fronta sta ta korak tvegala, ker sta mislila, da sta doma in v tujini že tako močna, da to lahko storita brez nevarnosti, da bi tako dejanje povzročilo razdor v njunih vrstah. Komunistična partija je namreč tedaj zlasti v slovenski Osvobodilni fronti prevzela vse vodilne postojanke ter odstranila tiste zaveznike, ki niso marali stopiti v Komunistično partijo. Dalje je v okviru »narodno osvobodilne vojske«, ki je po vodstvu in po pripadnosti večine moštva bila docela komunistična, ustanovila še posebno partijsko oboroženo skupino, tako imenovano »Vojsko državne varnosti« (VDV), jo dobro organizirala in kar se je le dalo tudi oborožila, ji dala posebne ugodnosti in samostojnost, da bi z njo lahko v kali zatrla vsak primer nezadovoljstva, ki bi se med moštvom »narodno osvobodilne vojske« ali med pristaši Osvobodilne fronte oglasil zaradi kakih ukrepov vodstva OF.

Odstavitev kralja je bila nujen korak v razvoju Osvobodilne fronte in vsega jugoslovanskega prevratniškega gibanja, zakaj kralj je bil vsaj uradna ovira na poti v popolno, tuđi zunanjo boljševizacijo slovenskega in jugoslovanskega »narodno osvobodilnega gibanja« ter ovira pri uresničevanju socialnih in političnih ciljev tega gibanja, ki so: proletarska revolucija še **pred koncem sedanje vojne, ustanovitev Zveze balkanskih sovjetskih republik pod Titovim vodstvom ter priključitev teh republik k Sovjetski Rusiji.**

Podtalne propagandne in »uradne« tiskovine Osvobodilne fronte — tudi dokaz za njen komunistični značaj. Ali vidite na kateri izmed njih morda kako drugo znamenje kakor rdečo, to je sovjetsko, komunistično zvezdo ter srp in kladivo?

Dobre tri mesece po tem odločilnem in nepreklicnem koraku smo izvedeli, da se Titova vlada, v kateri sede tudi vodilni zastopniki slovenske Osvobodilne fronte, pogaja z dr. Šubašičem, pooblaščencem odstavljenega kralja in bodočim ministrskim predsednikom nove kairske vlade, za sporazum in sodelovanje. Titovi razbojniki so na slovenskem ozemlju čez noč pometali s kap rdeče zvezde in sovjetska znamenja, se začeli razglašati »za redno jugoslovansko vojsko kralja Petra II.«, začeli vzklikati »živel kralj Peter II.«, ko so prav temu kralju še včeraj vpili »Smrt!«, začeli po slovenskih vaseh izobešati letake, na katerih kažejo tega preklinjanega kralja, kako se rokuje z ušivim rdečim maršalom, ki je pred kratkim izgubil celo svoje hlače. Začela se je ustna in pismena podtalna propaganda za »združitev vseh sil proti »okupatorju« za enoten nastop pod kraljevim vodstvom skratka propaganda za nadaljevanje vsega, kar je rdeča Osvobodilna fronta na slovenskem ozemlju počenjala od leta 1941. dalje in kar je slovenskemu narodu prineslo ogromno nepotrebnega gorja, žrtev in tvarnih izgub ter spravilo v nevarnost celo goli obstanek sloven. ljudstva.

Ali pomeni ta propagandna sprememba, ki je prišla čez noč, res spremembo ideologije in linije Osvobodilne fronte. Ali je Komunistična osvobodilna fronta zdaj, ko je pripravljena priseči na Petra II., res postala nacionalna in se je odpovedala svojim komunističnim ciljem?

Ne. Ta nenadna sprememba je spet samo pesek v oči, je goli izraz nemoralne in nenačelne komunistične taktike. Narekovali so jo zunanje in notranjepolitični razlogi.

Navzlic vsem prizadevanjem Tita in AVNOJa zavezniki s Sovjeti vred doslej niso priznali Titove vlade in s tem tudi ne slovenske Osvobodilne fronte kot zastopnice jugoslovanskih narodov. Angleži, Amerikanci in Sovjeti še večno priznavajo bivšega kralja Petra II. in njegovo vlado. (Seveda po angleško.) Če hočeta »maršal« Tito in slovenska Osvobodilna fronta biti v zavezniškem taboru priznana, moreta biti priznana le po kralju in po njegovi vladi. Zaradi tega jima ne ostaja nič drugega, kakor da poljubita tolikokrat prekletega belega orla Karađorđevićev. Da se za to priznanje tako pulita, je vzrok stiska, v katero je jugoslovansko komunistično osvobodilno gibanje z Osvobodilno fronto vred zašlo zaradi silovitih vojaških in političnih izgub doma.

Mar nosi rdeči »maršal« Tito na svoji kapi jugoslovanskega belega orla ali začetnice Petra II., ali vsaj jugoslovansko zastavo?

Prav te izgube so najvažnejši notranjepolitični razlog, ki zlasti slovensko Osvobodilno fronto sili k popolni spremembi taktike in propagande. Nemška vojska skupno s hrvaškimi in srbskimi vojaki je s svojimi nastopi na Balkanu zadala vsemu rdečemu tolovajstvu usodne udarce. Na slovenskem ozemlju je podobno nalogo opravila nemška vojska in domobranstvo, katero je oboroženi izraz slovenske narodne volje do samoobrambe pred komunističnim revolucionarnim divjanjem in uničevanjem. Boljševizacija Osvobodilne fronte, ki se je izvedla v jeseni 1943. in roparski nastopi rdeče »narodno osvobodilne vojske«, naperjeni izključno proti Slovencem in proti njihovemu imetju, so položaj pri nas razčistili tako, da sta ostala samo še dva tabora: protikomunistični, to je večinski tabor slovenskega naroda, ki se zbira okoli slovenskega domobranstva kot edinega poroštva za svoj obstanek, ter komunistični, ki mu gre đanes samo še za to, da se z ropom in nasiljem obdrži do konca vojne, seveda do takega konca, kakor si ga zamišlja in želi sam. Komunistične tolpe že od pozne jeseni 1943. ne dobivajo več nobenega ojačenja za svoje moštvo. Njihove izgube so od dne do dne večje, njihovo vojaško življenje postaja vedno bolj en sam beg proti nezadržnemu uničenju. Njihovim voditeljem ne gre danes več za to, da bi se ojačili in igrali na našem ozemlju kako vojaško vlogo, temveč da bi se izognili uničenju, ki jim grozi. Prepričani so, da bi enodušni srd slovenskega naroda, katerega so dve leti ustrahovali, mogli zadržati, če preoblečejo kožuh in spremene taktiko, začno uspavati slovensko ljudstvo z novimi, nacionalnimi frazami in si tako ohranijo življenje. Zaradi tega so zdaj privlekli iz ropotarnice Petra II., staro Jugoslavijo in kar je podobnega.

Toda v teh svojih računih se motijo. Svojo barvo in svoje namene s slovenskim narodom so docela jasno pokazali po 8. septembru 1943, ko so vsaj začasno lahko divjali po deželi. Takrat so se komunisti očitno zvezali z izdajalsko savojsko vojsko in združeni z njo in z vso njeno oboroženo silo planili po lastnem narodu, hoteč izvesti pri njem boljševiško revolucijo in pokolj vseh nasprotnikov komunizma. S temi dejanji so se do kraja razkrinkali in izkopali nepremostljiv prepad med sabo in med slovenskim narodom.

Med slovenskim narodom in med Osvobodilno fronto leži danes morje slovenske krvi, prelite po volji, po delu ali po zaslugi Osvobodilne fronte. Med slovenskim narodom in med Osvobodilno fronto stoji danes zid iz 30.000 poklanih Slovencev, katerih mrtve oči tožijo OF in slovenski komunizem. Med slovenskim narodom in Osvobodilno fronto ležijo Turjak, Grčarice, Lašče, kočevski proces in morišče v Mozlju. Med slovenskim narodom in Osvobodilno fronto tvorijo neprekoračljiv jez razvaline neštetih slovenskih vasi od Kolpe do Soče in kadeče se podrtine tisočerih slovenskih domačij. Med slovenskim narodom in Osvobodilno fronto leži ločnica, ki je nobena sila, nobeno geslo, nobeno znamenje in nobena zastava ne bo več mogla zabrisati. Ta ločnica je komunizem.

Slovenska Osvobodilna fronta je komunistična in istovetna s Komunistično partijo Slovenije. To je danes dokazano đejstvo, ki ga nihče ne more več izpodbiti. Osvobodilna fronta bo ostala isto, kar je Komunistična partija, naj se zaradi taktike in stiske skrije pod kakršna koli nova gesla. Isti bodo ostali njeni cilji, isti bo ostal rjen boj proti slovenskemu narodu, ki komunizma noče.

Da je Osvobodilna fronta komunistična ter istovetna s Komunistično partijo Slovenije, dokazujejo v posebnem, z dokumenti podprtem poglavju »Črne bukve«. Naš list je dokazovanju komunističnega značaja Osvobodilne fronte in njenih ciljev ves čas svojega boja posvečal posebno pozornost. Zdaj, ko skuša ta zločinska družba z novimi gesli in novo taktiko znova zavajati zlasti oni del naše javnosti, ki se ni znal ali ni maral opredeliti za narod ali proti njemu, tako imenovano sredino, se nam zdi umestno, da nanizamo še nekaj dokazov za to resnico. Dokazi so povzeti po še neobjavljenih dokumentih iz raznih zaseženih arhivov Osvob. fronte ter so izvirniki javnosti na razpolago v našem uredništvu.

Pred nekaj tedni smo v sestavku »Kako je Komunistična partija požirala in požrla Osvobodilno fronto« prikazali, kako se je leta 1943. Osvobodilna fronta zistovetila s Komunistično partijo Slovenije. Tedaj je bila sprejeta »Izjava«, ki odpravlja vse đotedanje, kolikor toliko samostojne politične skupine v Osvobodilni fronti in dovoljuje samo Komunistični partiji obstajati v OF. Pripađnikom drugih skupin je bilo dano na izbiro dvoje: vstop v Partijo ali likvidacija. Četudi je vodstvo Osvobodilne fronte ta đogodek na vse kriplje skrivalo, ker se je balo posledic, ki bi jih med pripadniki Osvobodilne fronte povzročilo dejstvo, da je OF samo še Komunistična partija, je vendar Boris Kidrič, sekretar Izvršnega odbora Osvobođilne fronte, v brošuri »3. leto OF« (izdal IOOF 1944) zapisal naslednje:

»Prvo razdobje v 3. letu Osvobodilne fronte je brez dvoma odprl aprilski zbor aktivistov. Več kot slučajno je bilo, da je aprilski zbor aktivistov Osvobodilne fronte rešil najusodnejša notranja vprašanja Osvobodilne fronte prav na dan njene dveletnice. Kasnejši dogodki so nazorno zrcalili in dokazali, da je bil aprilski zbor aktivistov pogoj za nadaljnje uspehe v 3. letu, da je predstavljal neposredni uvod v pomladanski polet osvobodilnega gibanja, hkrati pa nepogrešljivo politično podlago... V čem je obstajal bistveni pomen aprilskega zbora aktivistov Osvobodilne fronte? Obstajal je v tem, da je bistveno utrdil notranjo enotnost Osvobodilne fronte... Postal je praktična in teoretična osnova za udejstvitev tiste izmed temeljnih točk, ki pravi, da prevzame po osvobođitvi oblast na slovenskem ozemlju Osvobodilna fronta kot celota. Omogočil je organski razvoj povojnih razmer in v mnogočem izpodrezal varljive upe protiljudske reakcije, da se bo po likvidaciji narodnega izdajstva... začela v svobodni bodočnosti državljanska vojna znotraj same OF.

Na pragu 3. leta Osvobodilne fronte je bilo torej rešeno eno izmed kardinalnih vprašanj, ki se tičejo sadov osvobodilne borbe in bodočnosti slovenskega naroda... Brez »Izjave« odnosno brez enotnosti, ki sta jo utrdila »Izjava« in aprilski zbor aktivistov Osvobodilne fronte, bi takih rezultatov... ne bili dosegli. Popolna notranja enotnost Osvobodilne fronte je bila namreč pogoj borbene enotnosti slovenskih narodnih množic... Neenotnost znotraj Osvobodilne fronte in med borbenimi ljudskimi množicami bi bila lahko povzročila ravno nasprotno.«

Ta Kidričeva izvajanja docela jasno dokazujejo, da je bila politična enotnost Osvobodilne fronte dosežena pač na edini način, ki je možen v zavezništvu s komunisti: da je Komunistična partija prevzela v njej vse vodstvo in vso oblast in tako Osvob. fronto požrla.

8. februarja 1943 je »Slovenski poročevalec«, uradno glasilo Osvobodilne fronte, prinesel v imenu Izvršnega odbora OF izjavo vrhovnega štaba na-

(Dalje na 4. strani.)

Pisma nam in vam

Velecenjeni g. urednik!

Čeprav so danes časi mnogih bridkosti in razočaranj in mora človek, zlasti begunec, marsikatero krivično požreti, ne da bi se priteževal in iskal pravice, so vendar prenekateri očilki nam beguncem v tako žalitev, da čutimo dolžnost javno braniti svojo kmečko poštenost, ki je bila skozi rodove temelj in vir srečnega in narodu koristnega življenja.

Ko smo bili lansko jesen — pa tudi pozimi — Notranjci in Dolenjci izgnani iz svojih domov in smo se zatekli v Ljubljano, je Kmečka pisarna ljubeznivo in z razumevanjem poskrbela za nas. V vili »Isis« na Petrarkovi cesti se je začel gospodinjski tečaj za dekleta. Po posredovanju omenjene pisarne so bile nastanjene tam še nekatere najrevnejše družine Okoli devetdeset deklet in žena živi v njej. Njih bratje in možje so v domobranski vojski.

Od jutra do večera, dan za dnem so prihajali fantje in možje obiskoval svoje sestre in matere Razmetani so po vsej pokrajini in osamljeni, pa so se prihajali zanimat, kako gre njihovim družinam in znancem iz nekoč tako lepih slovenskih vasi, kako bodo živeli v bodoče in kdaj se vrnejo na svoje drage domove. Srečni so bili, da so preživeli kratke trenutke spet med svojimi domačini.

In komu to ni bilo prav? Nekateri Ljubljančani so se zgledovali in — pomislite! — pohujševali! Kakšna škoda je, da kmetje živijo v tako lepi vili! To pripada samo meščanom, kmetje niso za to In vsake travice je strašanska škoda, če jo pripogne kmečka noga! Pa to naj bi še bilo. Nekateri so videli in vedeli več. Skozi stoletja zdravemu in poštenemu kmečkemu rodu so očitali nemoralo! Vilo »Isis« so razvpili kot javno hišo — kar je morda kdaj prej za časa Baeblerja bila — in se celo pritožili pri oblasteh, naj temu narede konec, ker oni tega ne morejo več gledati!

Mi kmetje-begunci vprašamo one Ljubljančane: Ali smo kmetje po lastni vsiljivosti tu? Ali nismo proti svoji volji tu zato, ker so nas z domov pregnali ljubljanski izkoreninjenci? In li hudi moralni očilki? Ali niso čisto načrtno zaničevanje in bojkotiranje poštenega kmečkega človeka? Kako je vendar to, da je nekaterim prav kmet tako neznosen zgled pohujšanja, tisti kmet, ki je pred ljubljanskimi izprijenci moral bežati, ker je bil pošten? Pa od kdaj in po kakšnih načelih je »nemoralno«, če brat-domobranec obišče svojo sestro, sin mater in sosed soseda? Kdo lahko prepove, da bi sinovi ne imeli vstopa k svoji družini, kjer edino so še toplo sprejeti? Smešno, da ne rečem zlobno zapostavljanje kmečkih ljudi! Pa saj se poznamo, še predobro poznamo!

Mi begunci vemo, da nas nekateri težko vidijo, da nam očitajo vsak dar, od katerega smo trenutno odvisni, in da se zaradi tega nimamo pravice priteževati. Če pa nam kdo krivično ali zlobno blati čast, smo zadeti v živo, in tega kmetje-poštenjaki nikdar ne pozabimo. Tistim Ljubljančanom, ki se pohujšujejo nad našim življenjem, polagamo na srce zlati nauk, naj pometejo najprej pred svojim pragom — nesnage je več ko dovolj — in naj ne sodijo nas po sebi! Kotel prav nič ni upravičen, da bi se norčeval iz lonca, češ glej ga, kako je umazan!

Prepričani smo, gospod urednik, da se strinjate z našim mnenjem, kakor se mora vsak, ki sledi logiki zdrave pameti, in da bo tudi javnost gledala na to trezno in pametno. *Begunec.*

Cenjeni g. urednik!

Prihajam z majhno prošnjo do Vas in do vseh tistih, ki so jim te-le moje vrstice namenjene; do Vas, da bi moje skromno pisemce priobčili, do vseh tistih pa, ki jim je to pisanje namenjeno, da bi se poboljšali in imeli vsaj malo ozira do onih, ki morajo v našem trnovskem koncu hoditi v mesto ob lepem ali grdem vremenu peš.

V mislih imam brezobzirne kolesarje, ki zlasti zadnje čase menda mislijo, da je ves svet njihov in da se jim ni treba ozirati na nikogar, ne na ljudi in tudi ne na obstoječe predpise glede vožnje s kolesi

Slaba stran trnovskega predmestja je vsaj v tem, da tod ni ob cestah lepih in suhih hodnikov, kar pešci posebno bridko občutijo ob slabem, deževnem vremenu, ko je vsepovsod blata, da človeku kar leze pod nogami. Sicer pa smo se Trnovčani tega že povsem privadili, in prav gotovo ne bi zdajle pisal teh vrstic, če me ne bi do tega pripravilo nekaj drugega, namreč kolesarji, ki kakor za slavo švigajo pred človekom in za njim, da se upravičeno boji, kdaj se bo kdo menda v svojem velikem navdušenju, da se sme spet voziti s kolesom, zaletel vanj. Prav res, da jim ne zavidam te vožnje, ne starejšim in tudi mladini ne. Naj se le vozijo, zlasti pa še tisti, ki jim je to resnična potreba, a vozijo naj se po cesti, ne pa ob njej.

Dobro bi bilo, če bi prijeli nekoliko za ušesa tiste mlajše, brezskrbne in brezobzirne vozače, ki menda mislijo, da se jim morajo pešci že kilometer daleč pred njimi umakniti s stranskega, še kolikor toliko uglajenega in pešcem namenjenega hodnika ob cesti. Kolikor mi je znano, je vožnja po obcestnih hodnikih, čeprav niso tlakovani, prepovedana prav tako kakor sredi mesta po hodnikih.

Zlasti ob večernih urah je človek neprenehoma v nevarnosti, kdaj ga bo kak furjav kolesar, ki očividno za zabavo šviga sem in tja, podrl.

Pa če hodiš po shojenem hodniku ob cesti sam, se še nekoliko izogneš neprijetnemu »srečanju« s podivjanim kolesarjem, dokaj bolj nerodno pa je, če vodiš za roko otroka, ki je še potreben varstva. Tako sem te dni videl vprav v našem trnovskem koncu, kako se je mlad pobalin pripodil s kolesom po hodniku ob cesti za gospodom, ki je peljal za roko majhnega otroka Ne samo da je kolesar vozil tam, kjer ne bi smel, po obcestnem hodniku, marveč niti ni pozvonil. Ko je švignil mimo, se je otrok v strahu, da ga ne bi kolesar oplazil, pognal v nasprotno stran ter se pri tem zaletel z glavo v kamnito ograjo in staknil precej hudo buško.

In ko se je oni gospod začel jeziti nad paglavcem, zakaj tako dirja in niti ne pozvoni, se je fantalin zadrl nazaj: »Tiho bodi, kdo te je pa kaj vprašal!«

Mislim, da sem s tem vse povedal in da lahko končam. *Trnovčan.*

»Nova« osvobodilna fronta v stari luči

Nadaljevanje s 3. strani.

rodno osvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije in AVNOJa, ki sta jo podpisala dr. Ivan Ribar in Tito. Izjava pravi med drugim naslednje:

»Narodno osvobodilno gibanje v Jugoslaviji (katerega sestavni člen je Osvobodilna fronta, op. pis.), ki ga vodita vrhovni štab NOV in POJ ter Antifašistični svet narodnega osvobojenja Jugoslavije... ima za smoter:

2. Nedotakljivost zasebne lastnine in popolna možnost lastne pobude v industriji, trgovini in kmetijstvu.

3. Nobenih korenitih izprememb v pogledu društvenega življenja in v javnosti.«

Ta izjava je bila AVNOJu in Osvobodilni fronti potrebna, ker je zlasti slovenski Osvobodilni fronti zelo škodilo utemeljeno dokazovanje, da je komunistična, da ima za cilj proletarsko revolucijo in z njo predvsem odpravo zasebne lastnine. Osvobodilna fronta je tedaj morala posebej poudariti, da zastopa stališče o nedotakljivosti zasebne lastnine in da ne misli izvajati nobenih revolucionarnih sprememb v slovenskem družabnem življenju.

Ta izjava je bila gola taktična laž, potrebna zaradi tedanjega političnega položaja. Svoje resnično stališče do vprašanja zasebne lastnine, katere odprava je poglavitni cilj komunistične revolucije, ki jo ima Osvobodilna fronta v programu, je pokazala z »Izjavo«, sprejeto dne 19. februarja 1944. na prvem zasedanju »slovenskega narodno osvobodilnega sveta«, vrhovnega vodstva Osvobodilne fronte. »Izjava slovenskega narodno osvobodilnega sveta o pravicah in dolžnostih slovenskega ljudstva« pravi:

»Slovenski narodni osvobodilni svet na svojem prvem zasedanju slovesno izjavlja:

1. Da je slovensko narodno osvobodilno gibanje... kot sestavni del... jugoslovanskega narodno osvobodilnega gibanja zapisalo na svoj prapor... borbo za naslednje pravice slovenskega ljudstva: zakonitost, enakopravnost ne glede na spol, narodnost in raso, svobodo vesti, besede, tiska, zborovanja in združevanja, nedotakljivost osebnosti in stanovanja, pravico do dela, oddiha in starostne preskrbe.«

Izjavo so podpisali: predsednik SNOS Josip Vidmar, sekretar Boris Kidrič ter zapisnikarja Vladimir Krivic in Janez Stanovnik. V tej uradni izjavi zasebna lastnina in njena nedotakljivost nista nikjer omenjeni, navzlic govoričenju o vseh mogočih drugih, bolj ali manj bistvenih človeških in slovenskih pravicah. S tem je Osvobodilna fronta požrla poroštvo, dano 8. februarja 1943., in dokazala, da je komunistična in da so komunistični njeni cilji. S to izjavo si je uradno hotela zavarovati hrbet za izvedbo komunistične revolucije, ki je eden izmed njenih končnih ciljev med Slovenci.

Že »Črne bukve« vsebujejo dolgo vrsto izjav, ki so jih dali prvaki Osvobodilne fronte o tem, da je tako imenovano »narodno osvobodilno gibanje« pri nas začela Komunistična partija in imela v njem ves čas vodilno vlogo. V naslednjem naj navedemo še nekaj novih takih izjav:

Josip Vidmar, predsednik Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, je v opravičevanje Komunistične partije, njenih grozodejstev in njenih vodilnih krvolokov napisal brošuro **»Klevete in dejstva«** (izdal IOOF 1943). V njej pravi med drugim:

»Dejstvo je, da je bila Osvobodilna fronta ustanovljena na pobudo Komunistične partije... Vendar je res, da ima Komunistična partija... vendarle vodilno vlogo v našem narodno osvobodilnem delu. Zakaj? Na to vprašanje je treba odgovoriti z vso stvarnostjo in točnostjo. Predvsem jo odlikuje iniciativnost, ki ji v naši politični sedanjosti, pa tudi preteklosti ni najti primere. Že »Društvo prijateljev Sovjetske zveze«, iz katerega se je Osvobodilna fronta razvila, je bilo ustanovljeno na pobudo Komunistične partije. Enako tudi Osvobodilna fronta sama, v kateri je dala Komunistična partija nebroj političnih in organizacijskih analiz, nasvetov in zamislekov.

Drugič ima Komunistična partija svojo trdno in znanstveno zanesljivo politično ideologijo, ki je v veščih rokah odlično politično orožje. Sleherno politično obdobje v razvoju našega osvobodilnega gibanja je bilo s tem izvrstnim sredstvom skrbno preiskano in razbrano v zvezi z dogodki na svetovnih pozoriščih. Da je Osvobodilna fronta lahko ti dve burni leti tako ravno zasledovala svoj narodno osvobodilni smoter... je predvsem zasluga povsem točnih analiz, ki jih je podajala Komunistična partija. In samo ta stranka z njenim izkustvom v nelegalnem političnem delu je mogla voditi organizacijsko mrežo Osvobodilne fronte...

Samo Komunistična partija je stala odločno na slovenskih pozicijah, docela v skladu s svojim programom in ideologijo. Rešitev narodnostnega problema sta svetu prinesla velika ideologa in organizatorja komunizma Lenin in Stalin. Sovjetska zveza je prva država, v kateri je bila dejansko in osrečujoče rešena cela vrsta narodnostnih problemov po načelu o pravici slehernega naroda do samoodločbe, vključno do odcepitve. Ali ni tedaj naravno... da so verniki tega nazora, ki je priboril popolno narodno svobodo tolikim narodom, lahko slovenskemu osvobodilnemu gibanju ogromno koristili...

Končno je Komunistična partija kot stranka avantgardistov, združenih in vodenih v vzorni disciplini, neštetim sklepom Osvobodilne fronte pripomogla do izvršitve in uresničenja. Samo stranka je tako enotna, odločna in udarna, da lahko izvršuje in daje vzgled za izvrševanje tako trdih nalog...

Vsa ta svojstva, iniciativnost, sociološka in politična znanost... in udarnost so vzroki za to, da je Komunistična partija vodilna moč Osvobodilne fronte in vsega slovenskega osvobodilnega gibanja... Partija je postala osrednji faktor naše usode.«

Predsednik Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, to se pravi najbolj uradna osebnost tega protinarodnega gibanja, v teh izjavah razločno priznava, da je Osvobodilno fronto Komunistična partija ustanovila, jo vodila, tvorila njeno organizacijsko mrežo in orodje za izvajanje njenih sklepov, da bi brez nje Osvobodilne fronte, zlasti pa kakršnega koli njenega političnega ali oboroženega dela sploh ne bilo in da je usoda Osvobodilne fronte neločljivo zvezana z usodo Komunistične partije. S Partijo stoji in pade tudi Osvobodilna fronta.

Če je to tako, kakor trdi sam predsednik OF, kdo bi potem še verjel, da Osvobodilna fronta ni komunistična in da ni isto kakor Komunistična partija.

Brošura **»Vloga Komunistične partije v osvobodilni borbi narodov Jugoslavije«**, ki jo je izdal Centralni komite KPS, pravi o vlogi Partije v Osvobodilni fronti naslednje:

»Tovariš Tito je v zvezi z razpadom Jugoslavije zapisal naslednje pomembne besede: »Iz te narodne katastrofe je Komunistična partija Jugoslavije izvajala dragocen nauk za nadaljnje delo... Komunistična partija Jugoslavije je stavila v službo narodno osvobodilne borbe svoje organizatorske sposobnosti, svoje dragocene kadre. Postavila se je na čelo... borbe... Po neumornem prizadevanju KPS je proletariat v letih 1941 do 1943 v polni meri izpolnil svojo zgodovinsko nalogo in stoji... na čelu osvobodilne borbe. KPS je za izpolnitev te naloge delavskega razreda organizirala po vseh tovarnah... odbore delavske enotnosti... Ustvarjajoč bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije je KP organizirala oborožen boj proti okupatorjem, organizirala je partizanske odrede... v Sloveniji in drugod... Člani KPJ se borijo v prvih partizanskih vrstah...«

V tem smislu je KP tudi stalno delovala zlasti po okupaciji Jugoslavije, ko je prešlo vodstvo slovenskega naroda revolucionarnih demokratičnih sil pod vodstvom KP. KP je v največji meri organizator in hrbtenica sedanje Osvobodilne borbe slovenskega naroda... Jasno je, da tudi v tem primeru veljajo besede voditelja KPS tovariša Eda Kardelja: »Ni si mogoče misliti tega velikega uspeha brez Komunistične partije Slovenije.«

V brošuri **»26. obletnica velike oktoberske revolucije in osvobodilna borba jugoslovanskih narodov«**, ki jo je novembra 1943 izdal CK KPS in ki jo je spisal eden najvidnejših voditeljev Komunistične Partije Jugoslavije Mojzes Pijade, stoje besede:

»Tudi na našo državo, na vse jugoslovanske narode je imela Velika Oktobrske Revolucije globok vpliv... Herojska borba naše Partije v dveh desetletjih njene nelegalnosti je končno dodelila naši Partiji vlogo organizatorja in voditelja osvobodilne borbe vseh narodov Jugoslavije. Ta vodilna borba ji je pripadla zato, ker je zvesto sledila Leninu in Stalinu... A potem... je bila spet Komunistična Partija Jugoslavije tista, ki je takoj... pozvala narode Jugoslavije v borbo proti okupatorjem. Ko je pripravljala vstajo, je od prvega dne okupacije začela graditi borbeno vojaško organizacijo iz svojih članov, simpatizerjev ter najboljših rodoljubnih elementov... To je tudi eden razlogov, da je kmalu, nekaj dni po napadu Hitlerja na Sovjetsko zvezo, bila naša Partija sposobna povesti naše narode v oboroženo ustajo... Mi smo ljudstvu vsadili svojo neomajno vero v zmago rdeče armade... Tudi ta nova zavest naših narodov, ta (komunistična, op. pis.) prevzgojitev ljudskih množic, tudi to je delo Komunistične partije.

Zato so vsi naši prijatelji na zapadu dolžni vprašati, kako so mogli naši narodi doseči uspehe, ki jih danes tako občudujejo, kdo je naše narode povedel na to slavno pot, kdo jih je v to borbo organiziral in vodil. Težko je verjeti, da bi jim to ne bilo znano. Vse bolj izgleda, da jim je neprijetno priznanje, da je Komunistična partija organizator in vodja te slavne ljudske borbe... Vsak, ki želi, da ga smatramo za prijatelja Jugoslavije, mora to uvideti in priznati.«

Ker veljajo ta priznanja vodilnega jugoslovanskega komunista za vse jugoslovansko »osvobodilno gibanje«, veljajo v prav posebni meri še za Osvobodilno fronto, ki je v poskusu komunistične revolucije na Balkanu igrala izredno vidno vlogo.

Pravega programatičnega in idejnega stališča Osvobodilne fronte nič ne izraža tako točno kakor pesmi, s katerimi je njeno vodstvo skušalo dvigniti zavest in bojnega duha pri svojih tolpah. Za te je izdalo vrsto pesmaric, med katerimi je po komunističnem značaju svoje vsebine najbolj značilna tista z naslovom »Pesmi«, obilno ilustrirana s programatičnimi risbami in izdana v Ljubljani 1943.

Ta pesmarica vsebuje 36 pesmi. Od tega je po duhu in poreklu slovenska samo ena, pa še tista je potvorjena v komunistično-vseslovanskem smislu. To je »Naprej zastave slave«. Sicer pa vsebuje zbirka 10 komunističnih pesmi v slovenščini, poleg njih prevode Internacionale, boljševiške državne himne in drugih sovjetskih propagandističnih zmazkov, 9 komunističnih pesmi v ruščini, med njimi pesmi: »Rdeči mornarji«, »Rdeča zastava«, »Čapajevka« in podobno. Dalje najdemo štiri komunistične pesmi v hrvaščini, eno v bolgarščini, dve iz španske državljanske vojne v španščini in pa slovito himno laških rdečkarjev »Avanti popolo, bandiera rossa«, v italijanščini.

Ta komunistična internacionalna zbirka je uradni navduševalni priročnik **slovenske** »narodno osvobodilne« vojske!

Še zanimivejši kakor to naštevanje so programski odlomki iz teh pesmi: Naj navedemo nekatere:

»Za internacionalo

življenje vsak žrtvuj!
Hajd v boj **za praporom rdečim,**
naj naša pravda obvelja.« (»Inter-
[nacionala«.)

»Naglo puške smo zgrabili
in odločno z doma šli,
ko sovjetski so junaki,
skupni boj oklicali.« (»Partizanska«, ki jo pojejo po napevu boljševiške partizanske himne.)

»Na klic Kominterne, združite se
[v čete,
v boj za svobodo, **v boj za Sovjete!**
Rdeče smo fronte bojevniki mi,
nikdar ne odstopmo od svoje poti.

In **duh leninizma** nam duh
[razsvetljuje
in zadnji udar kapitalu dviguje.
Gospoda se trese, fašist trepeta,
ker naše je geslo: **Sovjeti sveta!«**

»Rdeča flota, rdeča flota
naša sovjetska rdeča flota.
Kapitan je komsomolec,
kurjač je komsomolec,
vsi mornarji so komsomolci.
S Kominterno se rdeči mornarji
[razgovarjajo
In nad parnikom leti rdeče letalo,
z rdečimi krili.« (»Rdeči mornarji«.)

»Poslušaj delavec, vojna se je
[začela
pusti svoje delo in se pripravi na
[pohod.
Pogumno pojdimo **v boj**
za oblast Sovjetov
in kot eden umrimo
v borbi zanje.
Naj živi **VeKaPe** (Vsezvezna Komunistična partija boljševikov) in
Rdeča vojska,
dvignimo v svetu rdeče zastave.«
(»Rdeča zastava«.)

»Marjane, Marjane,
što barjak ne biješ,
što barjak ne viješ,
naš barjak crveni.
Naš barjak crveni
mora da se vije...
Na njemu je slovo,
ime Staljinovo.
A na drugoj strani:
»Naprijed partizani!«
Na vrhu barjaka
zvijezda petokraka.« (Marjane, Marjane«.)
»Naj živi rdeča Asturija,
naj živi skala odpora!
naj živi tista, ki ljubi
hrabrega komunista.« (»Asturiana«.)

Nič manj programatična kakor navedeni primeri ni pesem »Hej Slovani«, ki jo je vzdignil uradni poet glavnega štaba NOV in POS Mile Klobčič. Ta vsebuje med drugim naslednje vrstice:

»Z ruskih step veliki Stalin
kliče gromovito.
Z naših se gora odziva
mu tovariš Tito.«

In tako dalje...

Ali vsa ta uradna poezija Osvobodilne fronte pomeni kaj drugega, kakor da je OF komunistična do zadnje svoje dlake?

»Oddelek za informacije in propagando pri SNOS« izdaja posebno zbirko z naslovom **»Pregled dogodkov«**. Doslej so v njej izšle naslednje brošure: **»Za dvajsetletnico Leninove smrti«, »Katynska grozodejstva«, »Spremeba ljudskega komisariata Zveze sovjetskih social. republik za obrambo in zunanje zadeve iz skupnih zveznih komisariatov v ljudske komisariate zveznih republik«.** (Spisal boljševiški zunanji minister Molotov); **»Deseto zasedanje Vrhovnega Sovjeta ZSSR«, »Kam gre Bolgarija«,** (spisal Georgij Dimitrov, glavni tajnik Kominterne); **»Maršal Stalin o zmagah rdeče armade«,** (brošura vsebuje med drugim tri dnevna povelja Stalinova.)

Če Osvobodilna fronta ni komunistična, zakaj izdaja njeno vrhovno vodstvo v svojih brošurah izključno boljševiško propagandno blago?

Pri članih »narodno osvobodilne« vojske, ubitih v zadnjih spopadih, so našli več zvezkov z učno snovjo, katero so mladi »aktivisti« obdelovali na tečajih v Mrkopolju in v Dragi. Ta učna snov vsebuje naslednje zanimive odstavke:

Organizacija Osvobodilne fronte:

»Kdo je dal ljudstvu iniciativo in vzpodbudo za OF?«

Komunistična stranka!

Delo in prizadevanje KPS pred zlomom:

1935 Ljudska fronta; 1937 Kmetsko delavsko gibanje; 1938 Društvo prijateljev Sovjetske zveze.

Usodo naroda so prevzele v svoje roke nove družabne sile. Hrbtenico novim družabnim silam je dala enotnost delavskega razreda **pod vodstvom KPS.**

Cilji Osvobodilne fronte:

V mednarodnem pogledu **najtesnejša naslonitev na Sovjetsko zvezo.**

Vsebina novega programa OF v narodnem vprašanju:

Popolna svoboda narodov, to je pravica samoodločbe vse do odcepitve in do lastne države.

»Po kateri poti pridemo do nove rešitve?«

Potom revolucije. Brez strmoglavljenja buržoazije in **brez zmage revolucije ni mogoče rešiti narodnega vprašanja** na količkaj zadovoljiv način.

»Kako se imenuje novi način reševanja narodnega vprašanja?«

Internacionalizem.

»V čem so naloge proletarske revolucije?«

a) Vzeti oblast buržoazije in jo prevzeti v svoje roke.

b) **uvesti sovjetsko oblast.**

Vprašanje oblasti je **vprašanje revolucije...** Vrhovni Sovjet je v Rusiji tak predstavnik kakor pri nas Izvršni odbor OF. Partija zastopa vse delovno ljudstvo, ona je edina, ki lahko organizira vojno za osvoboditev narodov... Partija je imela uspeh pri ljudeh, da so šli v vojsko in v enotno fronto (v OF.) **Partija je prevzela vso oblast v roke in prevzela OF,** ker je bila povezana z maso... **Ker je Partija prevzela vodstvo v OF, bomo lahko prešli v proletarsko revolucijo in vzpostavili diktaturo proletariata.**

»Kakšno vlogo ima OF v narodno osvobodilni vojski?«

Nobene, ker je narodno osvobodilna vojska podrejena izključno Partiji. OF je samo predstavnik političnega dela.

S to podobno učno snovjo polnijo od jeseni 1943. glave mladim »aktivistom« Osvobodilne fronte in jim dopovedujejo, da je to njen program. Ali je potemtakem Osvobodilna fronta isto kakor Komunistična partija Slovenije, ali ni?

• •

V gornjih izvajanjih je navedena nova vrsta neizpodbitnih dokazov o tem, da je Osvobodilna fronta komunistična ter istovetna s Komunistično partijo Slovenije ter z njenimi socialnimi in političnimi cilji.

Ali je potem spričo zadnjih dogodkov verjetno in mogoče, da se je Osvobodilna fronta, z drugo besedo Komunistična partija Slovenije, odpovedala svojemu programu in odpovedala ciljem: izvedbi boljševiške revolucije, uvedbi diktature proletariata ter priključitvi slovenskega ozemlja Sovjetski Rusiji? Ali je Osvobodilna fronta, to je, Komunistična partija Slovenije, zdaj — v popolnem nasprotju s svojo ideologijo — postala nacionalna in monarhistična ter sprejela tolikokrat obsojeno politiko in linijo bivše Jugoslavije, kateri je veljal ves njen boj od 1941. dalje?

Ne! Ves razvoj komunizma pri nas in drugod priča, da se Komunistična partija, ki je podrejena boljševiškemu vodstvu v Moskvi, svojim pravim in edino resničnim ciljem **nikoli ne odpove.** Lahko spreminja svojo zunanjo taktiko, lahko skače na zunaj v največja politična nasprotstva, dejansko pa ostane vedno zvesta svojemu pravemu programu.

Boris Kidrič, tajnik Centralnega komiteta KPS in sekretar Izvršnega odbora Osvobodilne fronte je o tem napisal naslednje:

»Naša Partija namreč ni stranka starega politikantskega kova, ki ob vsaki konjukturni priliki vrže v koš svoja načela ter jih... zamenja z novimi. Kakor je znano, sodi med temeljne odlike naše Partije dejstvo, da svoja načela neomajno brani, da je načelna stranka... Če pa je z načelnostjo naše Partije tako — in da je tako, vedo razen Partije prav njeni najbolj zagrizeni nasprotniki — tedaj so jamstva, enkrat in še nekajkrat dana, zadostna.«

»Slovenskim duhovnikom«, izdal Propagandni odsek IOOF, avgusta 1943.)

Ti stavki so edina resnica, kar je je kdaj zapisal Boris Kidrič. Zakaj jim ne bi verjeli tudi danes, čeprav so Kidrič in njegovi pripeli na svoje rdeče kape — belega orla?

Več imate lepih knjig, več imate prijateljev. Vsaka lepa knjiga vas obogati. Slovenčeva knjižnica skrbi, da se vaši prijatelji množijo. Še ta mesec bo izdala novo knjigo, po kateri že mnogi sprašujejo:

I. Heer: BERNINSKI KRALJ

Lepa zgodba in sočni opisi ljudi in krajev vam bodo knjigo priljubili.

Tretji letnik Slovenčeve knjižnice se bliža koncu. Odločite se, da postanete naročnik za četrti letnik.

BRESKOV CVET

HUGO WAST — Argentinski roman — M. JAVORNIK

DOSEDANJA VSEBINA:

V Dolóresu, argentinski gorski vasici, ki njen mir in pošteno življenje motijo samo lahkomiselni letoviščarji iz Buenos Airesa, živi vdovec Germán Castillo s sinom Antoniem in hčerko Rino, lepo kakor breskov cvet. Rina je zaročena z bratrancem Fabiánom. V otroških letih pa se je nezavedno zaljubila v Miguela, razvajenega sina bogate mestne rodbine, s katerim sta se skupaj igrala.

Zdaj čuti, da se je to otroško nagnjenje razvilo v močno, dasi brezupno ljubezen. Ko pride pomlad, jo ljubezen, ki se je porodila v otroških letih, zajame a tako silo, da si ne ve pomagati.

Nič manjši nemir kakor Rine se polašča ob vsem tem Fabiana, njenega zaročenca, ki mora k vojakom. Ker si ne ve pomagati drugače, se poniža pred Miguelom in ga prosi, naj te časa, ko bo on pri vojakih, pusti Rino pri miru. Miguel mu obljubi, hkrati pa ta prošnja v njem vzbudi tekmovalne želje: kaj če bi dekle le skušal dobiti!

Že naslednji dan prelomi besedo, dano Fabianu, ter obišče Rino na domu, kraju tolikih mladostnih spominov za oba.

Fabian se s težkim srcem poslovi od Rine ter odide k vojakom za dolgi dve leti.

Tudi Antoniu, Rininemu bratu, ki je zaročen s Fabianovo sestro Mario, prineso te razmere kopico tegob, zakaj Marijina mati pošlje hčer služit v mesto, dasi jo Antonio in župnik don Filemon prigovarjata, naj tega ne stori.

II.

Cvet življenja.

V eni izmed vrb ob tolmunu so gnezdili vrabci. Samec in samica sta ves dan posedala v visokih vejah ali pa na breskvi, obloženi z novim cvetjem, ter tam cvrčala.

Rina je vrabčke imela rada, saj jih je gledala lahko kar od doma.

Ko so mladiči nekega dne poleteli prav do poti, ki je držala tam mimo, je prišel mimo eden izmed prvih letošnjih letoviščarjev. V roki je nosil pihalnik ter je enega izmed ptičkov ubil.

Rina ga je našla razmesarjenega ob vznožju drevesa. Tri dolge dni je odmeval nad tolmunom žalostni krik zapuščenega vrabčka, ki je jokal za tovarišem.

Potem ga ni bilo več slišati. Toda ko je Rina prihodnje jutro šla do potoka, ga je našla ob tolmunu mrtvega, zraven njega pa koščice prvega, ki so ga bile že pojedle mravlje.

Ta pripetljaj ji je napolnil srce z žalostjo.

Tisti večer je prišel k njej Miguel, pa mu je povedala dogodek z vrabčki.

»Če bi me vi, gospod Miguel, zapustili, bi umrla kakor je umrl vrabec.«

Miguel jo je pogledal v dno oči, ki so bile navzlic vsem nedolžne. Prijel jo je za roko. Rini je sicer bilo nerodno, toda ker je bila do zadnje globine srca zaljubljena vanj, mu je roko pustila in polila jo je rdečica, tako živa kakor rdečica v srcu breskovega cveta.

Če se je Miguel dotaknil, je čutila, da ji odpovedujejo moči in da je njegova sužnja.

Že dolgih štirinajst dni je živela novo, čudno življenje.

V tem času je dvakrat ali trikrat videla dona Filemona.

Župnik je bil prišel k njej, da bi jo povprašal po Fabianu. Rina se je vsa tresla, ker se je bala, da bi se župnikove sinje oči, ki so jo gledale prijazno, ne spremenile tako, da bi bile trde in sovražne, ko bi odkrile skrivnost njenega življenja.

Župnikove besede, ki so ji poprej zmeraj še dolgo odmevale v duši, so zdaj zletele kakor breskovo cvetje, ki ga odnaša poletni veter.

Mar je bila res ona vsega kriva?

Ko je Fabian odšel, je sedela ob tolmunu in jokala. Bala se je, kaj bo z njo, na milost in nemilost izročeno ljubezni, ki je trkala na njena vrata s spomini iz detinstva, z gorečimi besedami človeka, ki je že od otroških let bil gospodar njenega srca kakor kralj iz starih pravljic.

Ali je ona kriva, da ga je imela rada, ko je bil še otrok, in da zdaj ni mogla te ljubezni izdreti iz srca, pa vanjo vsaditi ljubezni do svojega ženina?

Večkrat je čutila skušnjavo, da bi razodela srce župniku, ga prosila za svet in v tem svetu iskala opore za moči, ki so jo popuščale.

Toda nikoli ni čutila zadosti poguma. Don Eugenio je zmeraj, kadar jo je srečal, govoril ljubeznivo z njo. Če bi jo bil on kaj vprašal, bi bila povedala tudi njemu, kakšne križe in težave ima. Toda tudi vpričo njega se ni osrčila.

Zakaj je moral Fabian iti!

Nekaj dni potem, ko je Fabian odšel, je prišel Miguel k potoku, kjer je prala.

Čutila je, da jo fantove besede, ki so ji udarjale na ušesa, vznemirjajo zaradi spominov, ki se ji vzbujajo ob njih. Vznemirjajo, ne da bi sama kaj takega hotela.

Prihodnji dan ni šla nič k tolmunu in je ostala doma zaklenjena. Za vsako ceno je hotela biti močna in ostati zvesta ženinu, ki ga ni bilo pri njej.

Candela ji je povedala, da jo je Miguel čakal pod vrbami do poznega večera, potem pa je odjezdil. Bil je zamišljen in žalosten.

Dolgo je bila trdno prepričana, da bo kos skušnjavi. Toda čez nekaj dni je začutila, da ji volja upada in da je vsa razburjena. Njeno preplašeno srce, ki se ni maralo napolniti s spomini na njega, ki je šel v vojake, je hrepenelo po nečem nedopovedljivem.

Potem se je vse zarotilo, da bi zlomilo njen sklep: samota, v kateri je živela, to, da ni nič vedela, Candeline pripovedi, ki so ji vzbujale megleno koprnenje, beseda Miguela, ki ga je vsak dan bolj imelo, da bi utrgal ta čudoviti gorski cvet...

Ali jo je imel rad?

Vse do zdaj ni pri nobeni svoji prigodi čutil ljubezni do nikogar. Videl je tovariše, kako so se podili za ženskami, pa je delal še on tako, da se ne bi razlikoval od njih.

Toda njegova capljajoča duša je ostala daleč od tega potegovanja za ženske in daleč od zmag, ki jih je dosezal. Ni pri vsem tem dosti trpel, pa tudi ni dosti užival. Zadovoljen je bil, da je s tem zadušil svojo naveličanost, ki mu je postala že navada, ne da bi se mu bilo srce pri tem napolnilo s kakšnim drugim čustvom.

In tako je iz navade začel naskakovati tudi Rino.

Obupna Fabianova ljubezen do nje ga ni odvrnila od tega. Nasprotno, vzpodbodla je njegovo radovednost in podžigala njegovo poželjenje, zakaj sad, ki si ga je zastavil za cilj, je bil zaradi tega prepovedan.

Spomini iz otroških let so bili nekako pribežališče, v katere se je zatekalo njegovo naveličano srce.

V te spomine se je mešala tudi Rinina podoba. Spominjal se je, kako mu je bila vsa vdana. Iz njene podobe mu je vstajal čar, kakor ga čuti človek iz preteklih stvari.

Dekle, kakršno je bilo danes, je docela odgovarjalo vtisu, ki ga je imel o deklici, kakršna je Rina bila njega dni, četudi je to nekaj, kar se v življenju le redko primeri. Bila je tiha in krotka in v njenih očeh, ki jih svet še ni nič zameglil, je včasih s presenečenjem zapazil luč iz daljnih dni. Ali ga je še vedno imela rada? Ali so v njeni kmečki duši bile še vedno globoke sledi tiste otroške ljubezni?

Če se je že on, ki mu je bila samo malo všeč, z otožnostjo spominjal njunih pohodov po gmajni, potepanja po trnju, od kar sta se vračala z ustnicami, zamazanimi od rdečih jagod, je ona morala ohraniti na tiste dni tak spomin, kakor je brazgotina spomin na staro rano, ki človeka vedno boli. Kako tudi ne, saj ga je imela rada z vsem ognjem svoje duše, saj je drhtela kakor plamen v vetru, kadar je govoril z njo, saj je jokala, kadar se je poslavljal, saj je vso pomlad sanjarila ob breskovem cvetju, ki ji je naznanjalo poletje, ki ga bo spet priklicalo nazaj.

Ker ga je imelo, da bi to zvedel, je začel brskati za to skrivnostjo.

Nepričakovani odpor, ki ga je srečal pri njej, je njegovo muhavost gnal do obupa. Grizla ga je ljubosumnost in to ga je privedlo tako daleč, da si je začel umišljati, da je zares zaljubljen vanjo. Kadar se je spomnil na to, ga je bilo sram, da bi se mogel zatreskati v preprosto kmetico.

German je bil svoj dom odrezal od vsega sveta. Toda ker ga je skrbela tožba, ki jo je začel proti njemu don David, se je nekega dne posilil tako daleč, da je poprosil Miguela, naj bi prišel k njemu, da bi pregledal njegova pisma.

Miguel tedaj že teden dni ni videl Rine. Ko sta se z Germanom bližala hiši, mu je srce začelo na moč utripati. Kmetič mu je pripovedoval zgodbo o svoji zemlji, toda on ga je komajda poslušal, zakaj vse njegove misli so bile pri dekletu.

Rino sta dobila, ko je mlela koruzo. Okoli nje se je gnetel širen zbor kokoši, ki so pobirale drobce, odletele iz možnarja.

»Dekle, daj, skuhaj nama čaja!« ji je dejal oče.

Miguel ni bil v pravu kdove kaj podkovan. Toda ko je videl pisma, ki jih je Ferman s skoraj verskim spoštovanjem hranil na dnu skrinje, je takoj razumel napako, ki so jo vsebovala.

Bil je eden izmed tistih zanimivih primerov o prodaji zemlje po starem, kjer je edina uradna reč bila v tem, da je prodajalec izročil kupcu svoje posestno pismo.

»Kako so prišle te listine v vaše roke, don German?«

»Dal mi jih je poprejšnji gospodar. Za osemdeset pesov in za konja.«

»Kdo pa je bil gospodar?«

»Neki don Tránsito Cáceres, ki je že umrl.«

»In odkod ima don David svojo pravico do te zemlje?«

»No, vidite, gospod, ta človek vam je sposoben, da bi še roparju ukradel. Trdi, da so mu jo prodale sestre dona Transita, ki žive v Cordobi. Jaz vem samo to, toda na svoja pisma se pa zanesem.«

Kmet je z mračno bojaznijo iskal v »dohtarčkovem« obrazu, kdaj se bo na njem kaj spremenilo in mu povedalo, kaj misli o teh papirjih on, ki je zdaj na tihem bral.

»Kaj se vam zdi, gospod,« si ga je drznil vprašati čez čas.

»Ali se je že oglasil pri sodniji?«

»Da bi jaz vedel, ne.«

»Prav, don German. Dajte mi pisma, da bom zadevo preučil. Vendar naj vas nič ne skrbi. Ko bo prišel čas, bova pripravljena.«

German ni prav dosti zaupal dohtarju, ki je moral šele gruntati, ko bi moral že vse vedeti. Znova je pogledal v pisma, potem pa zamrmral:

»Boste že povedali, gospod.«

Rina jima je začela kuhati čaj. Miguel je čutil vpričo dekleta nekaj takega kakor vznemirjenje. Ko je vzel čaj, ki mu ga je ponudila, mu je roka trepetala tako kakor njej.

Joj, kako je njena roka trepetala!

Oče, ki je imel oči pobešene, kakor da bi štel mravlje, ki so v široki progi lezle do kosca sladkorja, padlega na tla, tega ni mogel videti.

»Ali je koruza dobra?« je vprašal Miguel in se ozrl na zelene njive, povrhu že ovenčane z rumenimi kodeljami.

Rina je odgovorila:

»Da, gospod. Lepa je.«

Ko je to rekla, se je komajda ozrla vanj.

Ko je vstal, da bi se poslovil, je v duhu blagoslavljal dona Transita, ki je povzročil to tožbo, zakaj zaradi nje bo lahko spet prišel sem. Ker se mu je zdelo, da je German razočaran, ko mu ni povedal nič določnega, mu je dejal, da bi ga ohrabril:

»Premišljam tisto, kar vam bom jutri odgovoril. Z mislimi pri teh rečeh je tako kakor z breskvami: treba jih je pustiti, da počasi dozore. Ni dobro, če jih potrgaš zelene.«

Kmet se je nasmehnil. Ponudil mu je pisma, naj jih vzame s seboj. Ker pa je Miguel dejal, da bo rajši prišel še enkrat, se je Germanu obraz zjasnil in rekel mu je:

»Dobro, gospod. Moja hiša je vaša. Pridite, kadar se vam bo zdelo. Če mene ne bo doma, recite Rini, naj vam da pisma, pa jih ogledujte, kakor vas bo volja.«

Ko je drugi dan spet prišel, je Rina prala na potoku.

»Očeta ni doma!«

Odšla sta do hiše. Miguel je sedel na hodniku pred hišo, ona pa je šla po pisma.

Vpričo brhkega kmečkega dekleta se ga je lotevala boječnost. Tako huda, da mu je skoraj pognala kri v lice, ko so se njegove oči ujele z njenimi.

»Tukaj so, gospod,« mu je rekla.

On je sedel, ona pa stala pred njim vsa krotka ter držala v roki zvitek pisem. Ko jo je pogledal, ga je zajel val strasti in ugodja.

»Moja je!« je pomislil.

Ni rekel ničesar, temveč je molče začel brati.

»Ali naj vam pripravim čaj?« je vprašalo dekle.

Da bi jo imel blizu sebe, je odgovoril da, četudi se mu je zdelo, da je najbolje, če ne črhne ničesar.

Rina je postavila preden čaj, kakor da je dekla. Potem se je postavila obenj prekrižala roke v naročju ter čakala, da ga bo spil.

Ko je to tiho, pa tako občuteno dejanje ponovila nekajkrat, mu je to vrnilo izgubljeni pogum in trdnost.

Pustil je listine, jo pogledal v oči in rekel:

»Si hudo žalostna, Rina, ker je ženin šel?«

Ni mu odgovorila, temveč se je zasmejala.

»Ali ti je že kaj pisal?«

»Ne, gospod.«

»Koliko dni je, kar je šel?«

»Deset, gospod.«

»Oh, če bi bil jaz tvoj ženin, bi ti bil že desetkrat pisal!«

Spet se je zasmejala. Vzela je izpred njega skledico, ki jo je postavil na mizo. Ko ji je podajal posodo ter ji lahno stisnil roko, je zardela.

Preteklo je nekaj časa, potem jo je vprašal:

»Kdaj bo prišel oče?«

»Ko bo zahajalo sonce, gospod.«

Vstal je:

»Povej mu, da sem bil tukaj in da sem pregledal listine.«

Konja je imel pri potoku. Sedel je nanj ter v skoku odjezdil, ne da bi se bil kaj ozrl.

»Ali bo to ljubezen?« je pomislil, ker ga je ta nenavadna lastna bojazljivost presenečala. Ljubezen! Toda kaj bi se lahko zaljubil v kmetico, ki zna komaj brati? No, bila je pač zanj nekaj novega, nekaj, česar pri ženskah iz svoje okolice ni bil vajen. Imela je deviško dušo, ki je njen vonj vdihaval z užitkom kakor vonj, ki vstaja s polja, ko lega večer. To je bilo, nič drugega, četudi mu je medlo čute in ga delalo plašnega. Toda ljubezen to ni bila. Bilo je presenečenje. Bilo je tisto malo poštenosti, ki jo je še vedno nosil na dnu srca in ki se je upirala, da bi oskrunil to nedotaknjeno dušo. Zdelo se mu je, da bo oskrunil vse svete spomine iz svojih nedolžnih dni, da bo oskrunil cvet svojega življenja, če se v to dušo vtihotapi z zvijačo ali s silo.

Ali ne bi bilo več vredno, da bi zbežal, kakor da zadosti temu bežnemu poželenju, ki mu ne bo utešilo duše, ter ohrani edini ponos svojega življenja, ki bo v tem, da si bo lahko rekel:

»Bila je cvet mojega življenja in se je nisem dotaknil.«

Kajpada! Val zdrave radosti mu je zajel dušo, ko je sklenil, da bo storil tako. Kako mu je že to obilno poplačalo žrtev, za katero se je odločil.

Drugi dan se je vrnil, da bi se poposlovil od Rine. Rad bi bil čimprej zbežal, zakaj ne bi mogel več odgovarjajati sam zase, če bi še ostal. Vendar jo je želel še poslednjič videti, da bi si njeno podobo odnesel kakor svetinjico, da bi mu v hudih dneh dajala moči in upanja, ko bi ga spominjala na edino zmago, ki jo je v življenju dosegel. Rad bi bil tudi razbil Germanu utvare in mu povedal resnico: da mu pri tem ni pomoči. A kako slabo se je poznal!

Rine ni dobil pri potoku. Toda senčni hlad pod vrbami je bil tako prijazen, da je stopil s konja in se zleknil po tleh v božajočo travo.

Rina bo prišla k tolmunu. Tu, v senci žalujk, bosta poslušala žvrgolenje vrabcev, tu ji bo rekel zbogom, ne da bi ji povedal, zakaj odhaja, da ne bi v njeni nedolžni duši ostalo kaj jalovih utvar.

Tako je ležal dolgo in pustil, da so ga misli bolj in bolj dražile.

Čutil je, da zdrave sile njegove volje odnehavajo kakor ogenj, ki ugaša.

Dozdaj je živel kot človek, ki se je prezgodaj naveličal vsega. Zdaj pa je prvič začutil, da se njegovo srce za nekaj zanima. Ali naj torej zdaj beži, on, ki se je tako poželjivo gnal za novimi doživetji?

Ko je prišla Rina k potoku, je bil njegov sklep že drugačen. Ostal bo, toda hoče biti močnejši, kakor pa so njegove navade. Hoče ostati pri njej, ker ga zanima skrivnost tega nedotaknjenega srca. Zdelo se mu je, da je to cvetni vonj, ki ga po vsej pravici sme vdihavati.

Pogled na dekle, čigar prihod mu je oznanilo škripanje vejic, ki jih je lomila mimogrede, ga je v tem sklepu potrdil.

Oh, kako je bila lepa; kako vredna, da bi v življenju kakega moškega bila na odličnem mestu!

Zanj in za njegove, za bogatine, taka dekleta niso bila kakor skrivnostno cvetje, ki zdaj pa zdaj pade v neznatno življenje siromakov kakor plačilo.

Da, močan bo, da se ji približa, ne da bi ji kaj žalega storil! In če bi kdaj začutil, da omahuje, bo tudi dovolj močan, da se bo uprl predsodkom svojega sloja, ter se bo poročil z njo! Kaj naj bi si človek, zdrav na duši in telesu, za plačilo, da je kaj žrtvoval, želel bolj, kakor da dobi tako ženo, kakor je to?

Ta misel ga je napolnila z nežnostjo. Kaj ni to ljubezen?

Oh, tisti popoldnevi na bregu potoka, ko je ona prala, on pa držal v rokah tista pisma ter govoril zapeljive, razgrete besede, ki so padale na njena nepokvarjena ušesa!

Tudi ona se je borila, da bi bila močna. Ni je premagala silovitost njegovih besedi, temveč prevara, ki je bila v tem, da je mislila, da jo ima človek, katerega je ljubila, rad. Če bi živela njena mati, bi bila pri njej našla pribežališče. Če bi bil don Filemon vedel kaj o tem, kar se je godilo z njo, bi bil s svojo neusmiljeno skušenostjo razdrl čar, ki se je plel okoli nje. Bogatini! Kako bi mogel bogatin ljubiti sirotoo! To je samo v pravljicah od njega dni.

A ni imela ničesar, kar bi jo podprlo, kar bi podrlo začarani zid, za katerim je bila zaprta njena lahkoverna duša.

Kakor uničujoč ogenj, podoben grmadi, se je v njeno čisto srce prikradla ta ljubezen, ki so jo lepšale sanje iz detinskih let.

Ob opoldanskem počitku, ko očeta ni bilo, je hodila k potoku. Včasih je morala precej dolgo čakati na Miguela. Toda ni ji bilo žal tega. Sedela je na bregu krotke vode in se zatapljala v misli. Ali je resnica? Ali jo ima res rad? Ali ne sanja, kakor je sanjala že toliko?

Sedla je ondi in bila povsem mirna. Prisluškovala je vodi, ki je brzela mimo. Molk okoli nje je bil tako globok, da je slišala šum suhega listja, ki je padalo z vej. Bala se je ganiti se, ker bi jo to spet postavilo v resničnost in bi izginil čar, ki jo je ovijal kakor lahna meglica.

Kakor tisto cvetje na bregu, ki včasih pade v vodo in se da odnesti burnim, divjim valovom, tako je tudi ona lepega dne zaprla oči in se vsa nežna, krotka in ne da bi vedela, kaj je življenje, brez ugovora vdala tistemu, ki je bil že dolgo, dolgo edini gospodar njenega srca...

Bog z neba je lahko sodil o tem, kolikšen je bil greh te žejne duše, ki se je prvič približala nepoznani vodi. Svet pa ni mogel soditi, zakaj on jo je videl, kako omahuje, pa ji ni podal roke v pomoč.

* * *

A Miguel se je žal naveličal te svoje nove prigode, ki se je konec koncev končala kakor vse druge.

Pregrešil se je zoper svoj vzor, ker ga je iskal po stari in zaviti poti naveličanosti.

Z grenkim studom je prišel do spoznanja, da je bogatinu povsem nemogoče, da bi premagal svoje nizkotne nagone.

Iz navade je še vedno prihajal k potoku. Toda ko so v točilnici začeli govoriti o tem, je bil Doloresa sit. Poslovil se je od Rine, ki ga je začudeno pogledala, ko ji je rekel: »Grem v Buenos Aires.«

Odšel je, da bi pozabil na mračni Fabianov pogled, ki ga je spomin nanj zdaj začel preganjati.

»Nol« si je dejal potem nekoč v burnem, veselem trušču velike prestolnice: »Jaz ali pa kateri drugi, nekdo je pač moral biti prvi.«

In ni mislil več na to. (Dalje.)

T. Š.

VOTLE OČI

Popoldansko junijsko sonce je neusmiljeno žgalo. Listje na drevju se je zvijalo in se kovinsko bleščalo. Omotična vročina je v pijanih vrtincih plesala nad razbeljenim cestnim prahom. Nad Strmcem je oprezoval oblak, bel kakor velik hleb pšeničnega kruha.

Nikogar ni bilo ne na polju ne na cesti. Sama je Malnarica drsala po cesti, bosa in s palico.

Kolikokrat je že prehodila to pot brez težav. Še pred enim letom. Zdaj je bilo vse drugače. Moža so ji ubili, češ da je narod izdajal. Nekje v Kraški jami počiva. Ostala je sama s štirimi otroki. Trpljenje jo je stisnilo v dve gubi. Noge so postale težke in nič več trdne, telo popolnoma izžeto, srce pa obupano.

Znoj ji je v curkih polzel po hrbtu, ji tekel čez čelo, jo pekel v očeh in žgal v kotih ust. Na ovinku jo je zaneslo. Komaj se je ujela. Ustavila se je, se oprla na palico in težko sopla. S koščeno dlanjo si je obrisala čelo in si pokrila oči pred slepečo svetlobo. Nekaj trenutkov je stala, kakor da bi zbirala poslednje moči. Potlej se je zganila in šla naprej. Še večkrat se je opotekla in počivala, preden je stopila med prve hiše v trgu.

Po podbojih vrat županove hiše se je poslanjal tolovaj, ki je stal na straži. Nad vrati je mrtvo visela slovenska zastava. Na njej je bila razpeta rdeča zvezda kakor krvav pljunek. Skozi okna na cesto je hreščala harmonika. Za njimi je bilo slišati urejeno drsajoče ropotanje. Plesali so.

Malnarica se je plaho približala stražarju.

»Dober dan...«

Komunist je namršil obrvi in leno dvignil pest. Rekel ni nič. Malnarica se je nehote umaknila in ga gledala z vodenimi očmi. V njegovem mrkem pogledu je videla prezir in očitek, češ kaj pa vendar iščeš tu, saj še pozdravljati ne znaš. Zmedla se je in ni vedela, kako naj bi začela.

»Kam, tovarišica?« se je zganil mladenič in se razkoračil med vrati.

»Z gospodom komandantom bi rada govorila.«

»Kaj vojaško važnega?«

Pristopila je bliže k njemu. Sklenila je roke k molitvi in ga prepričevala.

»Važno, življenjsko važno! Življenje več ljudi je v smrtni nevarnosti! Prosim, pustite me noter.«

Z ostrim pogledom je iskal v njenem obrazu in v njenih besedah lokavosti, ki je Malnarica ni poznala.

»Počakaj!« je ukazal zadirčno.

Malnarica bi rada čakala, če bi imela vsaj malo upanja, da ni bila njena pot zastonj. Če pa bo vse brezuspešno, česar se je z grozo bala, potem pričakuje samo še smrt. In to bi lahko pričakala doma, brez novih ponižanj in žalitev. In vendar, saj ni bilo zanjo. Za otroke je bilo vse in materina ljubezen ni poznala mejá. Čakala je...

Stražar se je brezbrižno oziral v vežo in spet na bledo in razcapano ženo. Njemu se ni nikamor mudilo. Brigale so njega ženske marnje.

Močan val vrtečega se hrupa je pljusknil v vežo, se pognal po stopnicah navzgor in se razgubil na cesti, ko je nekdo odprl vrata in stopil v vežo.

»Tovariš komisar, ta tovarišica bi rada govorila s tovarišem komandantom. Pravi, da ima zelo važne stvari,« je stražar poskrbel zanjo, samo da bi se znebil.

»Z menoj, tovarišica.«

Malnarica je stopila v vežo. Hlad med zidovi jo je nekoliko osvežil. Komisar je odprl vrata in jo porinil v sobo.

Pri peči je sedel kosmat bandit s harmoniko. Komunisti so plesali s tovarišicami. Na mizi so stale steklenice vina. Ko je vstopila, so se nekoliko zmedli. Obraze jim je prekrila odkrita nejevolja.

»Tovariš komandant...« je pokazal komisar na Malnarico. Harmonika je utihnila. Vsi so gledali nanjo, da je kar čutila breme divjih oči na svojih ramenih.

Komandant je pristopil.

»Dober dan,« je plaho pozdravila.

Surove poteze na njegovem razgretem obrazu so se poglobile in se zaničevalno zategnile. Pri peči so se zasmejali. Malnarici je ponižujoča bolečina zaprla oči.

»A, ti si, Malnarica. Te še ni vrag vzel? Kaj pa hočeš?«

S težavo je iz suhega grla in ust izdavila svojo prošnjo.

»Doma stradamo. Že tri dni nismo nič jedli. Lepo bi prosila..., če je mogoče..., kako malenkost...«

»To nas nič ne briga. Vojska je prvo, potlej pride ostalo. Še za nas ni dovolj. Vsi stradamo. Za narod so potrebne žrtve. Sicer smo pa dali, kar je bilo mogoče. Več nimamo.«

Vstopila je tovarišica Tonka. V eni roki je stiskala velik kos kruha, v drugi pa klobaso. Z Malnarico sta se poznali. Kako se ne bi, saj sta bili leta in leta sosedi. Mrharjeva Tonka, seveda...

»Kaj pa ti beračiš tu?« jo je ošinila.

»Kruha hoče,« se je posmehnil komandant.

»Kaj? Kruha! Za izdajalce pri nas ni kruha, ničesar! Vrzi jo ven, Ferdo.«

Tonka mu je tiščala klobaso k ustom. Ugriznil je in se nasmejal. Za pečjo so začeli godrnjati.

Malnarica je prazno strmela v tla. Koščene podobe njenih dragih otrok so ji stale pred očmi in prosile — kruha. Še enkrat je poskusila, da bo imela vsaj vest mirno, da je kot mati storila vse, kar je mogla. Dvignila je roke v poslednji nujnosti in vroče zaprosila.

»Samo majhen košček kruha... nekaj drobtin samo... saj ni zame. Za otroke prosim. Štiri imam, ki umirajo od gladu. Usmilite se jih, za božjo voljo vas prosim, umirajo...«

Bandit za pečjo je jezno raztegnil harmoniko. Komandant pa zvrnil kozarec vina, drugi so pili kar iz steklenic. Prijel je Tonko pod roko in se postrani zadrl:

»Pa naj poginejo! Beračije je že tako preveč. Povrh pa Malnarjevi nikdar niste bili za nas in nikoli ne boste. Pojdi! — Polde, polko!«

Harmonika je viharno hreščala. Komunisti so plesali. Za ubogo mater se nihče ni več zmenil.

Skrušena je stala Malnarica v sobi. Tla so se ji majala pod nogami. Na nikogar se ni ozrla, nikogar ni pozdravila, ko se je opotekla skozi vrata v vežo. Sončni blišč, ki je silil s ceste v hišo, jo je slepil. Spotaknila se je ob prag in padla po kamenitem tlaku. Težko se je pobrala in se odvlekla po cesti s trga. Nič ni slišala, kako so se v veži zlobno krohotali, ko je padla in se napotila naprej. Mislila je na otroke. Kaj bo z njimi? Kje naj dobi kruha? Kam naj se obrne, ko pa ni nikjer nič več. Vse je bilo pokradeno, vse

M. M A F F I

Sijaj in zaton KLEOPATRE

14

DOSEDANJA VSEBINA

Neurejene razmere v Egiptu sredi prvega stoletja pred Kristom so povzročile poseg rimske vojske in spravile Egipt v vplivnostni krog rimskega imperija. Cezar, ki je v času svojega bivanja poleg prijetnih mesecev v družbi lepe in bistre kraljice Kleopatre doživel tudi upor domačinov in ga zatri, je vsaj na zunaj čuval videz nedotakljivosti in suverenosti Egipta. Kleopatra pa je snovala drugačen načrt in hotela s krvnimi vezmi — rodila je Cezarju sinčka — dobiti zaslombo v rimskem oblastniku in po njem izbojevati Egiptu večjo veljavo in obseg.

Iz tega namena je prišla z otrokom celo v Rim, vendar si je simpatije prebivalstva zapravila s svojim predostojanstvenim vedenjem in spletkami. Po Cezarjevi smrti se je oklenila Marka Antonija, ki je po zmagovitem zaključku vojne proti republikancem in po sporazumu s Cezarjevim dedičem Oktavijanom dobil v oblast vso vzhodno polovico rimskega imperija. Kleopatri se je posrečilo, da je Antonija očarala in omrežila. V njenem naročju je prebil dolge mesece. Zaživel je »neposnemljivo življenje«, se vrgel v razvrat in uživanje in zanemarjal naloge, ki jih je kot gospodar nad vzhodnim delom imperija imel.

Medtem mu je umrla ljubosumna žena Fulvija, ki mu je delala same preglavice. Oženil se je z Oktavijanovo sestro Oktavijo in se z njo nastanil v Grčiji. Medtem so njegovi generali premagali Perzijce. Kleopatra je nestrpno pričakovala Antonijevega povratka in porabijala vsa možna sredstva, da ga je trgala od Oktavije in izvabljala v Egipt.

Z Ventidijevim uspehom so bili maščevani Crassus in nesrečne rimske legije, ki so pred petnajstim leti padle na Mezopotamski pustinji. Vtis, ki ga je ta zmaga naredila v vsem Vzhodu, kjer so na splošno imeli perzijske falange za nepremagljive, je bil nelzmeren.

Naj je bil Antonius še tako vesel zmage, ki je tudi njemu prinesla čast, vendar je začutil v sebi ljubosumje do svojega odločnega in spretnega generala. Odhitel je v Azijo, odpustil Ventidija in ga poslal v Rim s pretvezo, ki sicer ni bila neverjetna, naj tam zahteva triumf, dočim je sam prevzel vrhovno poveljstvo. Sedaj je šlo le za posamične kazenske odprave proti tistim domačinskim knezom, ki so podpirali Perzijce. Vzlic temu Antonius ni imel sreče. Posrečilo se mu ni niti to, da bi zmagal nad Antiohom, kraljem v Komageni, katerega je Ventidius oblegal in ga skoraj že prisilil do vdaje. Od same nestrpnosti, da bi se vrnil v Atene, kjer ga je čakala noseča Oktavija, se je z obleganccm spustil v pogajanja. Za ceno nekaj talcev in nekaj zlata je privolil v nečastno premirje. Poveljstvo nad pokrajino je izročil Gaiu Sosiju in hitel k ženi v Atene.

Oktavija mu je medtem rodila hčerkico, toda to ga ni moglo spraviti v dobro voljo. Bil je strašno ozlovoljen. Čutil je, da se ni izkazal za doraslega svoji nalogi in da se je v primeri z Ventidijem kaj slabo izkazal. Vrh tega je prišlo še to, da si je Oktavian vtepel v glavo, da Antonius na njegov račun spletkari s Sextom Pompejem, ki je znova začel s svojimi razbojniškimi pohodi po Sredozemlju. Po drugi strani pa je Antonius dolžil Oktaviana, da se je spozabil nad pogodbo v Brundisiju. Predvsem pa so njegovi odsluženi vojaki zahtevali izplačilo obljubljene nagrade, sam pa ni bil v stanju, padati. Ni imel zadosti čet, da bi zasledoval Perzijce, kajti medtem je postalo nujno potrebno prekoračiti Eufrat in vojno prenesti v njihovo ozemlje ter temu grozečemu ljudstvu enkrat za vselej zbiti iz glave veselje do novih napadov na rimsko Azijo.

In vendar je čutil, da potrebuje uspeha, ki bi odmeval na daleč, da bi z enim udarcem zopet ujel srečo, se odel s slavo in častjo in pokazal, da je on pravi Cezarjev naslednik. Z eno besedo, hotel je zopet postati prvi! Ako bi se mu posrečilo Perzijcem zadati odločilen udarec in če bi se mu posrečilo odvzeti jim Crassove zastave in orle — da, to bi zopet popravilo njegov ugled v Rimu, v Italiji in v triumviratu.

Medtem je decembra l. 38. pr. Kr. potekla pogodba v Brundisiju in jo je bilo treba obnoviti. Antonius je zbral svojo mornarico in se z Oktavijo in novorojenko odpeljal nazaj v Italijo. Ko je prispel v Brundisij, je na svoje presenečenje našel pristanišče zaprto. Cezar Oktavianus je izdaj povelje, da ne smejo v pristanišče pustiti nobenega oddelka vojne mornarice. Morda se je resno razjezil, ker je mislil, da ima njegov tovariš namen združiti se z mornarico Sexta Pompeja. Antonius je bil hud nad sramoto. Mislil je, da Oktavian vnaprej onemogoča obnovo pogodbe. Ukazal je svoji mornarici, naj se obrne proti jugu, objadral rtič Leuka in je nenadoma zaplul v pristanišče Taranta. Komaj je pristal, je že poslal Cezarju sla, da bi zahteval pojasnila. Kazalo je, da je zelo blizu prelom med svakoma. Tedaj je Oktavija, ki se je ustrašila misli, da bi morala gledati moža in brata v medsebojni borbi, osebno odšla v Rim k Oktavianu in ga prosila, naj z njo odide v Tarent, da se stvar razjasni.

Oktavian je uslišal sestrino prošnjo, čeprav je bil nejevoljen nad svakovo nedejavnostjo v Aziji, nad njegovo popustljivost'o do Sexta Pompeja in nad njegovimi poželenji, da bi si v triumviratu utrdil prvo mesto. V Tarentu sta se oba sestala, se pogovorila in se med seboj spet sporazumela. Oktavijina skrb je bila tokrat prenagljena. Sklenjena je bila nova pogodba, po kateri je moral Antonius nemudoma odstopiti Oktavianu sto trideset vojnih ladij v zameno za svakovo zagotovilo, da mu bo dal na razpolago ojačenje štirih legij. Triumvirska pogodba je bila podaljšana za pet let, ne da bi vprašala rimski narod za mnenje.

Antonius se je zopet odpeljal na Vzhod, Oktavian pa je z ojačeno mornarico odplul proti Siciliji, da bi potolkel Pompeja. Oktavija je hotela soproga spremiti do Grčije, toda ko sta prispela do Krfa, ji je Antonius dejal, da je ne mara siliti v naporno dolgotrajno vožn'o niti jo izpostavljati nevarnostim vojnega pohoda. Kajti Oktavija je bila spet noseča in se je morala paziti. Zato jo je poslal nazaj v Italijo. Sam je jadral naprej proti Siriji, odločen, da organizira orjaško maščevalno odpravo proti perzijskemu kral'u Orodu. Po uspelem pohodu je mislil to veliko in bogato kraljestvo priključiti svoji polovici imperija.

KLEOPATRIN SEN SE URESNIČUJE.

Vsa tri leta Antonijeve odsotnosti je egiptovsko kraljico mučila težka skrb, da se utegne njen sen glede uresničitve velikega imperija na vzhodu razbliniti v drugo. Vrh tega se je je polotila nič manj trpka bojazen, da jo Antonius utegne zapustiti. Ob sporočilu o Fulvijini smrti ji je odleglo in je pela hvalo bogovom. Ko pa je izvedela, da se bo njen ljubljenec poročil z Oktavijanovo sestro, je začela njeno srce, ki je bilo doslej odporno zoper vsakršne čustvene izlive, gristi ljubosumnost.

Ko so jo njeni agentje v tujini obvestili o grozečem prelomu med Antonijem in Oktavijanom, je spet začela upati, toda ob novici, da sta se svaka v Tarentu pobotala in triumviratsko pogodbo podaljšala, jo je vnovič popadla zdvojenost. Prav gotovo ni bila ženska tiste vrste, ki bi prekrižanih rok pustila, da se usoda poigrava z njenimi načrti. Skrivaj je pošiljala k Antoniju sle. Svarila ga je, naj se čuva novega Cezarja, ki očitno z vsemi sredstvi stremi k temu, da bi ga odrinil v stran. Obujala mu je spomine na radosti in mikavnosti »neposnemljivega življenja«. Vedno znova mu je dopovedovala, da si mora temelj za svojo bodočo oblast iskati ne v Rimu, temveč v Aleksandriji: tam ne bo imel nobenih zahrbtnih tekmecev, temveč poštene prijatelje, nelzčrpna sredstva in zveste sotrudnike. Ako bi oba združila svoji življenji in stremljenja, svoja ozemlja in ljudstva, svoji vojski in mornarici, ga ne bi bilo na svetu človeka, ki bi se mogel kosati s tolikšno silo bogastva, moči in sredstev.

Postopoma se je kraljici posrečilo, da je Antoniju napolnila glavo s svojimi zamislimi. Z žensko tenkočutnostjo je posebno spretno izrabila trenutek, ko mu je začela preveč nravna Oktavija presedati. Zadnje čase jo je začel sumiti, da ji je veliko več za n'enega brata kakor za moža. Na pol zbledel spomin na življenje v Aleksandriji se je v njem vnovič poživil. Domotožje po egipčanskih užitkih ga je začelo prijemati, vzniklo je spet koprnenje po kronani kraljici ljubezni, v primeri s katero so bile rimske meščanke, četudi so bile lepe, le bedne postavice, ki niso bile sposobne ljubljenega moža razvneti do blazne strasti.

Komaj je pristal v Siriji, je azijski diktator poslal častnika Fonteja Kapita v Aleksandrijo do Kleopatre s prošnjo, naj pride v Antiohijo.

Končno vendar! Sedaj je svojo usodo spet dobila v lastne roke. Dvom in ljubosumnje so spet zapustila njeno dušo in njen obraz, kakor se oblaki razprše ob pojavu vzhajajočega sonca. Tokrat se ni dala dolgo prositi. Vzela si ni niti toliko časa, da bi izbrala večjo spremljevalno mornarico. Sedla je na najhitrejšo ladjo, kar jih je imela, in odhitela v Antiohijo.

Čeprav tukaj okolica ni bila tako prijetna kakor v egiptovski prestolnici, se je vendar nekdanje veseljaško življen'e takoj začelo znova. V naročju kraljice Afrodite je presrečni triumvir takoj pozabil na svojo jezo na svojega svaka, pozabil pa tuda na svojo prestrogo Oktavijo, ki je še zmerom, čeprav je z njim spala v zakonski postelji, ostala le sestra svojega brata.

Ko si je bila kraljica gotova, da je svojega rimskega Herkula dobila docela pod svojo oblast, mu je priznala veliko novico, da mu je medtem rodila dvojčka, dečka in deklico. Sedaj sta bila stara že dve leti. Dečku je bilo ime Aleksander Helios (Sonce), deklici pa Kleopatra Selene (Mesec). Sedaj je šlo za to, da se jima poskrbi za bodočnost. Antonius je bil strašno vesel tega očetovstva, ki ga je na lagidsko dinastijo priklenilo z enakimi vezmi, kakor so ga vezale na cezarsko. Da bi ji podal dokaze svoje skrbnosti, ji je obljubil, da ji bo odstopil Palestino in Ciper, ki se imata za bodoče smatrati kot fevda obeh otrok.

Ko je Cezar Oktavijan o tem izvedel, je bil ves iz sebe zaradi sramote, ki jo je Antonius čisto javno prizadejal njegovi sestri, kakor tudi zaradi tega, da je rimski triumvir razdajal pokrajine, ki so spadale pod rimski imperij, kakor da bi bile njegova zasebna lastnina. Tudi senat, ki ga je o tem obvestil Oktavijan, je bil srdit nad načinom, kako je Antonius čast svoje družine žrtvoval na ljubo oblastiželjnosti neke ženske, in iz želje, da bi jo obdaroval, začel razmetavati z važnimi delj rimskega ozemlja.

Odposlanstvo politikov je odšlo v Antiohijo, da bi diktatorja Azije posvarilo pred odporom, ki ga je njegovo ravnanje vzbudilo v Rimu. Dejali so mu, da je še zmerom čas, da se zadeva uredi. Treba je le, da odlok o odstopitvi ozemelj — česar so ga morebiti napak obdolžili — javno prekliče.

Antonius je senatove odposlance sprejel z neprikrito razdraženostjo. Odvrnil jim je, da se bo sijaj rimskega imperija še bolj povečal s tem, kar je bil poklonil, kakor pa tedaj, ako bi kaj vzel. Sicer sta pa Sirija in Ciper že poprej pripadala Ptolomejski kraljevski hiši. Kar se tiče njegovega novega očetovstva, se odlike velikega moža z nasledniki knežjega in kraljevskega roda, kakor jih je spočel on, ne zmanjšujejo, temveč povečujejo. On kot potomec Herkula, zavojevalec mnogih dežel rimske države, nikakor ni pripravljen, da bi se dal omejevati na zvezo z eno samo žensko, temveč hoče naravo obogatiti s potomci in otroki, ki bodo prihajali na svet še v drugih visokorodnih družinah. Običaj, da mora vsakdo imeti le eno ženo, je star. Ali mar v resnici ne predstavlja le preostanke Solonove zakonodaje, ki je imela svoj smisel v malih Atenah pred mnogimi stoletji? Ako pastirski Rim, ki je bil neznatno in bedno središče Latija, ni prevzel solonske zakonodaje, je naredil popolnoma prav. Toda sedaj, ko je Rim postal svetovna velesila, bi bilo smešno, ako bi se strogo držali pravil. Sicer pa bi Julij Cezar, ako bi še živel, ravnal prav tako.

Tako so se senatni odposlanci z dolgimi nosovi vrnili v Italijo.

Kleopatra je gorela od sreče. Njene zamisli in njen vpliv so zmagali. Kar se ji pri Juliju Cezarju ni več posrečilo, tisto je sedaj dosegla pri ukaželjnem Antoniju. Triuvir je bil z njo docela istih misli in zato se je tedaj, ko je on pripravljal bojni pohod proti Perziji, lahko pomirjena odpeljala nazaj v Egipt in brez skrbi čakala na povratek svojega ljubega. Še prej pa je hotela obiskati ozemlja, katera ji je bil obljubil Antonius: Ciper, Sirijo, feničansko obal med Tyrom in Sidonom in velik del Palestine. To je bil obisk, ki je bil enak prevzemanju posestev. Pospremila je Antonija prav do Eufrata, mu kot nežna ženka voščila vso srečo, se potem obrnila in odšla kot gospodarica čez ozemlje od Damaska in Judeje, pri čemer ni pozabila za trenutek ustaviti se v jerihonskih vrtovih, ki so sedaj postali njena osebna last in iz katerih je nameravala v Egipt izvažati rožno olje za izdelovanje dišav.

Lahko si predstavljamo radost tetrarha, ki si je bil komaj in z veliko muko nazaj priboril kraljestvo in je naredil dolgo pot v Rim ravno zato, da bi se dal svečano potrditi kot gospodar Judeje, pa se je sedaj znašel kot vazal prijateljice svojega zaščitnika in ji bil dolžan plačevati davek.

Kleopatra se ni premaknila iz okolice Jeruzalema, dokler ji Herod ni plačal prvega davka. To podaljšano bivanje je domišljijo starih zgodovinarjev pripravilo do tega, da so si izmislili prigodbico, po kateri naj bi kraljica iz svoje razposajenosti in nagajivosti poskušala Heroda zvabiti v svoj krog kot priležnika. V resnici pa ji je šlo le zato, da bi takoj na mestu ustvarila precendenčen primer, potreben zaradi priznanja podložnosti. Čim je bil prvi obrok davka plačan, je s tem postala v resnici in ne le po imenu vladarica Judeje. Plačevanje davka je pri starih narodih veljalo za neovrgljiv dokaz, da se je nekdo priznal za podložnika in sam to stanje potrdil. Govorilo se je celo, da je Herod proti kraljici zasnoval skrivno zaroto, da bi se z enim udarcem rešil plačevanja davka, povrh pa še svojega dobrotnika rešil pogubne strastnice. Pa četudi bi mu takšna misel padla v glavo, vendar mož ni storil nič takega. Morebiti si je celo mislil, da Antonius te usluge ne bi znal pravilno ceniti in bi ob njegovem povratku moral dejanje predrago plačati. Nasprotno se je do Kleopatre vedel vljudno in dostojno, kolikor je le mogel, in ni poravnal le svojih obveznosti v skladu z novim razmerjem, temveč ji je prinesel tudi sijajnih daril in ji za pot do egiptovske meje dal celo posebno častno spremstvo.

Kraljica se je liki zmagoviti vojskovodja vrnila v Aleksandrijo. Njene uspehe so slavili in proslavljali, kakor da bi si darovana ozemlja priborila z osebno hrabrostjo in sposobnostjo. Sicer pa je bil uspeh njenega sirijskega potovanja tak, da so bili navdušeni celo najnepomirljivejši narodnjaki. Kroni in kraljestvu je prinesla velike in bogate pokrajine, ki jih je Egipt izgubil že pred stoletji. Zato so imeli upravičen vzrok, da so jo pozdravili kot mater domovine. Kleopatra je dala za to priliko kovati posebne novce, ki so nosili njeno glavo zraven Antonijeve, zraven glave »rimskega triumvira«. Ti kovanci so prvi uradni dokument napredka nekdanjega Cezarjevega podpoveljnika v protektorja in navideznega vladarja Egipta.

POHOD PROTI PERZIJI.

Antonius je medtem prekoračil Eufrat in s sto tisoč pešci ter deset tisoč konjeniki vdri v Mezopotamijo, torej v perzijsko ozemlje. Rimu podložni kralji, izmed katerih je bil najpomembnejši armenski, so mu priskočili na pomoč s pomožnimi četami, lahko pehoto in konjenico, ki so jo oborožili na lastne stroške. V celem je bila to največja napadalna vojska, kar jih je sploh kdaj začelo prodirati v to nerodovitno in suho pokrajino.

Vsa Azija je bila v napetem pričakovanju. Phraates, drugi Orodov sin, ki je stopil na mesto svojega brata, katerega je premagal in ubil Ventidius, je sprva poskušal pridobiti na času in se z rimskim diktatorjem spustiti v pogajanja. Spričo vdora v Mezopotamijo pa je potem bil prisiljen pripravljati se na obrambo. Kaže, da je Antonius že v samem začetku zagrešil dve napaki: prvo s tem, da je prekasno začel s pohodom, druga pa se je rodila iz prve, da je namreč prenaglo silil v neskončno, na pol puščavsko področje sovražnikovega ozemlja.

(Dalje prihodnjič.)

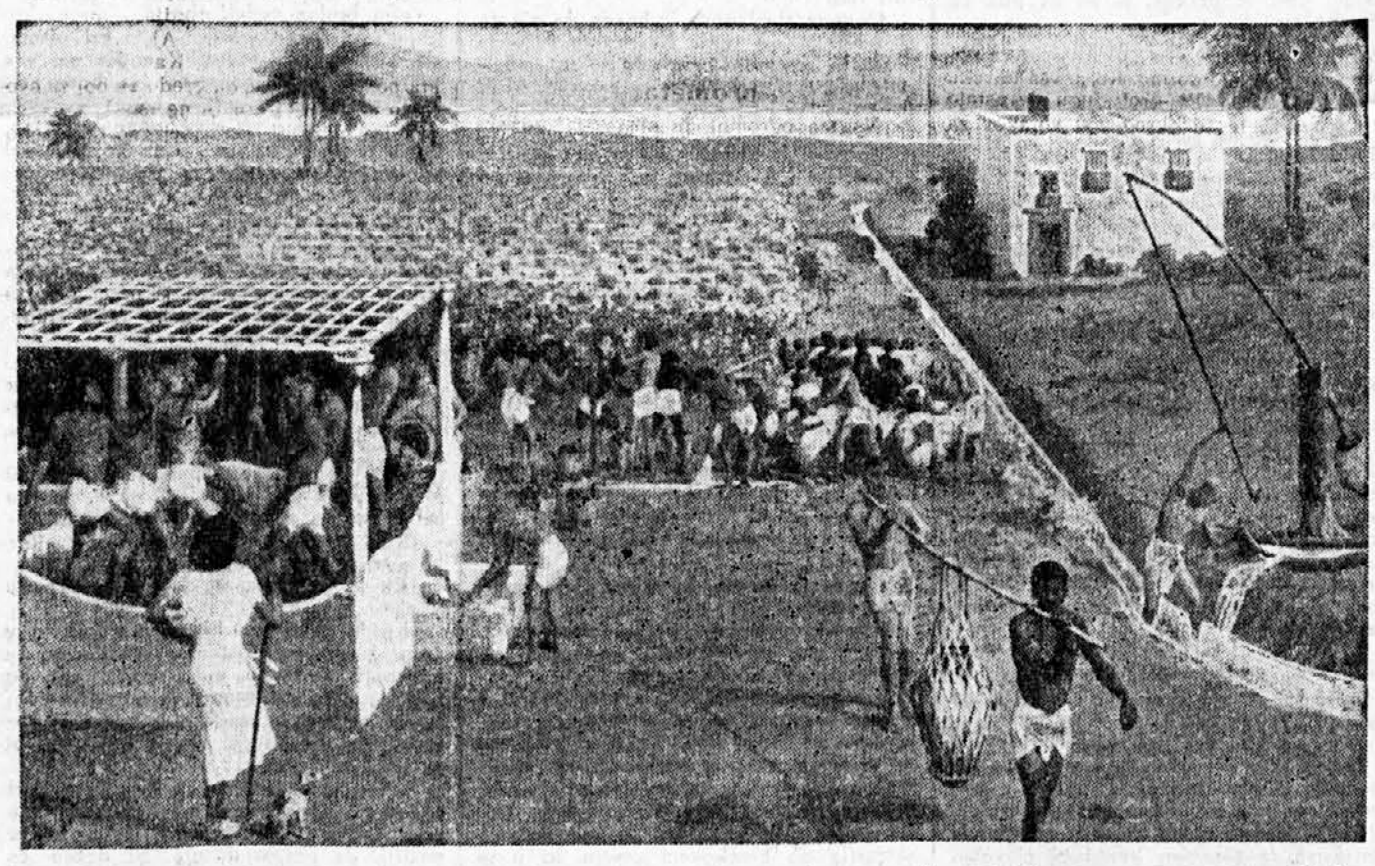

Vinska trgatev v Egiptu. Egipčani so imeli skrbno gojene vinograde, ki so pod vročim egiptskim soncem krasno uspevali. Tu smo sredi trgatve v vinogradu kraljevega pisarja Kha-em-heta, ki ga vidimo na levi, ko nadzoruje delavce. Grozdje obirajo in spravljajo v veliko kamnitno kad, kjer ga tlačijo ter mošt v posebnih vrčih odnašajo v skladišče. Na desni egiptovska hiša s posebnimi prezračevalci, ki lovijo najmanjšo sapico ter jo dovajajo stanovalcem v hiši.

izropano Pred štirinajstimi dnevi so ji dali pest soli in štiri pesti moke. Kdaj je že to porabila! In zdaj? Ko bi bilo vsaj kakšno sadje. Pa nič.

Od ceste je žgalo kakor od ognjišča. Kolena so ji klecnila. Kakor pijanec je omahnila na obcestni kamen že zunaj trga. Z roko si je zakrila oči, pred katerimi so plesali rdeči kolobarji. Glava ji je postala težka in trudna. Za trenutek je bila brez misli. Malo si je odpočila. A v strahu, da ne bi zaspala, je spet odprla oči in prazno zrla proti vasi.

Bilo je vroče kot v peči. Nad Strmcem je kipel in naraščal pšenični hleb. Čez polja je zavel zatohel veter.

»Nevihta bo!« se je ustrašila Malnarica. Vstala je in se s krvavečim srcem napotila proti domu.

Na vasi je onemoglo zarenčal pes. Še zmenila se ni. In tisto na komunistični komandi se ji je zdelo neresnično, nemogoče, samo blodnje lakotne vročice.

Ko je obšla vogal Škafarjeve hiše, je zagledala svoj dom. Slamnata streha se je v sredini sedlasto zveznila in povsod kazala rebra. Nizki zidovi so natekali ob vsakem dežju. Umazano lisasti in razkopani so žalovali za gospodarjem. Malnarici se je zdela bajta podobna beli mački, ki je sestradana stikala po ognjišču med sajastimi lonci in se vsa umazala, pa je nazadnje kljub vsemu prišla na sonce od lakote umirat.

Pred hišo so čepeli otroci in čakali, kdaj se bo vrnila mati s kruhom. Vrnila se je, pa brez njega. Malnarici je bilo v tem trenutku tako hudo, da se je od bolečine vsa tresla. Ali naj gre k njim in jim pove, da ni dobila kruha? Ali naj jim spet daje jalovo upanje, da ga bodo kmalu dobili, samo malo naj še potrpijo? O, kako rada bi dala svojo kri, da bi jo pili, kakor so jo bili pred rojstvom, če bi bilo to mogoče! Brez pomisleka bi uničila sebe, samo da bi njeni otroci živeli. Pa je bila sama tako strašno revna, potrebna pomoči kakor otroci.

Prepričana je bila, da bo bolje, če se otrokom ne pokaže še nekaj časa. Morda bo pa le kje dobila skorjico kruha. Skrila se je med hiše in se kmalu znašla pod vasjo.

Čez travnike je tekel potok. Sonce se je kopalo v svetlikajočih se valovih. V njeno glavo je blisnil slaboten žarek upanja. Morda se bo v mlinu še kaj našlo...

Po gnilem in z mahom preraščenem žlebu je cingljala voda v tolmun. Preperelo vegasto kolo so preraščale koprive, ločje in močvirna trava. Mlin je nosil žalostno lice razpada.

Malnarica je odrinila vrata in vstopila. Podgane so se razbežale po kotih. Vonj po vlagi in moki, ki se je držala vse notranjščine mlina, je Malnarici širil nosnice. Z največjo vnemo je z rokami pobirala zadnje ostanke moke po zabojih, vrečah in okrog kamnov. Vsa srečna se je nasmehnila kupčku umazane moke, ki jo je znosila na košček papirja. Skrbno jo je zavila in odhitela domov.

S srečnimi čustvi njenega materinskega srca so pluli topli tokovi po travniških rožah vonjajočega vetra. Za Strmcem se je temno pooblačilo.

Malnarica se je neopaženo približala svoji bajti. Vrata so se škrtajoče prevesila. Izza vogala so prišli otroci in se ji obešali na krilo.

»Mama, kruha! Mama, kruha!«

Žena se je nasmehnila in najmlajšega pobožala po glavi.

»Otročki, še malo potrpite, čisto malo. Ta čas pa pojdite na sonce.«

Neradi so odšli. Malnarica pa je pripravila vse potrebno, da skuha neslan močnik. Trpko se je nasmehnila, ko je na njenem pobitem ognjišču topel plamen obliznil okajen lonec in se je skozi velik nagnjen dimnik po dolgem času spet kadilo. Vsedla se je k ognjišču, se zazrla v ogenj in mislila bridke misli za bodoče dni. Kdaj bo tega rdečega raja konec? Bo prišla rešitev, ali pa bodo prej — od gladu pomrli? Ni vedela...

Sonce se je nagnilo in s poslednjimi močmi žgalo pred Malnarjevo bajto.

Na podstenju pred njo so v prahu čepeli otroci. Čez drobne kosti je bila razpeta rumena umazana koža, ki so jo komaj zadostno pokrivale strgane cunje. S prašnimi rokami, s katerimi so tipali po tleh, kakor da bi iskali mlahavim telescem opore in osvežujočega hladu, so si brisali prepotene, upadle obrazke in jih mazali. Iz globoko vdrtih votlih oči je temno zijala strašna praznota. V prahu ob cesti so od lakote umirale bajtarske sirote, ki življenja niti v mladostnih sanjah niso doživele in ki bi izven rdečega raja lahko šle z nasmehom nasproti skromnemu, pa poštenemu in srečnemu življenju.

Po vasi sta prišla tolovaja. Ko sta se približala Malnarjevi bajti in videla štiri sirote na pol mrtve od pomanjkanja, je levi sunil s komolcem desnega, ki je slastno jedel velik kos kruha. Prizor je bil za njiju tako smešen, da ju je divji krohot kar zvil. Iz tolovajeve roke se je odlomil košček kruha in padel v cestni prah. Otroci so planili po njem. Šestletna deklica ga je dobila. Najmlajši dve sta zajokali. Fantek je zagrabil tolovaja za rokav in milo zaprosil kruha. On pa je surovo sunil z roko, da je revček zletel po tleh. Z glavo je udaril ob cestni kamen. S tenkimi prsti na rokah je rahlo zganil in onemoglo premaknil izsušene ustnice, kot da bi se mu zahvalil za milodar. Potlej je brez glasu negiben obležal. Iz ust je privrel tenek curek krvi. Tolovaja sta odšla iz vasi. Vso pot sta se suvala s komolci in se krohotala.

Otroci so prestrašeno kričali. Malnarica je bleda pritekla pred hišo.

»Ivan!« je zavpila, da so otroci zatrepetali od groze.

Vzela ga je v naročje in odnesla v bajto. Otroci so se ji držali za krilo in jokali. Sklonjena nad posteljo je strahom zrla sinčku v oči. Ivanček je začel umirati. Pa ni imela sveče, da bi mu jo prižgala. Vsaj v smrti naj mu sveti, v življenju mu ni. Odhitela je na vas in jo iskala.

Medtem je sonce zašlo. Nebo se je močno pooblačilo. Hladen veter je pripogibal drevesa.

Onemogla je planila Malnarica v sobo.

»Mamica, Ivanček spi,« je tiho rekla Verica.

Malnarica je široko odprla oči. Roka ji je mrtvo omahnila. Košček sveče se je zakotalil po tleh.

Ivanček je bil mrtev. Z njim je umrl Malnarjev rod, ki nikdar nikomur ni storil najmanjše krivice.

Malnarica se je zgrudila na kolena in položila trpeči obraz v dlani na posteljo. Molila je...

»... ki je na lesu svetega križa ... za nas ... umrl ...«

In globoko v bolni duši ji je rahlo odmevalo:

»... in mi ... umiramo ... za Te ...«

Na zemljo je padla noč. Pred vrati je tulil veter kot sestradan pes, se zaganjal v podrte svisli in tolkel z omajano desko ob steno. Revščina je trkala. Morali so ji na stežaj odpreti.

Črna šentjanževa noč je ležala po hribih brez toplih kresnih ognjev. Po poljih so onemoglo padale kresnice in ugašale med travo kot iskre drobečega se življenja. V oknih Malnarjeve bajte je strašil mračen obraz lakote. Ogromne votle oči so se nenasitno razgledovale po vasi...

Krvava zgodovina naše zemlje pod strahovlado Osvobodilne fronte:

Želimlje — dolina smrti

Ljubljančanom je znana prijazna dolina na južnem obronku Ljubljanskega barja — Želimlje. Vsenaokrog so vabljive izletne točke: Kurešček s cerkvijo Kraljice miru, sv. Ahac in Turjak. In kdo danes ne pozna že tolikokrat omenjenega Mokrca, kjer se zbirajo v črnih smrekovih gozdovih bojevniki za »dom in svobodo zlato«. Ob imenu Turjak pa se nam bude zaradi dogodkov preteklega leta še posebni spomini.

V Želimljah je bil v mirnih časih sedež občine istega imena. Štela je okrog 1400 ljudi. Tu je bila tudi uprava veleposestva Turjak na majhnem gričku — Nameršelj. Lepa šolska poslopja so v Želimljah, na Golem in v Zapotoku.

Prebivalci teh krajev so mali kmetje in kočarji. Skromna je zemlja, skromni so ljudje. V miru, v zatišju so živeli, nekako odmaknjeni ostalemu svetu. S pridnim delom so si služili kruh, stradati jim ravno ni bilo treba.

Lahko tudi rečemo, da so ljudje na splošno bili pošteni, a kakor je na vsaki njivi poleg pšenice tudi nekaj plevela, tako je bilo tudi v teh krajih. In kako naj pridna roka iztrebi vse to, če pa prihaja ponoči nekdo — sovražnik — in seje po obdelani zemlji še ljuljko? Tudi v tem delu naše lepe zemlje so živeli ljudje, prihajali so tujci in so opravljali to nečastno delo sovražnikovo. Brezverni učitelji — nekateri jim pravijo inteligenca — so pokazali tudi tukaj vso svojo podlost. V mirnih časih so se vam trkali po prsih ti »narodnjaki«, a vse to je bila le komedija.

Namen našemu pripovedovanju je povedati javnosti, kaj se je dogajalo v teh krajih v letih 1941-42. Oteti hočemo pozabe dneve, kraje, kjer se je vse to dogajalo, in tudi osebe, ki so pri tem sodelovale. Naj bo spregovorjena jasna beseda o zločincih samih, pa tudi ubogi ljudje naj zvedo resnico, ki so vse to v smrtni grozi prenašali. Tudi poznim rodovom bodi tako sporočeno, kakšne zlobe je zmožen človek, če podivja, kaj prinaša brezbožni komunizem, kaj je prinesla Osvobodilna fronta — stokrat zlagana — temu in drugim delom tako zelo drage nam slovenske zemlje.

Leto vojne 1941 in leto groze 1942

Leta 1941, na velikonočno nedeljo, dne 13. aprila, so prišli ob eni popoldne italijanski vojaki v Želimlje. Ogromne mase vojaštva in vojnih stvari so šle tiste dni skozi želimeljsko dolino. Ko je vsa ta reka v nekaj dneh odšla proti jugu, je ostalo v Želimljah le še okrog 250 vojakov za popravo mostov in cest. Še ti so potem odšli 15. junija in v Želimljah ni bilo nobene posadke. Po prvem strahu in negotovosti so se razmere kmalu umirile. Nič posebno hudo nismo čutili, da smo v drugi svetovni vojni.

Prvo veliko razburjenje je prišlo z Golega, kjer so fantje in dekleta v gostilni pri Virantu Jožefu na praznik sv. Rešnjega Telesa plesali. Prišli so v gostilno tudi savojski vojaki iz Želimelj ter hoteli plesati z dekleti. Začel se je boj, badoljevske vojake so zmetali na cesto, dva pa še s steklenicami temeljito nakresali po glavi. Ob šestih pod noč je odšlo okrog sto savojcev iz Želimelj na Golo. V gostilni in v bližini so pobrali fante ter jih odpeljali v Želimlje. Nato so zvečer še enkrat šli nazaj na Golo in pobrali vse može in fante, kjer koli so koga dobili. Vse so odpeljali v Želimlje, jih zaprli v Nameršelj ter jih vso noč zasliševali. Pridržali so jih 12, druge pa so spustili. Teh 12 so odpeljali na Ig; šest do sedem od teh je šlo v Italijo v internacijo za pol leta. Tako se je začelo.

Prvi »junaki teme«

Poletje in jesen 1941 smo nato še precej v miru preživeli. Kmalu po začetku vojne med Nemčijo in sovjetsko Rusijo so se v gozdovih okrog Golega pojavile prve gozdne prikazni. Le sem in tja je kdo prav skrivnostno povedal, da se nekateri skrivajo po gozdovih, da so prišli iz Ljubljane, Štajerske in Gorenjske. V zimi 1941/42 so se ponoči že pojavili gozdni tipi kot »slovenska narodna vojska« in zahtevali od ljudi orožje. Tudi razne nočne tatvine so se tedaj začele po želimeljski dolini, med drugim v občinsko pisarno v Nameršlju, izginila je temu krava, onemu telica, tretjemu tele, zginevalo je svinjsko meso, salame, kokoši itd. Pri neki taki tatvini so ljudje vedeli povedati, da so tiste stopinje v zemlji odtisi čevljev znanega rokovnjača, želimeljskega Abesinca — Nučiča Ivana. Poleg tega so ljudje sumili še Kramarja Albina in Jakiča Ivana; k tem trem junakom noči se bomo še povrnili.

V zimi 1941/42 so bili tajni sestanki v Želimljah v hišah št. 23 in 25, v Kladi, na Golem pri županu Golobu, v koči pod Kureščkom, pod Turjakom in na Pijavi gorici pri Dolencu. Na te sestanke je hodil redno misijonarit želimeljski učitelj Flajs. V Škriljem so bili glavni »apostoli« Miklavž Šteblaj, »štacnar« Lavrič Jože in Škulj Anton. Poleg Flajsa sta bila v Želimljah še dva agenta: Kramar Alojzij, »falirani mesar«, in njegov sodrug Nučič Ivan, vulgo Abesinec (zaradi bolj črne polti in širokega obraza). Kramar Alojzij je bil udeležen pri vseh številnih tatvinah v domačem kraju, Abesinec je bil glavni sodelavec pri raznih tekmah društva kmečkih fantov in deklet, raznih veselic in nočnih plesov po Želimljah, Golem, na Visokem in v Zapotoku pod Kureščkom. V Zapotoku in na Visokem so mu sploh rekli »Kramarjev gospod«. Glavno gnezdo je bilo v Mokrcu in od tod so držale niti na vse strani, seveda samo ponoči.

Golo v plamenih - prvi uspeh komunističnih tolovajev

V ponedeljek 16. 3. 1942, so zgodaj zjutraj prišli na Golo badoljevski vojaki. V gostilni pri Železniku, Gornje Golo št. 12, so še imeli Golani pustni ples. Usodne nesreče ni bilo, le enega fanta, ki je bežal čez domači vrt, so ustrelili (Glavana Franceta), nekaj jih pa odpeljali. V ponedeljek, 15. 3., popoldne pa je nek »tovariš« z Mokrca ušel na Ig. Bil je v gozdu tri tedne, si vse ogledal, vse poizvedel in šel povedat cesarskim vojakom na Ig. Na Golem so ga videli, ko je šel proti Igu, in eden Golanov je rekel: »Če je ta ušel in gre k cesarskim vojakom, potem bo Golo gorelo!«

V torek, 17. 3., zgodaj zjutraj so vojaki spet prišli na Golo ter tam ostali. V torek in v sredo so spodili vse ljudi proti Igu. Pol ure je imel vsak časa, da pripravi in vzame s seboj, kar more. Na sv. Jožefa dan so odpeljali z Golega še župnika Kljuna. Okrog enajstih dopoldne so vojaki zažgali najprej župnijska gospodarska poslopja in župnišče. Do tihe nedelje, 12. 3., so bile požgane vse vasi na Golem in pod Kureščkom. Od golske fare je ostala le še mala vasica Klada, cerkev in šola ter gasilni dom. Na Kureščku je ostala še cerkev in v Zapotoku šola. Vse ljudi so preselili na Ig, može in fante pa odpeljali v internacijo. Vsega skupaj je pogorelo okrog 170 hiš z gospodarskimi poslopji. Fara Želimlje je ostala cela, le beguncev je imela polno. Ko je v soboto, 21. 3., gorela sosednja vas Suša, smo imeli v Želimljah že vse na vozovih pripravljeno za odhod. Bil je to dan groze. V Suši so vojaki zažigali hišo za hišo, poslopje za poslopjem in vse to smo videli v Želimlje. Ljudi se je polastila groza in zmešnjava.

V tej zmešnjavi priteče Kramar Alojz in pove, da je vojske konec, da cesarski vojaki iz Ljubljane bežijo proti Trstu, da ti vojaki, ki požigajo, še ne vedo, da je vojske konec in da jim mora iti nekdo povedat. Priteče še občinski tajnik Vanič, sam velika prismoda, in pravi, da je on že pred dnevi vedel, da bo to soboto, 21. 3., konec vojske. Pravi, da bi bilo najbolje, če bi šel župnik iz Želimelj kot najbolj vplivna oseba do vojakov in jim povedal, da je vojske konec. Župnik mu je baje rekel, da bodo najbrž vojaki prej vedeli, kdaj bo konec vojske, kakor civilisti v Želimljah. Zmešnjava v Želimljah se je polegla, ko so vojaki zažgali zadnjo hišo v Suši, nato pa odšli na Golo in ne v Želimlje. In tako se je ogenj v Suši ustavil pri zadnji hiši. »Osvoboditeljі« pa so bili skriti v gozdu.

Blagoslov »tujskega prometa«

Vsa ta ogromna in strašna pogorišča so bila prvi teden viden »uspeh« do tedaj še nevidnih in javnosti nepoznanih »osvoboditeljev«, ki so se skrivali po Mokrcu, po Golem, Škrilju in Suši, največ pa v koči pod Kureščkom. Pred tem strašnim požarom je vse tam naokoli norelo in plesalo. Višek je pa bil v koči pod Kureščkom. Videlo se je, da prihaja v deželo satan. Njegov glavni stan je bil v koči. Pustni torek, 17. 2. 1942, so v koči ves dan in vso noč preplesali in prenoreli. Priplesali so v pepelnično sredo; zjutraj so si privoščili še posebej gnjati in pijače ter rajali vso pepelnično sredo. Česar niso zmogli domači izprijenci, posebno učitelji, je zmogla »inteligenca« iz Ljubljane pod firmo »tujskega prometa«. Da se »tujski promet« še bolj poživi, je lastnica koče dobila l. 1940. 6000 dinarjev podpore od banovine, in sicer na priporočilo nekega dobro poznanega gospoda. Koča je imela svojo podružnico na Rogatcu, da so imeli gostje iz Želimelj bliže. Ko smo v aprilu 1942 bili na Kureščku, je stala samo še cerkev, naokrog pa same razvaline. Od koče ni ostal kamen na kamnu.

Rdeča »ljudska kuhinja«

Vsak pameten človek bi mislil, da je ta ogromna nesreča ljudi kaj izučila. Kaj še! Vsa komunistična kuga z Golega se je preselila na Ig in v okolico, vsa kuga izpod Kureščka in Suše-Selnika pa v Želimlje. Za pogorelce se je v Želimljah ustanovil podporni odbor, ki je v gasilskem domu uredil skupno »ljudsko« kuhinjo. To kuhinjo so vodili trije poklicni »poštenjaki«; že prej omenjeni Kramar Alojzij, Nučič Ivan-Abesinec ter Kramar Franc, poznejši politkomisar. Vsi pogorelci so imeli cele karte, živeža je prišlo veliko od Prevoda. Okrog te kuhinje so se začeli zbirati razni v Želimljah nepoznani tipi. Prihajali so v kuhinjo okrog ene ure, ko so ljudje že odšli. Vsi ti tipi so se pa dobro poznali z vsemi prej omenjenimi voditelji kuhinje. Tudi s Pečnikarjevim avtom se je vsak dan pripeljalo 10—20 ljudi s polnimi nahrbtniki; pri Zogarju so izstopili in šli skozi Želimlje v hribe. Vsi smo se čudili. Ali cesarske oblasti nič ne vidijo ali pa nočejo videti, ali pa se vse to dogaja v medsebojnem sporazumu! Znano je bilo, da je učitelj Flajs pozimi 1941 večkrat na svoj lov pod Kureščk povabil cesarskega brigadirja z Iga — Giacomobona, ki se je lova tudi večkrat udeležil.

Usodni 15. maj 1942

V petek, 15. maja, pride v Želimlje z Iga devet karabinjerjev in en bivši slovenski orožnik z njimi. Prišli so zjutraj okrog pol osme. Ta dan so komunisti zgodaj zjutraj podminirali transformator pri Igu. Karabinjerji so šli skozi Želimlje do gostilne pri Čotu. Ko so bili ti v gostilni, so pridrveli z Golega tolovaji. Iz Želimelj jih je šel obvestit na Golo Kramar Alojzij. Prišlo jih je okrog sto, dva tudi na konju. Takoj je bilo vsakomur jasno, da bodo zgrabili karabinjerje.

Onadva na konju oddirjata k Abesincu Nučiču in takoj nazaj. Ko so prišli karabinjerji iz gostilne, da gredo nazaj na Ig, zagledajo tolovaje in se skrijejo v Kramarjevo hišo. Tedaj se je vojska začela, v četrt ure je bilo končano. Mrtev nobeden, devet karabinjerjev so ujeli, eden pa se je skril pod svinjak in ponoči ušel na Ig, kjer so bili še cesarski, in povedal vse, kaj se je v Želimljah godilo. Onih devet so odpeljali v Mačkovec, slovenskega orožnika so vzeli medse, osem karabinjerjev so pa razorožili, v Mačkovcu so jim pobrali vse: denar, ure, zgornjo obleko, čevlje. Postavili so jih ob brezno in postrelili, da so popadali v prepad: šest je bilo mrtvih, dva pa ranjena, eden teže, drugi laže. Laže ranjeni je svojega težko ranjenega tovariša ponoči rešil iz brezna. Oba sta potem ušla proti Blokam k svojim vojakom in tudi tam povedala, kaj se je zgodilo v Želimljah s karabinjerji. Tako so bile tri žive priče ostale.

Satanski načrt

Da je sto komunistov ujelo in postrelilo šest karabinjerjev, to ni bilo bogve kakšno junaštvo in tudi ne kakšen vojaški uspeh. Glavni namen je bil drug. Komunistični voditelji v Želimljah: učitelj Flajs, Kramar Alojzij, Nučič Franc in njegova žena Vida ter še nekaj drugih, so dobro vedeli, da jih bo v gozd šlo malo. Zato so skovali satanski načrt: ujeti in postreliti karabinjerje z Iga, ki hodijo terensko dvakrat v Želimlje na patruljo. Cesarski se bodo gotovo hoteli maščevati nad možmi in fanti, ki bodo tako prisiljeni zbežati v gozd in se pridružiti komunistom. Če pa ne bodo hoteli v gozd, naj jih pa Lahi postrelijo!

Dne 15. maja je legla strašna mora smrtnega strahu na vso želimeljsko dolino. Z grozo smo čakali odgovora na ta zločin. — Le hujskači so ljudem lagali, kako da cesarski bežijo proti Trstu. S posebno grozo smo zvedeli, da sta pri tem zločinu moritve sodelovala 16 letni Milan Podlogar, Belajev iz Selnika št. 1, in pa Tilka Grumova iz Drage pri Igu. Dvojni zločin je bil to po svojem namenu in sredstvu.

Mobilizacija in prva tolovajska četa

Takoj ko so odpeljali karabinjerje, je bila v Želimljah mobilizacija mož in fantov. Kramar Alojzij je šel v Nameršelj, tam v »imenu naroda« vzel konja in sedlo iz hleva, v gozdu izkopal dve puški in prijahal na konju z dvema puškama. Pod pokopališčem pa se mu je slabo pritrjeno sedlo obrnilo, da je padel s konja. »Slabo znamenje,« so rekli ljudje. Mobilizirala sta v glavnem Kramar Alojzij in Prime Leopold iz Smrjenj 17. Kamor sta prišla, sta pozvala moške, da gredo »v boj za svobodo naroda«. Kdor bi ne hotel, ga imata pravico ustreliti. Ustanovili so takoj oboroženo tolovajsko četo, katere komandant je bil seveda, kdo drugi, če ne — Kramar Alojzij, »falirani« mesar in roparski tip. V tej prvi četi so bili prostovoljci poleg komandanta še učitelj Flajs, Nučič Ivan-Abesinec, tatinski tip; Jakič Ivan, Jerinov zloglasni kurji tat, ki je kmalu postal bataljonski komandant; Prime Leopold, Hribar Ivan, p. d. Pukelštajn, eden najbolj nevarnih tipov; iz Gradišča sta bila: Grm Janez in njegov brat — mesar Tone. Iz Brezij pa Župančič Tone. Vsega skupaj je bilo okrog 17 vojakov.

Velepomemben govor ob razvitju komunistične zastave

Bilo je v nedeljo, 17. maja 1942. Razglasili so, da bo ob 1. uri popoldne na gričku nad šolo razobešena slovenska zastava. Res prikoraka četa s slovensko zastavo. Zastavo na drogu je v tresoči roki držal učitelj Flajs in imel na četo in druge ljudi pomenljiv govor: »Vsi veste, kaj se je zgodilo v Želimljah pred dvema dnevoma. Naši slavni partizani so ujeli karabinjerje. Če bi se to zgodilo lani, bi bile takoj vse Želimlje polne vojakov; a letos, po dveh dneh — nobenega še ni sem, ker si ne upajo. Njih moč je strta, tujec beži iz naše zemlje. Če bi si pa okupator le upal priti v Želimlje, se ne bojimo, ker nas varujejo tile naši junaški partizani!« Pri zadnjih besedah je pokazal na četo 16 tolovajev. Čez nekaj dni so na zastavo prišili peterokrako zvezdo. Nekaj let poprej so pa prav ti ljudje Slovence denuncirali, če so videli pri njih slovensko zastavo.

Svobodne volitve v senci bajonetov

V nedeljo, 7. junija 1942, so razglasili volitve že za isti dan ob 9 zvečer. Res je prišel »narod« na vas. Volitve je vodil in razlagal Golob Martin, župan. V začetku je povedal, da so volitve popolnoma svobodne. Nasilnih volitev, kot so bile v Jugoslaviji, da ne bo več. Narod si bo svobodno izvolil, kogar bo sam hotel. Volitve da so torej svobodne. Voliti pa sme le tisti, ki je »član partizanov«. »Član partizanov« pa je, kdor se podpiše na člansko polo. Kdor se ne podpiše, ni član in nima pravice voliti. »Takega ne smatramo za Slovenca in ga bomo tudi zasledovali.« V kuhinji sosedne hiše so se ljudje podpisovali. Na vseh koncih so bili postavljeni vohuni in puške. Res, lepa svoboda! Izvoljena sta bila brez volitev: Giovani Ivan in Rus Jože ter »birtna« Čotovka, ki je vsa navdušena zaklicala: »Sedaj pa ljubezen med narod!«

Po maši 21. junija 1942 so priredili pred cerkvijo miting. Trije govorniki so razlagali uspehe tolovajske vojske: »Mi zaslužimo, da nas ves narod podpira!« Miting se je končal z vzkliki: »Živel tovariš Stalin!«

Resnica pa nad vse!

Vsak dan smo dobili sveže novice, in pa kakšne novice! »Italijani beže iz Ljubljane proti Trstu, general Robotti je čisto brez glave, v Sloveniji ni skoraj nič več cesarskih čet, ves svet je z nami, vse gre proti okupatorju. Še štirinajst dni in zmaga je naša. Kmetom ni treba delati, ker bodo v kratkem dobili vse, kar potrebujejo, od tovariša Stalina iz Moskve. Vse ceste so bile zasekane, mostovi spodrezani.«

Kako pa štab v Zapotoku v šoli? Poveljujoča gospoda — trije učitelji: Flajs, Svajger in Zdešar ter politkomisar Kramar Franc — je sijajno živela. Vina, mesa, pečenke, godbe in plesa dovolj. Iz Ljubljane so dobili od nekod izbrane zloglasne natakarice. Noč in dan rajanje! Zgarani terenci pa so morali po celodnevnem delu pri košnji zvečer ob 9 v Zapotok v šolo poročat »gospodi vojnih trum«. Včasih se je kdo od te gospode prikazal v dolino. Povedal je, koliko ima štab dela v šoli v Zapotoku, pa kako da gre izvrstno izpod rok. Pa kakšna enakost: štabna gospoda je imela meso, potice in vino, moštvo pa — močnik in sam krompir. In to pod komando velikega demokrata — poštenjaka Flajsa, učitelja in narodnega vzgojitelja.

Resnica pa je nad vse: karabinjerje so pobili, da bi Italijane razdražili in da bi se prišli maščevat, zato možje in fantje vsi v gozd. V isti sapi pa so trdili: Lahi so brez glave, ne upajo si priti v Želimlje, dva dneva sta že pretekla, pa jih še ni. Torej jih tudi ne bo!

Ofenziva na kokoši

V soboto, 18. julija 1942, pride okrog 100 tolovajev z Golega proti Smrjenju. Ob državni cesti proti Turjaku se vnamejo boji. Komunisti se vrnejo čez Želimlje na Golo. Ko so bili zadnji tolovaji še v Želimljah, je prišlo do 3000 savojskih vojakov z vsem orožjem, tudi s topovi. Koliko so komunistov ujeli? V Smrjenju so dobili pri Novaku Leopoldu pismo, v katerem se tolovaji zahvaljujejo za darovani mitraljez. Fanta so odpeljali v Udje in ga tam ustrelili. Par hiš so še požgali, v gozdu so ujeli cestarja Primca Janeza, ki se je tam skril. Ustrelili so ga na mestu. Bil je namreč brez orožja, zato so imeli pogum ga ustreliti. Na polju in po vrtovih je napravilo vojaštvo ogromno škode, cele njive še nezrelega krompirja so uničili. Ker je bil vojaški uspeh nad tolovaji klavrn, so se cesarski junaki skazali v ofenzivi proti kuram. Ko so tretji dan odšli, je bila kura zelo redka prikazen, dolina pa vsa potresena s kurjim perjem. Druge posebne nesreče ni bilo. Komunisti so se lepo poskrili.

Grobovi so bili že izkopani

V torek, 21. julija 1942, so cesarski vojaki ustrelili v Kladi župana Goloba Martina. V Zapotoku v šoli, kjer je bil tolovajski štab z učiteljem Flajsom na čelu, so namreč dobili precej važnih listin. Tako so dobili tam točno napisano, koliko raznega živeža s Prevoda je dal župan tolovajem. Tako je tovariš župan dal glavo zaradi zanikrnosti in izdajalstva lastnih »tovarišev«. V četrtek, 23. julija, pridejo že zgodaj dopoldne cesarski vojaki v Želimlje s tankom, oklepnim avtomobilom in 10 do 12 prevoznimi avtomobili. Vsi možje in fantje so morali priti v gasilski dom s svojimi legitimacijami. Prav stare in otroke izpod šestnajst let so spustili domov. Obdržali so v gasilskem domu okrog 31 mož in fantov. Komandant jim je pokazal originalno polo z njihovimi podpisi z dne 7. junija, ko so se vršile »svobodne« volitve v »svobodni« republiki. Te originalne podpise so cesarski vojaki dobili v šoli v Zapotoku, kjer je imel Flajs svoj glavni štab, ki pa zaradi velike zaposlenosti z nočnim rajanjem ni imel časa oziroma ni hotel takih lisfin odnesti s seboj ali jih uničiti. Komunisti so imeli jasen cilj: može in fante spraviti v gozd; podpise tistih, ki bi ostali doma, bodo oni izdali »okupatorjem«, ki naj se po svoje maščujejo. Možje in fantje v gasilskem domu so z grozo zaznali izdajstvo gozdne svojati. Vseh 31 mož in fantov so po štiri in štiri naložili na avto in odpeljali na višje poveljstvo na Rašco.

Vse može in fante so obdržali na avtomobilih na cesti med Turjakom in Rašco. Le nekaj častnikov se je z župnikom odpeljalo na poveljstvo v Rašco. Do pol 6 je trajal boj za življenje 31 mož in fantov. Ko ne bi bilo na Rašci župnika, bi vseh teh 31 postrelili ob cesti v gozdu. Grobovi so bili namreč že izkopani. Ob pol 6 se pripelje nekaj častnikov z župnikom v Rašco nazaj, kjer so čakali drugi. Poveljnik je določil, da gredo vsi z avtov doli, jih razvrstili nad cesto in jim povedali: »Vi vsi ste se podpisali za partizane. Zato ste zaslužili, da vas postrelimo. Toda prepričali smo se, da ste to storili prisiljeno, zato ne boste ustreljeni, lahko greste vsi domov!« Tedaj so vse spravili na skupen avto in jih peljali domov v Želimlje.

Žalostna usoda 26 mož in fantov

Da je bilo 31 mož in fantov na Rašci res že prav pri grobu, smo se jasno prepričali, ko smo prišli domov. Iz vasi Škrilje pri Golem sta v Želimlje pritekla dva moža, vsa prevzeta od groze in smrtnega strahu. Povedala sta Želimljanom, da so prav ta dan, v četrtek, 23. julija 1942, nad Golem ob gozdu cesarski vojaki postrelili 12 mladih mož in fantov iz Škriljega. Vzrok: ker so se podpisali za »partizane«. Vse njihove podpise so dobili v šoli v Zapotoku, kjer je imel svoj glavni stan gozdni štab s Flajsom na čelu in kjer so gospodje »prvoboriteljі« za »svobodo« Slovencev plesali in rajali in se šli vojake.

In drugi dan, v petek, 24. julija 1942, smo zvedeli, da se je isto zgodilo v Zapotoku. Tudi tam so badoljevci zaradi podpisov postrelili 14 mož in fantov, med temi celo 73 letnega Giovana Jakoba. Postrelili so jih kar nad vasjo pod Kureščkom. Žrtvam iz Škriljega in Zapotoka so ljudje priredili pogreba, kakršnih v teh krajih še ni bilo.

Učitelja Svajgerja, glavnega krivca tolikšnega gorja, so ljudje ujeli v Dvorski vasi in je bil ustreljen pri pokopališču v Vel. Laščah. Pravi tip šolske kuge, ki se je še spopolnjeval na pedagoški šoli v Zagrebu.

Želimlje — dolina smrti in groze

Štirje dnevi so, ki jih v Želimljah ne bodo mogli nikoli pozabiti: ti dnevi so: 7. in 10. avgust 1942 ter 18. februar in 23. marec 1943.

Okrog 10 dne 7. avgusta pridrve v Želimlje vojaški avtomobili. Vse može in fante zberejo na vasi, po številu 46, med temi še 3 ženske. Velik jok je bil na vasi, kjer so bile ravno pred dvema mesecema »svobodne« volitve. Mnogi, posebno znani protikomunistični možje in fantje so bili mirni, vedeli so, da jih v internaciji sicer čaka veliko trpljenje, ali vsaj življenja bodo varni pred domačo gozdno svojatjo. Mnogi med njimi, najboljši možje in fantje, nobeno noč niso spali doma, ker so se vedno bali, da jih odpeljejo v gozd. Vzeli so sedaj s seboj perilo, obleko in denar. Okrog 3 popoldne so jih odpeljali v Iško vas pri Igu v šolo. Poveljnik major Vanini je domače še tolažil, da ne bo nič hudega možem in fantom, ker gredo lepo v Ljubljo, kjer bodo dobili delo in bodo varni življenja. Povedali smo poveljniku tudi, katere od teh so komunisti obsodili na smrt. Vsa ta imena si je zapisal. Po nekaj dneh se je ta poveljnik vrnil s patruljo v Želimlje in povedal v župnišču, da so šli farani v lep kraj v Padovo.

Po nekaj dneh so šli v internacijo še iz sosednih vasi. Doma so ostale samo še ženske in otroci, stari ljudje ter lepe »gospodične«. Tako je bilo dobro poskrbljeno, da so komunisti lahko hodili v vasi in vse strahovali, cesarski vojščaki pa so svobodno prihajali v vasi k »lepim gospodičnam« in pa na kurji lov. Vrstili so se tako, da so ponoči vladali gozdni razbojniki, podnevi pa savojski vojaki.

Z možem grem tudi v smrt!

V soboto, 22. VIII., so na Rudniku št. 85 morilci odpeljali Lipovca Cirila in njegovo ženo iz stanovanja, kjer so pustili eno leto in pol staroga otroka samega v izropanem stanovanju. V gozdu nad Rudnikom so oba pobili. Ženi so dali na izbiro, da gre lahko domov, ker da ona ni nič kriva. Pa je mlada in zvesta žena rekla: »Kamor gre moj mož, tja grem tudi jaz!« Rekli so ji, da gre njen mož v smrt, a ona pravi: »Grem pa še jaz!«

Interniranci pišejo, o 23 pa ni nobenega glasu

Konec septembra 1942 so prišla prva pisma iz internacije. Do oktobra so pisali že iz vseh vasi, le v Želimlje ni bilo nobene pošte iz Padove, nihče od 23 internirancev ni pisal in teh 23 tudi nihče ni videl v internaciji. Prvi so prišli iz internacije v soboto, 12. decembra 1942. Drugi v začetku januarja 1943, le od onih 23 iz Želimelj ni bilo nobenega glasu. Oni, ki so se vrnili, so povedali, da niso nikjer nikogar teh videli. Zato se je začelo poizvedovanje.

Strašne slutnje...

Dne 26. januarja 1943 smo nesli seznam 11 internirancev v Ljubljano in vprašali na Corpo d'Armata v Kazini, da bi nam povedali, kje so ti naši interniranci. Vzeli so nam seznam in naročili, naj pridemo čez dve uri.

Ko pridemo po dveh urah nazaj vprašat, nam povedo tole: »Vse smo našli! V Padovi so in te boste kmalu dobili domov. Za 3 je prošnja že ugodno rešena, za 8 pa je prošnja za oprostitev v teku.« Ko vprašamo, kako je vendar to, da nihče teh enajstih nikdar ne piše, da nihče onih, ki so se iz internacije že vrnili, ni nikogar teh videl in tudi nič slišal o njih, so nam rekli, da pošta neredno hodi in da so najbrže v kakem drugem taborišču. Povedali smo jim, da od tri in dvajset ljudi pošta tudi neredno ne pride in v sedmih mesecih bi vsaj od enega vsaj eno pismo prišlo. — Na seznamu so pri vsakem napisali, da je v Padovi, da je njegov naslov: Campo concentramento internati civili — Padova!« Vsak, ki je zvedel za to novico, da so vsi v Padovi, je rekel: Savojcem ne verjemimo nobene stvari! Pobili so jih, sedaj se pa lepe delajo!« Zakaj vsi drugi pišejo, le od teh 23 ni prav nobene pošte že sedem mesecev?«

... so se uresničile

V začetku februarja 1943 so izkopali v gozdu nad Iško vasjo 5 Ižancev, ustreljenih 1942 poleti. Povedali so tudi, da je tam po gozdu vse polno večjih in manjših grobov. Tedaj nas je začelo resno skrbeti. Dne 13. februarja smo še enkrat vprašali na Corpo d'Armata. Ponovno so nam zatrdili, da je teh enajst iz seznama od 23 interniranih, prav gotovo interniranih. Vsi ti so namreč na vojaškem poveljstvu vpisani kot interniranci, ne kot postreljeni.

V četrtek, 18. februarja 1943, gredo zopet žene in sestre iz Želimelj v gozd nad Iško vasjo in iščejo po grobovih svoje ljudi. Ob 2 popoldne se vrnejo s strašno novico: vseh tistih 23 iz Želimelj so našle v gozdu v dveh velikih grobovih. Spoznale so jih po obleki in čevljih čisto natančno. Vsi so bili zvezani med seboj z vrvjo in postreljeni v

Dalje na 8. strani

Guernsey - otok sredi ognjenega morja

V zvezi z vdorom na normansko obalo sta stopila na površje tudi dva dokaj malo znana normanska otoka: Guernsey in Jersey. Iz vojnih poročil smo lahko posneli, da so se angleške pomorske enote trudile da bi zasedle tudi oba omenjena otoka. Vsi poskusi pa so bili zaradi močnega nemškega odpora zaman.

Gotovo je čudno, da marsikak Evropejec pozna celo vrsto otočkov v Malajskem arhipelu, da na primer pozna karavanske poti po Tibetu, a da sta mu otoka, ki ležita v Rokavskem prelivu nedaleč od zgodovinsko tako znamenite normanske obale, docela neznana. Ta

Star ribič z morskimi raki. Morske rake prodajajo žive, ker mrtvi nimajo nobene cene. Sladokusci po vsem svetu jih prav posebno cenijo, ker so raki iz čistih normanskih voda boljši od drugih.

ugotovitev je presenetljiva še posebno zato, ker je na primer otok Guernsey poln znamenitosti, ki bi naravno morale privleči pozornost vseh, ki se količkaj zanimajo za razmere v Evropi.

Če si se v mirnih časih na ladji pripeljal v bližino tega čudovitega otoka, si že od daleč zaslišal zvon na gradu. Čuvaj je vselej moral zamajati bronasti kembelj, brž ko se je kaka ladja prikazala na obzorju. Kadar je ondotno ljudstvo pred 150 leti zaslišalo ta glas, je planilo pokonci, zgrabilo za orožje ter se postavilo v bran proti francoskim pomorskim roparjem. Danes pa ta znak pomeni le še, da se približuje poštna ladja, ki bo prinesla novice z vsega sveta.

Rokavski preliv je često zastrt z gosto meglo. Ko se pa približaš otoku, sončni žarki nenadoma pretrgajo debelo zaveso ter zaiskrijo na vlažnem ladijskem krovu. Pred seboj zagledaš pristanišče Sv. Petra, za njim pa hiše, cerkve in trgovine, ki so zgnetene kakor čebelji sat.

Tiho in počasi zdrsne ladja skozi ozek vhod v pristanišče. Zagoreli možje v majhnih čolničkih se približujejo in grabijo debele vrvi, ki jih je ladja spustila, da bi jo lahko varno pripeli v sidrišču. V pristanišču samem vidiš na stotine jadrnic in barčic vseh velikosti, nad njimi pa se spreletavajo morski galebi ter hlastno iščejo, kje bi kaj dobili zastonj.

V Guernseyu je malo hotelov in gostišč. Zdi se, da ima otok preveč posla sam s seboj in da se ne utegne baviti z muhastimi potniki. To pa ne pomeni, da bi bili prebivalci surovi in odljudni. Pomagali ti bodo, da boš našel nekje streho »na deželi«, če ti že v mestu ne morejo nuditi nobene sobe. Tako se je dogodilo tudi nekemu švedskemu novinarju Olafu Belsonu, ki je hotel pretakniti vsak kotiček na tem malo poznanem otoku. Svoje doživljaje nam je takole popisal:

Že doma so me poučili, kakšna stiska je s stanovanji na Guernseyu. Zato sem si dobil naslov kmetije, ki bi me sprejela za nekaj dni. V Sv. Petru sem naletel na skupino stražnikov in jih vprašal, če vedo za ta kraj. Začel se je dolg razgovor, ker si niso bili edini, kako bi me spravili po najkrajši poti tja. Po dolgem prerekanju je eden od njih stopil k meni ter me vprašal, če bi hotel sesti na motorno kolo, češ da me bo sam popeljal tja. Šlo je po ostrih ovinkih in tesnih ulicah. Med potjo me je vprašal, če sem že videl njihovo cerkvico, ki da je najmanjša na svetu. Odgovoril sem mu, da nič ne vem o njej.

Kmalu sva se ustavila pred kapelico, v kateri je bilo komaj toliko prostora, da sva oba stala v njej, ne da bi se dotikala drug drugega. Stene so bile okrašene z mozaikom v živopisanih barvah.

»Iz česa pa je ta mozaik?« sem ga vprašal.

»Iz črepinj, iz razbitih krožnikov, kozarcev in glinastih posod. Ljudje so se navadili, da tako robo odlagajo pred kapelico, menih pa pride, jo vzame, obdela, pobarva ter s cementom spaja. Ta mozaik je izdeloval deset let. Ali ni lep?«

Pot je šla dalje mimo visokih ograd bršljina in lesk. Končno sva se ustavila pred kmetijo, kamor sem bil namenjen. Stražniku sem se zahvalil in mu hotel plačati. On pa se je nasmehnil in dejal: »Zmeraj sem vesel, če tujcu lahko pomagam.« Zamahnil je z roko, v hipu sedel na motorno kolo ter odbrzel.

Kmalu se je pred pobarvanimi vrati pokazala gospodinja. Razložil sem ji, da me je prijatelj napotil k njej, kjer da bom lahko prebil nekaj časa čez poletje. Bila je v zadregi. Sobe so bile že oddane.

Vprašala me je, kdo je moj prijatelj. Ko sem ji povedal, se je takoj nasmehnila in rekla: »A, v tem primeru moramo nekaj ukreniti. Ker ne bo šlo drugače, bova s sinom Wilfridom postavila šotor, vi pa boste lahko v najini sobi.«

Naslednjo noč je močno lilo, in lahko si mislite, kako sem cenil njeno gostoljubje, ko je morala zaradi mene žrtvovati svoje udobje!

Guernsey je sicer majhen otok, toda kaj lahko se v njem zgubiš. Celotna površina meri le 24 kv. km. Toda celotno cestno omrežje znaša okrog 900 km in je vse prepleteno s stranskimi cestami ulicami in stezami. Včasih je bilo celotno cestno omrežje ena sama steza za govejo živino, ki je tod našla obilo paše. Danes so sicer bolj izdelane, a mnogo širše niso. Ker pa so domala vse ceste na obeh straneh ograjene z živo mejo, je za promet precej težko.

»Kako si pomagate, če se slučajno srečata dva avtomobila?« sem vprašal cestarja.

»Po zakonu se mora tisti, ki je najbliže križišču, oddaljiti ter počakati, če pa vodi avtomobil ženska, potem se mora moški vselej umakniti. Pa to ne samo iz vljudnosti. Veste, ženske se nikoli ne naučijo avtomobil voziti ritensko.«

Ko sem šel naprej, sem sam pri sebi premišljeval, kaj bi se zgodilo, če bi se srečala dva avtomobila, ki bi ju vodili ženski.

Jasno je, da čimbolj drviš z vozilom po Guernseyu, tem večja je verjetnost, da se boš izgubil, ker je prav malo znamenj, a še ta so skoraj nevidna. Možnost, da se izgubiš, raste kar v aritmetičnem zaporedju. Najmanjša nevarnost je za pešca, dvakrat večja nevarnost za kolesarja, štirikrat večja za motociklista. Če je namreč prezrl bistveno križišče, je že v zapletenem omrežju stranskih cest.

Celo pešcem je težko. Neko soboto popoldne sva s prijateljem hodila več ur, da bi prekoračila tistih nekaj milj od Sv. Petra v lesu do Catela. Kako sva se začudila, ko sva hodila in hodila, pa štirikrat dospela do odhodne točke. Lahko si mislite, da sva se naveličala takega labirinta. Zato sva stopila na avtobus in v osmih minutah sva bila na cilju.

Morje je iz trdne granitne obale izlizalo rdeče in sinje čeri, ki so nekdaj nudile morskim razbojnikom in tihotapcem lepo zavetje. Povsod vidiš sledove večnega delovanja vetra in valov. Vse naokoli leže ogromni skladi pravljičnih oblik in ostre skale se prikazujejo ter izginjajo ob spomladanski plimi in oseki. Voda okrog otoka je precej mrzla. Med čermi pa se pretakajo hinavski in nevarni tokovi. Kljub temu pa ob sončnih dnevih obal kar mrgoli kopalcev.

Otočani s ponosom razkazujejo svoje domove obiskovalcem. Mnoge stare kamnitne hiše so kljubovale vremenskim nezgodam stoletja in nudile zatočišče rodovom iste rodbine. Njihova vnanjost se je le malo spremenila: namesto slame imajo danes na strehah rdečo opeko.

Začudil sem se, ko sem skoraj pri vsakem hišnem dimniku na vrhu zagledal čuden kamnit nastavek. Ker si zagonetke nisem mogel razložiti, sem vprašal starega otočana, čemu tak nastavek. Pojasnil mi je, da je še danes mnogo čarovnic

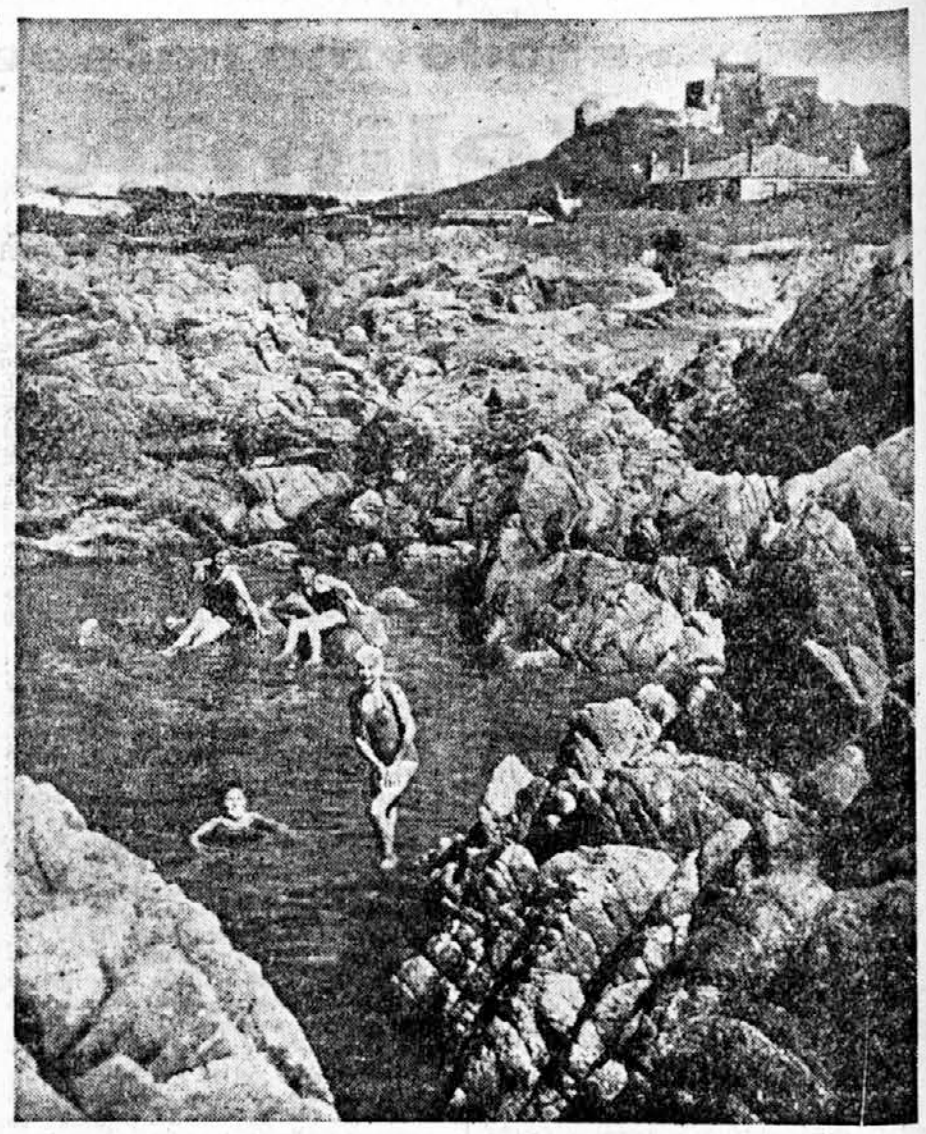

Skalovje ob otoku, ki ga je Viktor Hugo imenoval »polnočni morilec«. V sinjih vodah morskih zajed si v mirnem času videl stotine kopalcev, ki so si tu krepili zdravje in našli resnično dober oddih.

na Guernseyu. Vsak petek ponoči letijo čez strehe ter se zbirajo na veliki granitni čeri ob obali za tedensko zabavo. Kamnitni nastavek nudi čarovnicam možnost, da se lahko odpočijejo. Če bi tega nastavka ne bilo, bi čarovnica zlezla skozi dimnik na ognjišče, potem pa gorje družini! Da je vera v čarovnice močna, se vidi po tem, da je še vsem otočanom znano, kako so v XVI. stoletju na grmadi zažgali šestnajst čarovnic in čarovnikov. Tedaj so imeli tako navado, da so jih najprej usmrtili in potem šele skušali pripraviti do priznanja. Poslej pa so otočani spoznali, da čarovnice včasih človeku pomagajo. Tako na primer kadar hočeš »ureči« živino hudobnega soseda ali pa odpraviti bradavice. Verujejo, da ti nudijo čarovnice vso pomoč pri zdravljenju konja, ki ga napenja, da ti pomagajo, če te je ugriznil stekel pes, ali pa če hočeš najti izgubljene stvari. Zato je treba čarovnicam pač ustreči. Ustrežeš pa jim najbolj, če jim daš prostorček za počitek, ko se ponoči podijo po otoku.

Kjer so čarovnice, tam so seveda tudi duhovi. Ljudje ti lahko pripovedujejo zgodbe o njih, da se ti bodo ježili lasje, ure in ure. Povedali ti bodo tudi, kako je večkrat morala duhovščina pomagati, da so se znebili nadležnih duhov. Tako mi je pravil neki kmet, da se je v cerkvi sv. Sampsona prikazoval menih, ki je vsako nedeljo zvečer trkal na določeno mesto cerkvene stene. To je delal toliko časa, da so se ljudje že zgrozili in niso marali hoditi več v cerkev. Morali so steno podreti in tedaj so našli v skritem kotičku imeniten srebrn kelih iz 16. stoletja, ki ga še zdaj hranijo v cerkvi.

Guernsey slovi po svojih granitnih kamnolomih do koder še danes izvažajo posebno trdo kamenino v Francijo.

Otok Guernsey je vse doslej živel svoje zadovoljno življenje daleč od svetovnega hrupa ter se zadovoljil s svojimi starimi šegami in verovanji, danes pa je nenadoma prišel v križni ogenj svetovnega klanja.

S tega okna je gledal na morje ter snoval svoje znamenite leposlovne like izgnani francoski pisec Viktor Hugo. Na Guernseyu je živel 14 let in se s težkim srcem vsak dan oziral na francosko obal.

Nadaljevanje s 7. strani.

glavo. Ob tej novici smo obstali kakor okameneli. Na Corpo d'Armata so potem še dvakrat trdili, da so živi.

Kdo so žrtve

Želimljani so bili pokopani v dveh velikih jamah. Kakih 60 m od nove vojaške ceste proti Gornjem Igu.

V prvi jami je bilo 14 postreljenih. Vsi so bili z vrvmi zvezani, ustreljeni v glavo, ležali so drug čez drugega, vsi izropani, brez ur, brez denarja. V prvi jami so bili zakopani:

1. Škrjan Janez, Želimlje 6; edini sin, star 30 let. 2. Lipovec Roman, Želimlje št. 9; star 22 let. 3. Glinšek Alojzij, Želimlje 28; star 19 let. 4. Traven Ciril, Želimlje 8; star 20 let. 5. Padar Ivan, Želimlje 42, delavec, reven oče 5 malih otrok; star 37 let. 6. Kikelj Franc, Želimlje 58, kovač, star 36 let, oče treh majhnih otrok. 7. Kovačič Albert, Želimlje 1, krojač, star 30 let, poročen, oče dveh majhnih otrok. 8. Piškur Anton, Želimlje 16, star 24 let, poročen, oče dveh majhnih otrok. 9. Giovani Ivan, Želimlje 32, terenec, poročen, star 39 let. 10. Krašovec Franc, Želimlje 24, poročen, star 36 let. 11. Neki hlapec Debevec. 12. Kramar Ivana, Želimlje 15. 13. Glinšek Valentina. 14. Flajs Marija, žena tolovajskega komandirja-učitelja Flajsa.

V drugi jami so bili pokopani:

1. Mavec Anton, Želimlje 11, edini sin, star 21 let. 2. Piškur Janez, Želimlje 29, poročen, star 30 let. 3. Perčič Ciril, Želimlje 14, star 37 let. 4. Perčič Jožef, Želimlje 38, star 41 let, poročen. 5. Rus Anton, Želimlje 31, služil, doma iz Dobrepolj, star 19 let. 6. Rus Jože, Želimlje 25, doma iz Dobrepolj, poročen, star 33 let. 7. Žmuc Franc, Želimlje 20, star 22 let. 8. Intihar Alojzij, Želimlje 23, poročen, star 39 let. 9. Primc Janez, Smrjenje 17, star 33 let.

Postrelili so jih v ponedeljek, 12. avgusta 1942, zgodaj zjutraj v gozdu nad Iško vasjo. Komandant major Vanini je pa v Želimljah lagal, da so v Padovi, enako so lagali na Corpo d'Armata. Postrelili so jih iz maščevanja za pobite karabinjerje.

Pokopali smo jih na domačem pokopališču. Sedaj počivajo ti mladi mučenci v skupnem grobu, ki je ves pozimi in poleti odet v belo cvetje. Na te grobove hodi vsa fara. Želimeljska dolina se je spremenila dobesedno v dolino solz in v dolino smrti, vse to pa po krivdi domačih zločincev. Lepo so to, sicer mirno in tiho dolino »osvobodili« tolovaji: okrog sto mož in fantov je stradalo na Rabu, Padovi, Gonarsu in v Renicciju. Po krivdi komunistov z učiteljem Flajsom na čelu je v Želimeljski dolini vsaka druga hiša l. 1942. imela mrliča.

In zopet savojska odkritost

V maju 1943 je prišel od okrajnega glavarstva (Maffei) dopis na občino Želimlje, v katerem piše, da Corpo d'Armata želi vedeti dan internacije teh oseb, in to zaradi poizvedb, kje so interniranci. Sporočili smo jim, da je Corpo d'Armata že 26. januarja 1943 povedal, da so »interniranci« v Padovi. Po dobrih treh mesecih pišejo, da bodo poizvedovali, kje so interniranci. Tolike zločinske hinavščine so bili zmožni samo Savojci in njihovi pajdaši — gozdna svojat.

Trdno smo prepričani, da pride dan, ko bodo prvi in drugi prejeli plačilo. Gotovo so obojni napravili velike zločine po vsej slovenski zemlji. Želimeljskih zločinov pa ne bo pozabil ne ta in ne drugi rod!

Schriftleiter - urednik: Mirko Javornik / Herausgeber - izdajatelj: inž. Jože Sedja / Für die Ljudska tiskarna - za Ljudsko tiskarno: Jože Kramarič / Uredništvo, uprava in tiskarna: Ljubljana, Kopitarjeva 6. Telefon: 40-01 do 40-05 / Rokopisov ne vračamo / Mesečna naročnina 6 lir, za inozemstvo 12 lir.